

აკადემიკოს ანდრია ავაქიძის სახელობის
არქეოლოგიის ინსტიტუტი

ევროპის უნივერსიტეტის
ისტორიულ-არქეოლოგიური მუზეუმი

არქეოლოგია

სამეცნიერო-კვლევითი ჟურნალი

№4

აკადემიკოს ანდრია აფაქიძის სახელობის
არქეოლოგიის ინსტიტუტი

ევროპის უნივერსიტეტის
ისტორიულ-არქეოლოგიური მუზეუმი

სამეცნიერო-კვლევითი ჟურნალი

არქეოლოგია

№4

AUREUS

გამომცემლობა AUREUS

ISSN 2587-5175

თბილისი
2021

სარედაქციო კოლეგია:

1. **პროფ. ალექსანდრე ნონეშვილი** - მთავარი რედაქტორი. ისტორიკოსი, არქეოლოგი, კულტუროლოგი. ევროპის უნივერსიტეტის აკად. ა. აფაქიძის სახ. არქეოლოგიის ინსტიტუტის დირექტორი; ისტორიულ-არქეოლოგიური მუზეუმის დირექტორი. მცხეთის არქეოლოგიური ექსპედიციის ხელმძღვანელი. სს ტექნიკური უნივერსიტეტის დიზაინის საერთაშორისო სკოლის პროფესორი, უნივერსიტეტის აკადემიური საბჭოს წევრი. ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახ. უნივერსიტეტის მიწვეული პროფესორი.
2. **პროფ. გივი ინანიშვილი** - არქეოლოგი, პალეომეტალურგი. სს ტექნიკური უნივერსიტეტის საქართველოს ისტორიისა და არქეოლოგიის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი.
3. **პროფ. გურამ ყიფიანი** - არქეოლოგი, არქიტექტორი. ილიას უნივერსიტეტის პალეურბანული ლაბორატორიის ხელმძღვანელი.
4. **პროფ. ვხტანგ ლიჩელი** - არქეოლოგი. ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარული ფაკულტეტის არქეოლოგიის ინსტიტუტის ხელმძღვანელი. უნივერსიტეტის არქეოლოგიური მიმართულების ხელმძღვანელი. გრაკლიანის არქეოლოგიური ექსპედიციის ხელმძღვანელი. ქართული არქეოლოგიური მისიის ხელმძღვანელი კვიპროსზე.
5. **პროფ. ვალერი ვაშაკიძე** - ისტორიკოსი. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილე.
6. **პროფ. დიმიტრი ახვლედიანი** - არქეოლოგი. ილიას უნივერსიტეტის მეცნიერებისა და ხელოვნების ფაკულტეტის პროფესორი. საქ. ტერიტორიაზე არსებული უძველესი სახელმწიფოების არქეოლოგიური კვლევის ცენტრის ხელმძღვანელი.
7. **თემურ ბიბილური** - არქეოლოგი. ისტორიის აკადემიური დოქტორი. თბილისის აპოლონ ქუთათელაძის სახ. სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის მუზეუმის ფონდების მთ. მცველი.
8. **მადონა მშვილდაძე** - პასუხისმგებელი რედაქტორი. არქეოლოგი. არქეოლოგიის აკადემიური დოქტორი. წყალქვეშა არქეოლოგიის სპეციალისტი. სერტიფიცირებული

მყვინთავი. ევროპის უნივერსიტეტის ისტორიულ-არქეოლოგიური მუზეუმის ფონ-
დების მთ. მცველი. ილიას უნივერსიტეტის მიწვეული პედაგოგი.

9. **ლევან ხეცურიანი** - არქეოლოგი. ევროპის უნივერსიტეტი, აკად ა.აფაქიძის სახ.
არქეოლოგიის ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილე.

11. **გოჩა გერაძე** - კულტუროლოგი ნუმისმატი. ლ.სამხარაულის სახ. სასამართლო
ექსპერტიზის ბიუროს ექსპერტი.

© 2021. ევროპის უნივერსიტეტი, აკადემიკოს ანდრია აფაქიძის სახელობის
არქეოლოგიის ინსტიტუტი

© 2021. გამომცემლობა AUREUS

მხატვარ-დიზაინერი: გურამ ყიფიანი

საბა ნონეშვილი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: პაატა ახრახაძე

დაიბეჭდა შპს-ში „ბეჭდვის სამყარო“

ელ-ფოსტა: info@wop.ge

აკადემიკოსი ოთარ ჯაფარიძე

გამოჩენილი ქართველი არქეოლოგი ოთარ ჯაფარიძე

ძალიან მცირე დრო გავიდა მისი გარდაცვალებიდან, ამიტომ ჯერ კიდევ მიძნელდება მასზე წარსულ დროში წერა. ხანდახან მოსაკითხად მასთან დარეკვის მზაობაშიც დამიჭერია თავი, რომელიც მრავალი წლის მანძილზე უკვე ჩვევადაც მექცა თვეში ერთხელ მაინც. სამწუხაროდ, ეს ტრადიცია ჩემი ცხოვრებიდან უკვე გაქრა.

შევეცდები გადმოვცე მისი ადამიანური და სამეცნიერო მოღვაწეობის პორტრეტი ისე, როგორც ეს ჩემს მეხსიერებასა და განცდაში შემოინახა.

ბატონი ოთარ ჯაფარიძის შემოსვლა არქეოლოგიაში ფეხბედნიერი აღმოჩნდა ამ დარგისათვის და, ერთდროულად, პიროვნულად მისთვისაც. არქეოლოგიურმა მეცნიერებამ მისი სახით გამორჩეულად ნიჭიერი, აქტიური და ერთგული მკვლევარი შეიძინა, ხოლო თვით ბატონმა ოთარმა კი საკუთრი ინტერესი და შესაძლებლობები სრულად გამოავლინა ჯერ კიდევ სტუდენტობისას შერჩეულ პროფესიაში.

არქეოლოგიაში მის მიერ განვლილმა გზამ ლამის რვა ათეული წელი მოიცვა და ეს დრო მან, უდავოდ, მაქსიმალურად ნაყოფიერად გამოიყენა. გარდაცვალებამდე დაახლოებით ერთი წლით ადრე, ჩემს კითხვაზე - რამეზე ხომ არ მუშაობთ ახლამეთქი, მითხრა: „მე არაფერი მრჩება ვალად გამოსაქვეყნებელი არც ჩემი გათხრილი ძეგლებიდან და არც იმ კვლევებიდან, რაზეც ვმუშაობდი“. ეს არის პირნათლად მოხდილი სამუშაოს მაგალითი მეცნიერების წინაშე და, მე ვფიქრობ, მაგალითი მომავალი თაობებისთვისაც. ო. ჯაფარიძეს მართლაც არ დარჩენია შეუსწავლელი საკითხი იმ ფართო ქრონოლოგიური და სივრცობრივი თვალსაწიერიდან, რაც ინტერესის საგანად ჰქონდა ხანგრძლივი ცხოვრების მანძილზე.

როგორც წესი, არქეოლოგები ერთ რომელიმე რეგიონსა და კონკრეტულ ქრონოლოგიურ პერიოდს ირჩევენ და მთელი ცხოვრება მას უღრმავდებიან ხოლმე კვლევებისას. ო. ჯაფარიძის სამეცნიერო ინტერესების დიაპაზონი კი გამორჩეულად ფართო აღმოჩნდა. მისი კვლევა ერთნაირად გასწვდა სამხრეთ კავკასიის ადრესამიწათმოქმედო და ბრინჯაოს ეპოქათა, ჩრდილო კავკასიის ადრე და გვიან ბრინჯაოს ხანის კულტურათა, და ბოლოს, მახლობელი აღმოსავლეთის იმ არქეოლოგიურ კულტურათა კონტექსტის შეფასებას, რომლებიც კავკასიის რეგიონის ძეგლებთან მიმართებით იყო განსაკუთრებით არსებითი. შესაბამისად, მისი ინტერესთა გეოგრაფია გამორჩეულად ვრცელი აღმოჩნდა.

ო.ჯაფარიძემ თავისი სამეცნიერო მუშაობა თავდაპირველად კოლხური კულტურის ძეგლების შესწავლით დაიწყო, რომელსაც ჩვეული სიღრმითა და საგანგებო ინტერესით აგრძელებდა საკმაო ხანს. მისი პირველი დისერტაცია (1948 წ) „კოლხური

ცული“ სწორედ ამ რეგიონის ბრინჯაოს ხანის კულტურის კულტურის კვლევისადმი იყო მიძღვნილი. ამის შემდეგ, საქართველოს ეროვნული მუზეუმის ხელმძღვანელობამ თრიალეთის კულტურის სამეცნიერო თემატიკაზე დაავალა მუშაობა, რის შემდეგაც მისი კვლევა არსებითად საბოლოოდ დაუკავშირდა მე-20 საუკუნის გვიან 30-იან წლებში ბ.კუფტინის მიერ წალკის რაიონში აღმოჩენილ ამ ბრწყინვალე კულტურის ძეგლებს. თრიალეთის კულტურასთან დაკავშირებული შემდეგი საეტაპო მნიშვნელობის კვლევა ბატონი ოთარის სახელს უკავშირდება, რომელმაც 50-60-იან წლებში გათხარა შუა ბრინჯაოს ხანის ყორღანები ზურტაკეტში. ქართულ არქეოლოგიაში ეს იყო ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანესი აღმოჩენა. 1969 წელს ო. ჯაფარიძის მიერ გამოქვეყნებულმა მონოგრაფიამ „არქეოლოგიური გათხრები თრიალეთში“ ქვით ნაგები უზარმაზარი მასშტაბის ორიგინალური დასაკრძლავი კონსტრუქციისა და მდიდარი არქეოლოგიური არტეფაქტების იმ დროისათვის უახლესი მონაცემები და მისი ანალიზი შესთავაზა სამეცნიერო სამყაროს. ეს პუბლიკაცია დღემდე უმნიშვნელოვანესად რჩება ბრინჯაოს ეპოქის კომპლექსებზე გამოქვეყნებულ ნაშრომთა შორის. მკვლევარის ინტერესი შუა ბრინჯაოს ხანის ეპოქისადმი მთელი ცხოვრების მანძილზე გაგრძელდა და ეს კარგად გამოჩნდა 80-იან წლებში მესხეთ-ჯავახეთში წარმოებული გათხრების თუ შიდა ქართლის ჩრდილო ზოლში, ცხინვალის რაიონში გამოვლენილი და შესწავლილი არაერთი არქეოლოგიური ძეგლის საფუძველზე. ამ მასალათა კვლევის შედეგად კიდევ უფრო გაფართოვდა შუა ბრინჯაოს ხანის კულტურის ძეგლების წრე და მათი კვლევა. ყველა სპეციალისტისათვის გამორჩეულ და ქრესტომათიულ ნაშრომებადაა მიჩნეული ო. ჯაფარიძის მიერ გამოქვეყნებული მონოგრაფიები „ქართველი ტომების ეთნო-კულტურული ისტორიისათვის ძვ.წ. მე-3 ათასწლეულში“, „საქართველოს ისტორიის სათავეებთან. პირველყოფილი ეპოქა“ (2003 წ.) და „ქართველი ერის ეთნოგენეზის სათავეებთან“ (2006 წ.), რომლებიც, მე პირადად, ვერასდროს შემოვდე თაროზე და ის მუდმივად ჩემს საწერ მაგიდაზე რჩება.

ხაზგასმით მინდა აღვნიშნო, რომ ბრინჯაოს ხანის ატუალური საკითხების კვლევის საქმეში ო. ჯაფარიძის სახელი საერთაშორისო სამეცნიერო სივრცეში ნამდვილად საპატიო ადგილს იკავებს. თითქმის არ დარჩენილა პრეისტორიული ხანის არც ერთი ეტაპი, რომლისთვისაც მას საგანგებო კვლევა არ მიეძღვნა. განსაკუთრებული წვლილი აქვს ე.წ. ადრეყორღანული კულტურის შეწავლაში. ის ყველაზე ადრე (1987 წელს) მასალათა ღრმა ანალიზის საფუძველზე მიხვდა, რომ ბედენის კულტურა შუა ბრინჯაოს ხანის გარიჟრაჟს ანუ სრულიად საწყისს საფეხურს უნდა მიეკუთვნოს და მკაფიოდ გამოცალკევდეს ადრე ბრინჯაოს ხანის წინამორბედი ფენომენისაგან. აღნიშნული დასკვნა მაშინ ძალიან ნოვატორული და იმ პერიოდისათვის მიჩნეული პოზიციისაგან სრულიად განსხვავებული იყო, თუმცა, შემდგომში სავსებით

დადასტურდა ამ თვალსაზრისის სისწორე. არაერთი ახლებური მიდგომა აქვს მას ასევე ადრე ბრინჯაოს ხანის ჩრდილო-დასავლეთ საქართველოს კულტურის გენეზისის თუ ამავე რეგიონის დოლმენური კულტურის თავისებურებების გარკვევის საქმეში.

იმდენად ფართოა მის მიერ დანატოვარი სამეცნიერო პროდუქცია, რომელიც 12 მონოგრაფიასა და 150-მდე სამეცნიერო სტატიაშია თავმოყრილი, რომ ყველას ჩამოთვლაც კი ძნელია. სასწავლო და სამეცნიერო-კვლევით მაღალ დონესთან ერთად, ბატონი ოთარი ამავე დროს შესანიშნავი გამოხრელი არქეოლოგი იყო, რაშიც მას აშკარად გამორჩეული წვლილი აქვს. გარდა ზემოაღნიშნული გამოკვლევებისა მე საგანგებოდ გამოვყოფდი კიდევ რამოდენიმეს: „ბრინჯაოს ინდუსტრიის ისტორიისათვის უძველეს საქართველოში“, „ეთნოკულტურული პროცესები აღმოსავლეთ საქართველოში ძვ.წ. მე-3 ათასწლეულის მეორე ნახევარში“, „ერთი სამარხეული კომპლექსი ქსნის ხეობიდან“, „ადრეული ყორღანების კულტურა საქართველოში“, „მენიშვნები ზურტაკეტის ყორღანების ნიშნიანი ქვების შესახებ“, „არქეოლოგიური გათხრები სოფ. ოჟორაში“, „დოლმენური კულტურა საქართველოში“, „მიწათმოქმედების იარაღები დასავლურქართულ კულტურაში“, „აღმოსავლეთ ხმელთაშუაზღვისპირეთისა და ამიერკავკასიის უძველესი კონტაქტების ისტორიიდან“, „მონაწილეობდნენ თუ არა ქართველები ტროას ომში“, „ჩრდილო-დასავლეთ კოლხეთი პირველყოფილი ეპოქის სათავეებთან“, „კავკასიის უძველესი მოსახლეობის ადრეული ეთნოგენეზის საკითხები“, „კავკასიის წინააზიურ სამყაროსთან ურთიერთობის საკითხისათვის“ და მრავალი სხვა ნაშრომი ქართულ, რუსულ და გერმანულ ენებზე. მასვე ეკუთვნის ობიექტური რეცენციები სხვადასხვა წლებში გამოსულ მნიშვნელოვან მონოგრაფიებზე და ასევე, მოგონებების წერილთა მთელი სერია ისეთ გამოჩენილ მკვლევარებზე, როგორებიც იყვნენ ექვთიმე თაყაიშვილი, ივანე ჯავახიშვილი, სიმონ ჯანაშია, შალვა ამირანაშვილი, გიორგი ნიორაძე, ბორის კუფტინი, ოთარ ლორთქიფანიძე, ალექსანდრე ჯავახიშვილი, ტარიელ ჩუბინიშვილი, იაზონ კიკვიძე და სხვები, სადაც საინტერესოდ აცოცხლებს მათ ღვაწლსა და მნიშვნელობას ქართული მეცნიერების წინაშე.

გარდა ამ გამორჩეული სამეცნიერო მემკვიდრეობისა, ბატონმა ოთარმა დაგვიტოვა ძალიან საინტერესო წიგნი „არქეოლოგის მოგონებები“(2016 წ), სადაც განვლილი ცხოვრების გზაზე სწორედ მისი პროფესიის ფონზე გვესაუბრება, გვაცნობს უამრავ საინტერესო ადამიანს, საბჭოთა კავშირის არსებობის სხვადასხვა პერიოდის სიმწელეებსა და აბსურდულობას და გულწრფელი აღფრთოვანებით გვიზიარებს სიხარულს, რომელიც ამ უსასტიკესი იმპერიის დაქცევამ მიანიჭა მას.

ო. ჯაფარიძე თავისი ხანგრძლივი ცხოვრების მანძილზე, სხვადასხვა დროს და, ზოგჯერ ერთდროულადაც კი, ძირითადად ორ წამყვან ინსტიტუციაში ახორციელებდა

სამეცნიერო აქტივობას, ეს იყო საქართველოს ეროვნული მუზეუმი და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ნებისმიერი არქეოლოგისათვის კულტურული მემკვიდრეობისა და სამეცნიერო-სასწავლო მიმართულებების ეს ორივე პრესტიჟული ცენტრი, ბატონი ოთარისათვის ერთნაირად ძვირფასი და მშობლიური იყო. ჩემთვის დიდი პატივია, რომ გარკვეულ პერიოდში (1982-2006 წწ) ბატონი ოთარი და მე თანამშრომლებიც კი ვიყავით არქეოლოგიის კვლევის ცენტრში, სადაც მისი სამეცნიერო პოტენციალის დამფასებელმა აკად. ო. ლორთქიფანიძემ მიიწვია იმისთვის, რომ ბრინჯაოს ეპოქის განყოფილება გაემდიერებინა.

მოგონებებში ო. ჯაფარიძე უყურადღებოდ არ ტოვებს აღნიშნულ ინსტიტუციებში გატარებულ წლებსა და კოლეგებთან თანამშრომლობის წვრილმანებსაც კი. ყველაფერი, რაც მუზეუმისა და უნივერსიტეტის გასაჭირისა თუ აღმავლობის პერიოდებთან იყო დაკავშირებული, ერთნაირად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა და ბატონი ოთარი მას ცხოვრების განუყოფელ ნაწილად მიიჩნევდა. ეს არის ადამიანის პროფესიით ცხოვრების მშვენიერი მაგალითი, რამაც, ვფიქრობ, განსაკუთრებული ხიბლიც შესძინა მას. ამას ადასტურებს მისი ერთი წერილიც „ცხოვრება ხელახლა რომ დავიწყო, იმავე გზას გავუყვებოდი“, სადაც სწორედ ეს პათოსი და სიძველეებისადმი პატივისცემა იგრძნობა.

თუ ზოგადად შევხედავთ, ისე ჩანს, რომ პიროვნული სიმპათიით გამორჩეული ამ ადამიანის ცხოვრება და სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობა თითქოს ერთი განუყოფელი მთლიანობა იყო. თავისი დარგის მიღმა ბატონ ოთარს ერთი დღეც კი არ გაუტარებია, ალბათ. სადაც არ უნდა ყოფილიყო, შორეულ ქვეყნებში მოგზაურობის დროსაც, ყოველთვის პრეისტორიული ხანის ძეგლების ახლოს გაცნობის სურვილით იყო ავსებული, რადგან სწორედ ეს წამოაგენდა პრიორიტეტს მის ცხოვრებაში. ეს კარგად ჩანს მისი მოგონებების კრებულიდანაც, სადაც თავის ცხოვრებას ადრე ახალგაზრდული წლებიდან დაწყებული სულ ბოლომდე სწორედ არქეოლოგიაში მუშაობისა და კოლეგებთან ურთიერთობის ფონზე ჰყვება, არ ჰყოფს მას, და ალბათ, შეუძლებელიც იქნებოდა სხვანაირად გადმოეცა. მისთვის ეს ყოველივე ცხოვრების სხვადასხვა წახნაგების ერთ მთლიანობად აღქმას წარმოადგენდა. ვაჟკაცური, ახოვანი და უდავო გარეგნული ხიბლის მქონე ამ ადამიანის პორტრეტს, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას, რა თქმა უნდა, მისი გამორჩეულად სერიოზული სამეცნიერო წონა სძენდა.

1979 წლიდან საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, ხოლო 1993 წლიდან კი აკადემიის აკადემიკოსი, ბატონ ოთარი სხვადასხვა პერიოდში დაჯილდოებული იყო ივ.ჯავახიშვილის სახელმწიფო პრემიით, ექვთიმე თაყაიშვილის სახელობის პრემიით, გიორგი ნიორაძის სახელობის პრემიით, საქართველოს

სახელმწიფო პრემიითა და ღირსების ორდენით. 1982 წელს მას მიენიჭა მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის, 1977 წელს კი თბილისის საპატო მოქალაქის წოდება.

მის პიროვნულ თვისებებს შორის კეთილშობილ, მომთმენ და მართალ ბუნებას გამოვყოფდი. ბატონი ოთარი საუკეთესო, უღალატო და ერთგულ ადამიანად დარჩა იმ მეგობრებისათვის, რომელთან ერთადაც ლამის მთელი ცხოვრება გაიარა. მე მათ პირადად ვიცნობდი ზოგიერთს უნივერსიტეტიდან, ზოგს მის მიღმაც, უშუალოდ მათივე გადმოცემით ვიცი ბატონი ოთარის შესახებ და ამიტომაც შემძლია ასე მტკიცედ ვთქვა ამაზე.

ო. ჯაფარიძემ უდავოდ დატოვა კვალი თავის მოწაფეებზე, რომელთაგან ზოგიერთი არქეოლოგიის კათედრაზე მასთან ერთადაც თანამშრომლობდნენ. რაც შეეხება მის ორგანიზატორულ შესაძლებლობებს, აუცილებლად უნდა ვთქვა, ზოგი რამ არქეოლოგიის კათედრის შესახებაც. 30 წლის მანძილზე (1967-1997 წწ) თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის არქეოლოგიის კათედრის ხელმძღვანელობის პერიოდში მან ბევრი რამ გაუკეთა ამ სამეცნიერო ერთეულს და, ზოგადად, დარგს. ბატონი ოთარის მიერ მიერ ორგანიზებული კათედრა თავისი შესანიშნავი და ძალიან თანამედროვე დიზაინით წარმოდგენილი გამოფენითა და ბიბლიოთეკით, ამ სასწავლო-სამეცნიერო ცენტრის მიერ განხორციელებული არაერთი არქეოლოგიური ექსპედიციით, ნიჭიერი ახალგაზრდა სპეციალისტების სალექციო კურსებზე მიწვევით და სხვა აქტივობებით, უდავოდ გამორჩეული იყო მთელი კავკასიის სივრცეში. უნივერსიტეტის თითქმის ყველა რექტორს არაერთი საპატო უცხოელი სტუმარიც სწორედ აქ მოყავდა, რადგან დარწმუნებული იყვნენ, რომ ქართული სიძველეების ნახვით ისინი უდავოდ დიდი შთაბეჭდილებების ქვეშ აღმოჩნდებოდნენ. აქვე აღვნიშნავ 2006 წელს მომხდარი საუნივერსიტეტო რეფორმის ერთი, ვფიქრობ სრულიად არასწორი ასპექტის - კაბინეტების სისტემის გაუქმების შესახებაც, რასაც არქეოლოგიის კათედრის შესანიშნავი საგამოფენო სივრცის დაშლა მოჰყვა. ბატონმა ოთარმა ეს მწვავედ განიცადა და ამის შესახებ დაუფარავადაც წერს თავის მოგონებებში.

ყველაფერი, რაც უნივერსიტეტს ეხებოდა მისთვის ძალიან ძვირფასი და მტკივნეული იყო. სიცოცხლის ბოლო წუთამდე, უკვე ნაკლებად მობილურიც კი, მას მუდმივად ყური ჰქონდა მიდებული თუ რა სიახლეები იყო აქ, ვინ რა კურსს კურსს კითხულობდა და როგორი თაობა მოდიოდა არქეოლოგიის დასაუფლებლად. ასეთი გაუნელებელი ინტერესი მხოლოდ დარგის ნამდვილ პატრიოტს შეიძლება ახასიათებდეს, სწორედ ისეთს, როგორიც ბატონი ოთარ ჯაფარიძე იყო.

გამორჩეული ღვაწლის მქონე მეცნიერის პიროვნულ პორტრეტს, ვფიქრობ, კიდევ ერთ შტრიხს და მომხიბლველობას სძენს ის, რომ მისგან შორს იყო კარიერიზმისა და მაღალი თანამდებობებისაკენ სწრაფვის სენი. არასდროს მიელტვოდა

ნომენკლატურულ პოზიციებს, რაც, რა თქმა უნდა, შეეძლო, მაგრამ ის კომუნისტურ პარტიაშიც კი არ შესულა, ისე გახდა კათედრის გამგე. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მხოლოდ ორმა გამორჩეულმა მეცნიერმა მიაღწია ამას: ოთარ ჯაფარიძემ და გივი ჟორდანიამ, რომლებიც არავითარ კომპრომისზე არ წასულან მათთვის მიუღებელ პარტიულ რეალობასთან.

ბატონ ოთარს მხოლოდ სამეცნიერო საქმე იზიდავდა. მას არაერთი სასახელო სამეცნიერო ჯილდო ჰქონდა, მაგრამ ყველაზე მეტად აფასებდა მისი ქართველი და უცხოელი კოლეგების პატივისცემასა და სიყვარულს. მას მაღალ ავტორიტეტად თვლიდა უკლებლივ ყველა ქვეყნის სპეციალისტი, რისი თვითმხილველიც პირადად ვარ სხვადასხვა საერთაშორისო კონგრესებზე მონაწილე ცნობილ მეცნიერთა მხრიდან. სხვადასხვა ენებზე გამოცემული ო. ჯაფარიძის ნაშრომები დაბეჭდილია დასავლეთ ევროპის, რუსეთის და კავკასიის არაერთ ქვეყანაში.

ო. ჯაფარიძის სახელმძღვანელოებს, მონოგრაფიებსა და სტატიებზეა გაზრდილი არქეოლოგების უკლებლივ ყველა თაობა და დარწმუნებული ვარ, რომ ამ გამოკვლევებს არასდროს გაუვით ყავლი. ისინი ყოველთვის სამაგიდო ლიტერატურად დარჩება მომავალში არქეოლოგიურ მეცნიერებაში მოსული ახალგაზრდებისთვისაც.

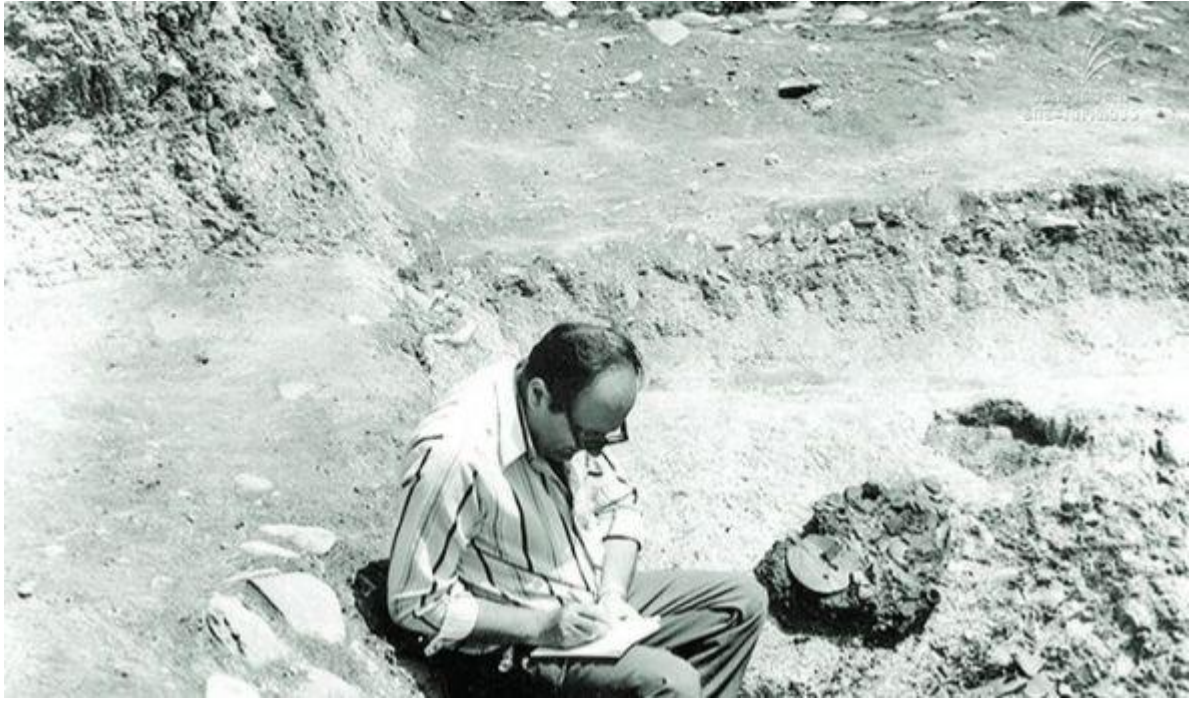
ბატონი ოთარი საუკუნის იუბილემდე ერთ წლითა და რამოდენიმე დღით ადრე მიიბარა ქართულმა მიწამ. მისი ასი წლის თარიღს დიდი მოუთმენლობითა და გარკვეული აზარტითაც კი ველოდით ბევრი, მათ შორის მეც. თუმცა....

დარწმუნებული ვარ, რომ ბატონი ოთარის როგორც გამორჩეული მეცნიერის სახე მრავალი თაობის არქეოლოგთა მეხსიერებაში შემოინახება, მათ შორის არა მხოლოდ პირადად მისი, არამედ ზოგიერთი ჩემი სტუდენტის ხსოვნაშიც კი, რომლებსაც სალექციო კურსის გავლისას ათვისებული მისი პუბლიკაციების გარდა ო. ჯაფარიძის პირადად გაცნობის ბედნიერებაც ხვდათ წილად. ჩემს მეხსიერებაში, ჩემი მასწავლებელი ოთარ ჯაფარიძე უპირობოდ იკავებს ქართული არქეოლოგიის პატრიარქის და კეთილშობილი მეცნიერის უცვლელ ადგილს.

ვისურვებ, რომ მსუბუქი იყოს ქართული მიწა მისთვის.

მარინე ფუთურიძე
არქეოლოგი, თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

გივი ინანიშვილი
გიორგი ჩუბინიშვილი

ძვ. წ. I ათასწლეულის კოლხეთის მხატვრული ბრინჯაოს ნაწარმის ქიმიურ-ტექნოლოგიური გამოკვლევა

ისტორიული კოლხეთის ტერიტორიაზე მოპოვებული ბრინჯაოს მრავალფეროვანი ფორმისა და დანიშნულების მასალა, არტეფაქტების კომპლექსური ქიმიურ-ტექნოლოგიური ანალიზი, წინაანტიკური და ანტიკური ხანის ხელოსნობისა და მხატვრული სხმულების ნიმუშთა მიღება-დამუშავების სქემის დადგენის საშუალებას იძლევა. მათ შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია და დიდ მეცნიერულ ინტერესს იწვევს ფერადი ლითონწარმოების უძველესი კერების შემცველი ძეგლების ფუნქციონირებისა და შესრულებული საკულტო-სარიტუალო დანიშნულების მხატვრული სხმულების კვლევის შედეგები.

ძვ. წ. I ათასწლეულში სამხრეთ კავკასიაში ვრცელდება ბრინჯაოსაგან დაზადებული, გრაფიკული დეკორით შემკული ნივთების დიდი რაოდენობა. ღვინის იარაღის თანდათან ბატონდება მეურნეობის ყველა სფეროში; ბრინჯაო გამოიყენება ძირითადად სამკაულისა და საკულტო-სარიტუალო დანიშნულების საგნების დასაზმადებლად. ბრინჯაოს ნაწარმის ტექნიკური და მხატვრული დამუშავების დონის ამადლებამ დიდად გააუმჯობესა ბრინჯაოს ნაწარმის ხარისხი და მათი ესთეტიკური ღირებულება ხელოვნების დონეზე აიყვანა. კოლხეთში სწორედ ამ პერიოდის სამარხები გამოირჩევა ბრინჯაოს სრულყოფილი ნივთების სიმრავლით, იქმნება ბრინჯაოსაგან დამზადებული ხელოვნების შესანიშნავი ნიმუშები. (4)

ძვ. წ. I ათასწლეულის ფერადი ლითონის ინვენტარში, მიკვლეული და შესწავლილი კოლხეთის ცნობილი არქეოლოგიური ძეგლებიდან (ურეკი, ნიგვზიანი, მუხურჩა, ერგეტა, ვანი, საყანჩია და სხვ.), წარმოდგენილი მცირე პლასტიკის, ქანდაკების, სამკაულის, სარიტუალო ნაწარმის სახით, კონკრეტული არტეფაქტის შესრულებისა და შესაბამისად მისი წარმომავლობის საკითხს უკავშირდება. მიზანშეწონილია მსჯელობა როგორც ბრინჯაოს ნივთის მეტალურგიული დამზადების ტექნოლოგიაზე, ასევე მისი ზედაპირის დამუშავების მხატვრულ ხერხებზე. ანხილული ინვენტარის კომპლექსურმა ანალიზმა საშუალება მოგვცა ვიმსჯელოთ ფართოდ განვითარებულ მხატვრულ ბრინჯაოს წარმოებაზე, რომლის რთულ ტექნოლოგიურ სქემას სრულყოფის დონეზე აყავს ბრინჯაოს პლასტიკური ფორმა, ნაკეთობათა რელიგიური ფუნქციის გათვალისწინებით. (2)

ჩამოსხმის ტექნოლოგიის შესაბამისად, ბრინჯაოს ქანდაკებები დამზადებულია ცვილის მოდელით, თითოეული ერთეული ორიგინალურია. თავდაპირველად ნივთის ფორმის შექმნის პროცესი წარმოებს რბილ მასალაში (ცვილში), რაც სრულიად განსხვავებული ხერხების გამოყენებას და ფლობას მოითხოვს, ვიდრე სხმული ბრინჯაოს მიღება-დამუშავება. ლითონწარმოების მხატვრული მიმართულების განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ელემენტად უნდა ჩაითვალოს რთული ფორმისა და სპეციალური დანიშნულების ნივთის ჩამოსხმა, გრავირება, ჭრით დამუსავება (მცირე პლასტიკა, ქანდაკება, სარიტუალო ნიმუშები, სამკაული). მას მოწმობს როგორც მათი აღმოცენის რაოდენობა, ისე თვითმყოფადობა, განვითარების გზა და სტილისტურ-თემატური თავისებურება.

განვიხილავთ კოლხეთის ძვ. წ. I ათასწლეულის ბრინჯაოს ქანდაკებების, მცირე პლასტიკის ნიმუშთა ქიმიურ-ტექნოლოგიური კვლევის შედეგებს და ჩვენ დამოკიდებულებას მათ მიმართ: კოლხეთის მცირე ქანდაკებების წარმომავლობის საკითხს, არის თუ არა მცირე ქანდაკება ე. ი. პლასტიკური აზროვნება ავტოქტონური მოვლენა, თუ

ის განპირობებულია გარკვეული ურთიერთობებით სხვადასხვა მეზობელ კულტურებთან (იმპორტულ ნაწარმთან).

ჩატარებული კომპლექსური ქიმიურ-ტექნოლოგიური კვლევის შედეგებმა განაპირობეს შევეხეთ ძვ. წ. X-VII საუკუნების და ანტიკური ხანის კოლხეთის ბრინჯაოს ცალკეულ საკითხებს. ეთნოგენეზური სუბსტრატის და დამუშავების საწარმოების გარკვეულ ერთობლიობას. რინჯაოს მცირე პლასტიკის ნიმუშების შესრულების პრინციპებისა და არტეფაქტების თემატურმა ანალიზმა საშუალება მოგვცა ვიმსჯელოთ საზოგადოების რელიგიურ რწმენა-წარმოდგენების სისტემაზე, რელიგიურ სისტემაში პერსონაჟების ფუნქციების გამოვლენაზე. შუქი მოჰფინა ისეთ საკითხებს, როგორცაა საზოგადოების ტექნიკური-ესთეტიკური მოთხოვნები; საგნის უტილიტარული ფუნქციის დადგენა, პლასტიკური ფორმების ტექნოლოგიურ-სტილისტური ცვლილებები, დროის აღნიშნულ მონაკვეთშიმხატვრული აზროვნების განვითარების სტადიის დონე, არტეფაქტის რთული ფუნქციონალური დანიშნულება და ა. შ. (ანთროპომორფული, ზომომორფული, მრავალფიგურიანი პლასტიკის ნიმუშები) (3).

შესწავლილი ბრინჯაოს მასალა წარმოდგენილია სხვადასხვა ფორმისა და ძირითადი ფუნქციის მატარებელი არტეფაქტებით. მათ შორის გამოიყო მცირე პლასტიკის ნიმუშები, ქანდაკება, სამკაული.

სპექტრული ემისიური ანალიზის მონაცემებით ნივთების დიდი ნაწილი დამზადებულია დარიშხნიანი ბრინჯაოსაგან, გამოირჩევა კალის მაღალი პროცენტული შემცველობისა და ოპტიმალური კალ-ტყვიის ლევირებით მიღებული ლიგატურის შენადნობებიც (ცხრ. 1).

არკვეული მცირე პლასტიკის ნიმუშებიდან განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა ერთფიგურიან და ჯგუფური სკულპტურებისა და კომპოზიციების ანალიზს, სადაც პირობითად გამოიყო ქალისა და მამაკაცის თემატა. აღის თემაზე შექმნილი ჯგუფური სკულპტურებიდან საინტერესოა მუხურჩას სამაროვანზე აღმოჩენილი მხედარი ქალის გამოსახულებები, აგრეთვე ურეკში მიკვლეულია “კოლხური მადონის” სახელით ცნობილი კომპოზიცია.

მუხურჩის ეგზემპლარები აღმოჩენილია ეროზირებული ზედაპირის დაცულობით, სადაც განსახიერებულია ცხენზე ამხედრებული ანთროპომორფული ქალღმერთების სკულპტურა. მუხურჩის სამაროვანზე აღმოჩენილ კომპოზიციას ბევრი რამ აკავშირებს კუნძულ სამოსზე აღმოჩენილ ჯგუფურ ქანდაკებასთან. მათ თემატურ და იკონოგრაფიულ ერთობლიობასთან ერთად, მნიშვნელოვანია ნივთების ერთგვაროვანი დამზადების ტექნოლოგიური სქემა და სხმულის ანალოგიური ლიგატურა, რაც შეიძლება ქანდაკებათა წინაანტიკური ხანის კოლხეთის ხელოვნების კუთვნილებაზე მიუთითებდეს.

ცხრილი 1

№	ნივთი	აღმოჩენის	Cu	Sn	Pb	Ag	Bi	Sb	As
1	ქალღვთაება	ერგეტა	87,1	0,8	0,006	0,02	0,009	0,02	12,0
2	ქალღვთაება ადორაციით	ერგეტა	87,8	2,11	0,03	0,01	0,006	0,03	10,0
3	ქალღვთაება ადორაციით	დღვაბა	86,5	0,008	0,1	0,01	0,003	0,4	13,0
4	ქალღვთაება ადორაციით	დღვაბა	86,4	0,06	0,2	0,03	0,01	0,03	15,0
5	ქალღვთაება ადორაციით	მუხურჩა	83,0	0,15	0,25	0,05	0,01	2,0	14,2
6	ქალღვთაება ადორაციით	მუხურჩა	73,5	0,2	0,3	0,07	0,01	0,9	25,0

7	ქალღვთაება ადორაციით	მუხურჩა	87,5	-	0,02	0,01	0,01	0,4	11,0
8	ქალღვთაება ადორაციით	ნიგეზიანი	87,7	0,15	0,03	0,01	0,001	0,3	12,0
9	ქალღვთაება ადორაციით	ნიგეზიანი	81,7	0,1	0,15	0,02	0,01	3,5	18,0
10	ქალღვთაება ადორაციით	ნიგეზიანი	79,3	0,3	0,4	0,04	0,01	3,0	20,0
11	ქალღვთაება ცხენით	კუნძული სამოსის	84,9	12,0	3,0	0,1	0,02	-	0,01
12	ქალღვთაება ცხენით	ბრილის სამაროვანი	86,1	0,3	0,2	0,05	0,01	1,5	12,0
13	ქალღვთაება ცხენით	მუხურჩას სამაროვანი	84,5	8,0	0,3	0,02	0,01	1,2	6,0
14	ქალღვთაება ცხენით	მუხურჩა	90,3	4,7	0,25	0,03	0,01	0,2	4,5
15	ქალღვთაება ცხენით	მუხურჩა	89,0	10,2	0,06	0,01	0,01	-	0,7
16	ქალღვთაება ცხენით	ურეკის სამაროვანი	90,7	4,0	0,2	0,03	0,01	-	5,0
17	მამაკაცის ტორსი	მუხურჩა	94,6	0,8	0,01	0,01	0,01	-	4,5
18	მეეტლე	მუხურჩა	90,1	2,1	0,3	0,02	0,01	-	7,5
19	მამაკაცი მუზარადით	მუხურჩა	89,2	0,3	0,4	0,1	0,2	0,5	9,5
20	მამაკაცი მჯდომარე	მუხურჩა	92,2	0,2	0,25	0,1	0,01	0,2	7,0
21	ცხენოსანი	ლექსუმი	79,1	0,8	0,5	0,2	0,01	2,3	17,0
22	ძუ ლომის ფიგურა	მუხურჩა	91,5	2,0	0,2	0,01	0,01	0,8	5,5
23	ხარის ფიგურა	ნიგეზიანი	90,2	0,25	0,4	0,1	0,01	0,06	9,0

ურეკის ცხენზე მჯდომარე ქალღმერთის ფიგურა ბავშვით, დაცულობით ოპტიმალურია; ქანდაკება მნიშვნელოვანია როგორც თემატური, ისე სტილისტური თვალსაზრისით. ფიგურის ზედაპირზე კარგად ჩანს ბრინჯაოს ტექნოლოგიური მახასიათებლების გამოყენების შესაძლებლობები. ჯგუფური კომპოზიციების ტექნოლოგიური დამუშავების, ჩამოსხმული დეტალების შესრულების დონით, კომპოზიციის ექსპრესიულობით და დინამიურობით კოლხეთის ფერადლი-თონდამუშავების ერთ-ერთი შედეგია. სხმულის ლიგატურა წარმოდგენილია კალა-დარიშხანის ლეგირებით და გამოირჩევა კარგი ტექნოლოგიური მახასიათებლებით.

ქიმიურ-ტექნოლოგიური კვლევის შედეგების გათვალისწინებით, წინაანტიკური ხანის კოლხეთში ბრინჯაოს წარმოების კერები აგრძელებენ გვიანბრინჯაოს ფერადი ლითონის დამუშავების ტრადიციებს და მხატვრული სხმული ძირითადად მზადდება დარიშხანი ლიგატურით, გამოიყენება აგრეთვე კალა-ტყვიის შენადნობი.

დარიშხანი და კალა-ტყვიის შემცველი ლიგატურა ზრდის შენადნობის საცამოსხმო ტექნოლოგიის წარმადობას, ამავე დროს ზრდის სიმეიფესაც და აძნელებს ნივთის ჭედვით დამუშავებას. ამდენად, საკულტო-სარიტუალო

დანიშნულების არტეფაქტები მიღებულია მხატვრული სხმულის ტექნოლოგიით – ცვილის მოდელით.

ელინისტური ხანის კოლხეთის მხატვრული ბრინჯაოს არტეფაქტები, წარმოდგენილი ვანის ნაქალაქარზე, გამორჩეულია. ქანდაკებათა შესრულების სტილი, მათ ფართოდ გამოყენება საკულტო კომპლექსების ინტერიერისა და გარე სივრცის წარმოდგენის მიზნით, ასევე გამოყენებული ლითონის მასალის კარგი დაცულობა (ქანდაკებათა კეთილშობილი პატივით დაფარული ზედაპირით), გარკვეულ ინტერესს იწვევს მათი დამზადების ტექნოლოგიისა და წარმომავლობის საკითხთა დასმისათვის (1. გვ. 44-45).

შენადნობთა ძირითადი ელემენტების განაწილებით და კორელაციური დამოკიდებულების გრაფიკებით გამოკვლეული მასალა დაიყო ორ მეტალურგიულ ჯგუფებად, რომელთაგან გამოიყო რამდენიმე ქიმიურ-ტექნოლოგიური ქვეჯგუფი, სადაც გაერთიანდა ქიმიურად ერთგვაროვანი სინჯები, ქიმიურ ქვეჯგუფებში მოხვედრილი ფრგამენტები წარმოადგენენ ერთ სკულპტურის ან ქანდაკების სხვადასხვა დეტაილის ნაწილებს.

სპექტრული ანალიზის ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, რომ მასალის ძირითადი ნაწილი არის კალა-ტყვიით ლეგირებული ბრინჯაო. მცირე ნაწილი წარმოდგენილია კალიანი ბრინჯაოს შენადნობით. გვხვდება სამკომპონენტო ლეგირებთმიღებული შენადნობიც (Sn, Pb, As), სადაც წამყვანი ელემენტებია კალა და ტყვია. ამდენად აღნიშნული სინჯებიც ერთიანდება ტყვია-კალიანი შენადნობის ტიპის ლიგატურაში. ჩალკე გამოყოფილი დარიშხან-ანთიმონიანი ბრინჯაოს მასალა არ არის გამოყენებული. ამგვარად, მასალის ქიმიურ-ტექნოლოგიური კვლევის შედეგები ადასტურებს ვანის ნაქალაქარზე აღმოჩენილ ქანდაკებათა დამზადების ერთგვაროვანი ტექნოლოგიური სქემის გამოყენების ფაქტს (სპილენძის ფუძეზე მიღებული შენადნობი მაღალკალიანი ლეგირებით და ტყვიის ოპტიმალური შემცველობით).

ცხრილი 2

№	ლაბ. შიფრი	ნივთი	აღმოჩენის	Cu	Sn	Pb	Zn	Bi	Ag	Sb	As
1	C-46	ბრინჯ. ქანდაკების ჩასართი N 1476	ვანი	76,18	11,3	3,5	0,04	0,005	0,50	0,20	0,35
2	C-47	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ N 1488	ვანი	91,83	7,0	0,5	0,03	0,004	0,34	0,07	0,14
3	C-48	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ 07:1-78 N 1138	ვანი	84,70	8,4	4,9	0,03	0,005	0,25	0,05	0,15
4	C-49	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ N 1488	ვანი	88,53	6,6	3,4	0,01	0,002	0,15	0,03	0,13
5	C-50	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ 07:1-78 N1443	ვანი	85,69	9,2	2,3	0,04	0,006	0,35	0,08	0,35

6	C-51	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი 07:1-78 N1165	ვანი	86,14	7,1	4,0	0,02	0,004	0,20	0,05	0,40
7	C-52	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი N 1488	ვანი	87,90	7,5	3,0	0,01	0,003	0,07	0,06	0,15
8	C-53	ჭაბუკის ქანდაკების ფრაგმენტი N 1468	ვანი	90,23	8,5	0,4	-	0,005	0,15	0,08	0,07
9	C-54	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი N 1488	ვანი	89,42	5,8	3,8	0,01	0,002	0,25	0,02	0,12
10	C-55	ქალის ქანდაკების ფრაგმენტი მუხლი	ვანი	73,45	10,5	5,0	0,01	0,145	0,554	5,0	3,90
11	C-56	მამაკაცის ქანდაკების ფრაგმენტი თითი 07:1-78 N 1583	ვანი	90,35	5,6	3,3	0,02	0,001	0,04	0,03	0,06
12	C-57	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი 07:1-78 N 1582	ვანი	88,10	10,3	0,35	0,02	0,003	0,05	0,06	0,15
13	C-58	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი ტერფი 07:1-78 N 1579	ვანი	78,60	10,0	5,0	0,008	0,005	0,50	0,07	0,05
14	C-59	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი მტკევეანი 07:1-78 N 1585	ვანი	83,05	10,4	2,8	0,15	0,004	0,40	0,06	0,03
15	C-60	ჭაბუკის ქანდაკების ფრაგმენტი 07:1-78 N1584	ვანი	90,50	7,3	0,3	0,03	0,002	0,35	0,05	0,40
16	C-61	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი წამოსასხამი 07:1-78 N 1576	ვანი	75,25	2,0	1,0	0,02	0,007	0,60	1,20	0,04
17	C-62	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი წამომასხამი 07:1-78 N 1578	ვანი	78,70	6,0	2,8	0,03	0,003	0,30	0,15	0,30
18	C-63	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი ფილები	ვანი	83,30	4,6	1,7	0,06	0,009	0,55	0,30	0,55
19	C-64	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი 07:1-78 N 1572	ვანი	81,75	10,5	4,5	0,01	0,007	0,90	0,10	0,25

20	C-65	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი ფაფარი 07:1-78 N 1552	ვანი	79,40	11,9	4,8	0,04	0,005	0,80	0,15	1,20
21	C-66	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი 07:1-78 N 1545	ვანი	75,30	8,5	6,0	0,03	0,01	0,30	0,14	0,70
22	C-67	ქალის ქანდაკების ფრაგმენტი მკლავი 07:1-78 N 1589	ვანი	85,75	5,8	5,2	0,02	0,10	0,60	0,80	1,60
23	C-68	ქალის ქანდაკების ფრაგმენტი მარჯ. კლავი 07:1-78 N 1590	ვანი	81,90	8,3	4,8	0,01	0,15	0,30	2,50	1,40
24	C-69	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი ხელი 07:1-78 N 1573	ვანი	79,70	7,0	2,0	0,01	0,008	0,55	0,06	0,35
25	C-70	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი ცხენის ხელი 157807:1-78 N	ვანი	79,80	9,9	3,8	0,03	0,01	0,90	0,07	0,40
26	C-71	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი ცხენის მოსართავი 07:1- 78 N 1567	ვანი	87,50	5,5	3,8	0,10	0,03	0,80	0,50	0,06
27	C-72	ბრინჯ. მილის ფრაგმენტი სამუშაო ნაწილები 07:1-78 N 1527	ვანი	85,81	6,8	4,0	0,02	0,003	0,30	0,04	0,40
28	C-73	ბრინჯ. მილის ფრაგმენტი სამუშაო ნაწილები 07:1-77 N 1525	ვანი	83,10	8,7	4,5	0,01	0,004	0,50	0,06	0,45
29	C-74	ბრინჯ. მილის ფრაგმენტი სამუშაო ნაწილები 07:1-78 N 1526	ვანი	90,15	4,3	4,5	0,01	0,003	0,05	0,03	0,09
30	C-75	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი. სარტყელი 07:1- 88 N 2855	ვანი	92,50	2,5	2,3	0,30	0,004	1,20	0,35	0,03
31	C-76	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენტი. აკანათის ყვავ. 07: 1-88 N 2854	ვანი	92,60	2,3	2,4	0,35	0,003	1,25	0,45	0,05

32	C-77	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ. მცენ. მოტივი 07: 1-88 N 2853	ვანი	93,55	2,0	2,5	0,06	0,004	1,10	0,30	0,03
33	C-78	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ. 07: 1-81 N 1477	ვანი	84,60	7,9	5,2	0,02	0,002	0,35	0,15	0,55
34	C-79	ბრინჯ.ქანდაკების ჩასართავი	ვანი	86,59	9,4	2,7	0,05	0,007	0,15	0,05	0,35
35	C-80	ბრინჯ.ქანდაკების ფრაგმენ. მარგალიტების ასხმა	ვანი	85,40	7,0	6,8	-	0,006	0,20	0,14	0,001
36	C-81	ბრინჯ.ქანდაკების ფრაგმენ. მარგალიტების ასხმა	ვანი	81,05	11,5	6,7	-	0,003	0,05	0,08	-
37	C-82	ბრინჯ.ქანდაკების ფრაგმენ. მარგალიტების ასხმა	ვანი	79,40	13,0	6,4	-	0,004	0,05	0,10	-
38	C-83	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ. სვეტი	ვანი	80,65	8,4	3,1	0,02	0,10	0,20	1,05	1,2
39	C-84	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ. მარცხენა ტერფი	ვანი	90,25	5,2	2,4	0,01	0,005	0,10	0,70	1,2
40	C-85	ბრინჯ. ქანდაკების ფრაგმენ. მახარი	ვანი	77,90	14,1	3,2	0,02	0,10	0,15	3,15	1,3
41	C-179	ბრინჯ. წარმოების ნაშთი ნათვეთის	ვანი ნაქა ლაქარის ცენტრ. თერასა ნაკვ. 33	87,65	8,0	3,7	0,02	0,004	0,08	0,03	0,1

ვანის ქანდაკებათა ჩამოსხმის წესის გარკვევის მიზნით, მნიშვნელოვანია ბერძნული ბრინჯაოს ქანდაკების მიღება-დამზადებისა და სახელოსნოთა ტექნოლოგიური სქემის განხილვა. აღნიშნული საკითხი უშვალოდ დაკავშირებულია მზა პროდუქციის ქიმიურ-ტექნოლოგიურ მონაცემებთან. ნივთიერი მასალა ქანდაკების ნაწილების სახით, საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ ელინისტური ხანის კოლხეთში ბრინჯაოს მხატვრული დამუშავების შესაძლებლობებზე.

რქეოლოგიური მონაპოვარი მასალის მიხედვით, საჩამოსხმო წარმოების ნარჩენებისა და სხმული ქანდაკებების შესწავლით ცნობილია, რომ ღრუტანიანი

ქანდაკეები შესრულებულია მთლიანად ცვილის მოდელით. შედარებით პატარა სიმაღლის ქანდაკება ჩამოსხმულია თიხის სამაგრებით, დიდი ზომის სხმულებისათვის გამოყენებულია ლითონის საყრდენები. დიდი ზომის ქანდაკებების ჩამოსხმა შეზღუდული იყო საჭირო რაოდენობის ერთჯერადი ლითონის მასის ერთდროულად ჩამოსხმის შესაძლებლობით. საჩამოსხმო სახელოსნო მოწყობილი იყო უშუალოდ ტაძრებისა თუ საკულტო დანიშნულების შენობების სიახლოვეს (5, გვ. 156, ცხრ. 2). ანალოგიური მონაცემებია დაფიქსირებული ათენის და ოლიმპიაში ბრინჯაოს ქანდაკების საცამოსხმო წარმოების ძეგლებზე (6, გვ. 163,169).

ამასთან, თუ გავითვალისწინებთ ელინისტური ხანის საბერძნეთსა და კოლხეთში არსებული ბრინჯაოს ქანდაკებათა ჩამოსხმის ტექნიკა-ტექნოლოგიურ პირობებს და ვანის ნაქალაქარზე მეტალურგიულ სახელოსნოს მოქმედების პრინციპს, შეიძლება განვიხილოთ კოლხეთში ვანის ნაქალაქარზე ქანდაკებათა დამზადების და ბოსფორში გამოკვლეულ საჩამოსხმო ობიექტების სამუშაო ორგანიზაციულ სქემას შორის საერთო ტექნოლოგიური ციკლის ელემენტები. ვანის ნაქალაქარზე აღმოჩენილი ბრინჯაოს მეორადი დამუშავების საწარმოო უბანზე მიკვლეული წარმოების ნარჩენების ქიმიურ-ტექნოლოგიური შესწავლის შედეგები, ტიპურია ელინისტური ხანის ფერადლითონდამუშავების სახელოსნოთა და კერძოდ ძველი ბერძნული საჩამოსხმო სახელოსნოების სამუშაო ორგანიზაციულ-საწარმოო ფუნქციონირების პირობებისათვის (5, გვ. 156-157).

ბრინჯაოს სხმულის ბერძენი ოსტატები ძვ. წ. V-III სს პერიოდში იყენებენ როგორც კლასიკურ კალიან ბრინჯაოს, ისე კალ-ტყვიის დამატებით მიღებულ შენადნობს. კალიანი ბრინჯაოს სხმულიფართოდ გამოყენება ძვ. წ. IV საუკუნემდე. ძვ. წ. III საუკუნიდან მას ცვილის კალა-ტყვიით ლეგირებული მასალა (5, გვ. 159; 6, გვ. 114). ანალოგიური სურათია წარმოდგენილი ვანის ქანდაკებების დამზადების ტექნოლოგიური სქემის მიხედვით, სადაც ძირითადად გამოყენებულია კალიანი და კალა-ტყვიით ლეგირებული ბრინჯაოს სხმული. საყურადღებოა პანტიკაპეის აცროპოლის გათხრებიდან ცნობილი ბრინჯაოს ქანდაკების საჩამოსხმო წარმოებისათვის დამახასიათებელი კალა-ტყვიით ლეგირებული ბრინჯაოს ($Sn=2,2-4,9\%$; $Pb=0,7-11,5\%$) და ვანის ნაქალაქარზე აღმოჩენილი ქანდაკების ლიგატურის ($Sn=2,0-11,9\%$; $Pb=0,4-10,0\%$) ერთგვაროვანება მათი ძირითადი მალეგირებელი ელემენტების შემცველობის იხედვით.

ანტიკური ხანის კოლხეთში აღმოჩენილი ბრინჯაოს ქანდაკებების ქიმიურ-ტექნოლოგიური ანალიზის შედეგებზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ ისინი დამზადებულია ადგილობრივი სპილენძ-ბრინჯაოს საწარმოო ბაზაზე. წარმომადგენენ ელინისტური პლასტიკის ნიმუშებს და იმეორებენ ბერძნულ საჩამოსხმო ხელოსანთა მიერ შესრულებულ, ცვილი მოდელით – მიღებულ ქანდაკებათა სტილისტურ და ტექნოლოგიურ კრიტერიუმს.

პლასტიური ფორმა, როგორც ხელოვნების სახეობა, აყენებს მოთხოვნებს მოდელირების ოსტატისა და მხტვრული სხმულის მიღების ტექნოლოგიური აზროვნების წინაშე, რომელიც დამოკიდებულია შექმნილი ნაკეთობის რელიგიურ ფუნქციასა და მნიშვნელობაზე.

პლასტიური აზროვნების თვალსაზრისით, კოლხეთში ადრერკინის ხანაში იქმნება ხელოვნების ნიმუშები ადრე არსებული ტრადიციის, წინა ეტაპების

გავლის შდეგად, რომელიც წარმატებით გრძელდება ანტიკურ ხანაში. ბრინჯაოს მცირე ქანდაკებები და თვით მოვლენაც აიხსნება ამ ტექნიკა-ტექნოლოგიური თავისებურებებითაც. პლასტიური აზროვნების ამ რეგიონში წარმოშობა და დამკვიდრება არ გამორიცხავს (განსაკუთრებით პირველ ეტაპზე) გარე სამყაროსტან. ამავე დროს ის გააზრებული და შეთვისებულია მისი შემქნელი საზოგადოების მიერ, წარმოადგენს მრავალფუნქციური აზროვნების პროდუქტს, სადაც ასახულია კოლხური კულტურის ლოკალური თავისებურებანი. ეს მოვლენა უნდა განვიხილოთ, როგორც ეტაპობრივი და ავტოქტონური.

ლიტერატურა

1. ლორთქინაძე ოთ. ვანის ნაქალაქარი. 1972. თბ. (7-80)
2. მიქელაძე თ. კოლხეთის ადრერკინის ხანის სამაროვანები. 1985. თბ.
3. პაპუაშვილი რ. გვიანბრინჯაო-ადრერკინის ხანის კოლხეთის სამარხ-ორმოთა ფარდობითი ქრონოლოგიისათვის. "ძიებანი." 1998. თბ. (43-57).
4. ანცხავა ლ. კოლხური კულტურის მხატვრული ხელოსნობის ძეგლები. 1988. თბ.
5. Марченко И. Д. Матералы по металлургий и металало обработке Пантикапея. МИД,56Б. 1957.
6. Трейстер М. Ю. Новые данные о художественной обработке металле на Боспоре. ВДИ, 1, 1984 (146-159)

ფარნავაზის ცხოვრების ეპიზოდები

„მოქცევაჲ ქართლისაჲ“-ს მიხედვით ფარნავაზი ქართლის მეორე მეფეა. პირველ მეფედ კი აზოს მიიჩნევს: „და ესე იყო პირველ მეფეჲ მცხეთას შინა აზომ, ძჳ არიან-ქართველთა მეფისაჲ, და მოკუდა“¹.

ლეონტი მროველი: „და შემდგომად მისა დადგა ფარნავაზ. ამან აღმართა კერპი დიდი ცხვ[რ]სა ზედა, და დასდგა სახელი მისი არმაზი, და მოქმნა ზღუდე წყლით კერძო, და ჰრქჳან არმაზ“.

„მეფეთა ცხოვრების“ მიხედვით, რომელიც არ სცნობს აზოს მეფედ, ფარნავაზი ქართლის პირველი მეფეა² და ლეგენდების ბურუსში გახვეული ქარიზმატული პიროვნებაა. აქ ამ ლეგენდების რეალური საფუძველიც ჩანს და სიმბოლური სამყაროც.

„ცხოვრება ფარნავაზისი“, რა თქმა უნდა სრულიად დამოუკიდებელი ნაწარმოებია, აქ ექვის შეტანა ძნელია³. მისი სიზმარი რამდენადმე ძველი აღთქმის გამოძახილია, იქ ხომ მამამთავრები მუდმივად სიზმრებს ხედავენ⁴. ეს კი ბიბლიური „სამყაროა“, მისი სულისკვეთება. მან სიზმარი ნახა „ღვთის ნებით“. ბიბლიაში სიზმარი ხომ იმ მიზანს ემსახურება, რომ ღვთის კარნახით იმოქმედონ. მისი მეფობა კი გამოქვაბულმა დაბადა.

რაც შეეხება დანარჩენ ისტორიას. ის ზღაპრული სულაც არაა, შესაძლოა მწერლის მიერ რამდენადმე გამძაფრებულია, მაგრამ მასში რეალურად არსებული სტრუქტურა გამოსჭვივის, ზღაპარი მას ვერ შექმნიდა კონკრეტული მოდელის გარეშე.

„ხოლო კლდისა მის ძირსა ქუაბი იყო, რომლისა კარი აღმოქმნილ იყო ქვითა ძუელად, და სიძუელითა შექმნიდა დარღუევა შენებულსა მას (ე.ი. ჩაშენებულსა. გ. ყ.). მაშინ დაასხა წვიმა მძაფრი. ხოლო ფარნავაზ აღმოიღო ჩუგლუგი და გამოარღვია კარი ქუაბისა მის, რათამცა მუნ შიგა დაიმშრალა წვიმისა მისგან, და შევიდა ქუაბსა მას. და იხილა მუნ შინა განძი მიუწდომელი, ოქრო და ვერცხლი და სამსახურებელი ოქროსა და ვერცხლისა მიუწდომელი“⁵.

ფრიად ინფორმატიული მონაკვეთია თხრობისა: ჯერ ერთი ის „ქუაბი“ (გამოქვაბული), რომელსაც გარეთ ღამისთევის შემდგომ (თავისსავე მოკლულ ირემთან ერთად) კლდის ძირში იპოვნა ფარნავაზმა, ხელოვნური გამოქვაბულია („შენებული) და არა ბუნებრივი. გარდა ამისა იგი „მუდმივადაა“ ჩაკეტილი პორტკულისით (კლდოვან

¹ შატბერდის კრებული X საუკუნისა. გამოსაცემად მოამზადეს ბ. გიგინეიშვილმა და ელ. გიუნაშვილმა, თბ. 1979, გვ. 320 (შემდგომში სქოლიოში „მოქცევაჲ“).

² ლეონტი მროველი „ცხოვრება ქართველთა მეფეთა“, „ცხოვრება ფარნავაზისი“ ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, ტომი I, თბ. 1955, გვ. 20-26 (შემდგომში სქოლიოში - ქართლის ცხოვრება I და შესაბამისი გვერდი).

³ რ. ბარამიძე, ფარნავაზ ძლიერ ჰყო ქუეყანა თვისი, თბ. 1992.; ზ. ალექსიძე, ცხოვრება ფარნავაზი, „მნათობი“ 1984, გვ. 12.; გრ. ქავთარია, ფარნავაზი, თბ. 1999, გვ. 66 და შმდ.; ს. გოგიტიძე, ფარნავაზი და არიან-ქართლის ლოკალიზაცია, „ბათუმი“ 2011, გვ. 6 და შმდ.

⁴ განსხვავებით ახალი აღთქმისაგან, სადაც სიზმარს თითქმის არავინ არ ხედავს ერთადერთი გამონაკლისის გარდა - „იოსების სიზმარი“ - მათესაგან (1.19,20).

⁵ ქართლის ცხოვრება I, გვ. 21-22.

სამარხთა დასაგმინავი, საგანგებოდ შექმნილ ბუდეებში, ვერტიკალურად ჩადგმული ვერტიკალური ფილა)⁶ - „აღმართულ იყო ქვითა ძუელად“, რადგან იგი სიძველისაგან დაზნარული იყო დილით მოსულმა, წვიმისაგან დასველებულმა ფარნავაზმა იგი ჩუგლუგით⁷ შეარღვია.

აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ პორტკულისთა ჩასასმელი ბუდეები საქართველოს კლდოვან ძეგლებზე სავსებით ცხადად იკვეთება - უფლისციხეში⁸, კლდოვან სამარხებში და ვარძიაშიც (რომლის უადრესი ფუნქცია მე კლდოვან სამარხთა კომპლექსად მიმაჩნია - უფლისციხე ოძრახისა).

მე მგონი „ცხოვრება ფარნავაზისი“-ს თხრობაში ამ გამოქვაბულის გეგმარებაც შეიძლება წარმოვიდგინოთ: მან (ფარნავაზმა) ჯერ ხომ „დაამშრალა წვიმისა მისგან“ და შემდგომ შევიდა სიღრმეში და იქ „იხილა მუნ-შინა განძი მიუწვდომელი“. ეს კლდოვანი სამარხის გეგმარების საყოველთაოდ გავრცელებული სახეა - „წინკარი“ და კამერა, ანუ მიცვალებულთა მუდმივი საცხოვრებელი (იხ. მაგალითები ტაბ. I), მგონია, რომ ციტირებულ ტექსტში განძის დეფინიციააა მოცემული.

პირველი ეს ზოგადად ძვირფასეულობაა - „განძი მიუწვდომელი ოქრო და ვერცხლი“ და ამას გარდა კიდევ რაღაც: „სამსახურებელ ოქროსა და ვერცხლისა“, ასევე „მიუწვდომელი“. ქართლის ცხოვრების დანართში (ლექსიკონი) სამსახურებელი განმარტებულია, როგორც „ჭურჭელი“ - „საჭურჭლენი დიდნი და სამსახურებელნი სამეფოთა ტაბლათანი“.

სულხან-საბასთან ეს სიტყვა ზოგადი მნიშვნელობითაა ახსნილი - „სასამსახურო“¹⁰. აქ ჩემს თავს უფლებას მივცემ, რომ „სასამსახურო“-ში სხვა რამეც დავინახო და არა მხოლოდ ჭურჭელი. ნივთები მსახურობენ სამარხში და ამდენად ისინი წარმოადგენენ „სამეფო“ ინსიგნიებს. „სასამსახურო“ მოქმედებს სამუდამო „საცხოვრებელში“. წინარექრისტიანული წარმოსახვით სიკვდილი („სიკუდილი“-ი)¹¹, ანუ „გარდაცვალება“ (სახე იცვალა და სულაც არ „აღსრულებულა“), ქართული ენის ეს შესანიშნავი ფორმულირება, წინარექრისტიანულ სამყაროზე პირდაპირი მინიშნებაა, რადგან მისთვის ჩვენი დღევანდელი „სიკვდილი“ დასასრულს არ ნიშნავდა, იგი სიცოცხლის შემდგომი გზა და საფეხური იყო. უბრალოდ ადამიანი „გარდაცვალებით“

⁶ პორტკულისი - (ლათ. portcullis) კარი-ტიხარი ანტიკურ სასიმაგრო ნაგებობაში, სამხედრო ბანაკებში, რომელიც წარმოადგენდა რკინის ან ხის რკინისგარსაკრავიან მასიურ კარს და მოძრაობდა კარის პილონებზე ამოკვეთილ ვერტიკალურ ჭრილებში. კლდოვან სამარხთა და სარკოფაგთა კარის დასაგმინავი ქვის ვერტიკალური ფილები, რომელიც კარის წირთხლებზე ამოკვეთილ ბუდეებში მაგრდებოდა. გ. ყიფიანი, ძველი სამყაროს არქიტექტურული ლექსიკონი (ხელნაწერი).

⁷ ჩუგლუგი - „რკინის კომბალი“. ი. აბულაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბ. 1973, გვ. 512.

⁸ გ. ყიფიანი, უფლისციხე, „პროგრამა ლოგოსი“, თბ. 2002, გვ. 42. ტაბ. XX, XXVI, 2-5.

⁹ ქართლის ცხოვრება I, გვ. 451.

¹⁰ სულხან-საბა ორბელიანი, თხზულებანი N2, თბ. 1966, გვ. 43.

¹¹ „სიკუდილი“-ი - აღსრულება, „მოსიკუდილი“ - ი. აბულაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბ. 1973, გვ. 390; „სიკუდილი“ - სულისა და ხორცის გაყრა, სულხან-საბა ორბელიანი, ქართული ლექსიკონი, ტფილისი 1928, გვ. 314.

საზოგადოების თვალთახედვიდან გადიოდა, თუმცა „სიცოცხლეს“ განაგრძობდა¹². მხოლოდ მათ (ინსიგნიებს) შეეძლოთ ფარნავაზი ქარიზმატულ პიროვნებად ექციათ. სამეფო სიმბოლიკამ დაამარცხა სიზმარი, რომლის ხილვის შემდგომ ასპანს (ფარნავაზის დედულეთი) გადახვეწა გადაწყვიტა - „სიზმარი იგი, ესე არს, მე წარვალ ასპანს, და მუნ კეთილსა მივეცემი“¹³, მაგრამ გამოქვაბულმა იგი სახელმწიფოს შექმნისათვის განაწყო. მას ხომ სჯერა, რომ კლდოვან სამარხში აღმოჩენილი განძი მის წინაპარს განეკუთვნებოდა. მარტოოდენ ოქრო-ვერცხლს შეეძლო მისი გადახვეწა დაექარებინა.

ფარნავაზის ცხოვრების ტექსტში სხვადასხვა ადგილას ნახსენები „ტფილისი“ და „მცხეთა“¹⁴ ცხადია ანაქრონიზმებია. იმ დროისათვის (ჩემი აზრით ეს მონაცემები ძვ. წ. II საუკუნეს განეკუთვნება) მცხეთა ჯერ დაარსებული არაა¹⁵, მითუმეტეს ტფილისი და ეს თხრობაში ლეონტი მროველის ჩანამატი უნდა იყოს და სავსებით ბუნებრივიცაა - გეოგრაფიულ გარემოზე წარმოდგენას გვაძლევს მისთვის ცნობილი პუნქტებით (არა ირანის ქართლი? არიან ქართლის საპირისპიროდ?). შემდგომ კი: „და ამანვე ფარნავაზ შექმნა კერპი დიდი სახელსა ზედა თვისსა: ესე არს არმაზი, რამეთუ ფარნავაზს სპარსულად არმაზ ერქუა. ამართა კერპი იგი არმაზი თავსა ზედა ქართლისასა, და მიერთგან ეწოდა არმაზი კერპისა მისთვის. და ქმნა სატფურება დიდი კერპისა მისთვის აღმართებულსა“¹⁶.

„ესე არს არმაზი, რამეთუ ფარნავაზს სპარსულად არმაზი ერქუა“ აბსოლუტურად ზუსტი ცნობაა. ლეონტი ამ ფრაზით გვამცნობს, რომ „ფარნა“ და „არმაზ“ ერთი და იგივეა. მთლად ერთი და იგივე რა თქმა უნდა არაა, უბრალოდ „ფარნა“ „აჰურა-მაზდას“ ეპითეტია - „ბრწყინვალეა“, „farna hastama“ - „უბრწყინვალესი“¹⁷, იგივეა რაც „ხვარა“ - xvar¹⁸ - მზე და საბოლოოდ გულისხმობს სამეფო რელიგიის სიმბოლოს¹⁹, ასევე უნდა აღვნიშნო, რომ თანამედროვე სპარსულითაც „far“ ასევე ბრწყინვალეობას აღნიშნავს²⁰. ისიც უნდა ითქვას, რომ სატახტო სახელი „ფარნავაზი“ არ დასტურდება არც აქემენიდთა ძველ სპარსულ წარწერებში და არც ავესტაში. ეს სახელდება გვიანდელი ფორმა ჩანს და მცირე აზიის სადინასტიო სახელებს შორის იჩენს მხოლოდ თავს²¹.

ფარნავაზის მიერ აღმართული კერპის სახელდებით, ქართული „არმაზ“, იგივე რაც სომხური „არამაზდ“, საშუალო სპარსული „ჰორმუზდ“ - ანუ აჰურამაზდა,

¹² P. Штейнер, Мистерии древности и христианство, СПб, 1990, გვ. 12-25; О. Фреиденберг, Поэтика сюжета и жанра. Период античной литературы, Л. 1936, გვ. 71; М. М. Бахтин, Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и ренессанса, М. 1965, გვ. 58.

¹³ ქართლის ცხოვრება I, გვ. 21.

¹⁴ ქართლის ცხოვრება I, გვ. 24-25.

¹⁵ გ. ყიფიანი, მცხეთის წარმოშობის საკითხისათვის, „კადმოსი“ 2.2010, გვ. 92-128.

¹⁶ ქართლის ცხოვრება I, გვ. 25.

¹⁷ Н. Марр, Боги языческой Грузии по древне-грузинским источникам, Санктпетербургъ 1901, გვ. 5-6.

¹⁸ მზ. ანდრონიკაშვილი, ნარკვევები..., გვ. 15.

¹⁹ В. Г. Луконин, Древний и раннесредневековый Иран, М. 1987, გვ. 81.

²⁰ Персидско-Русский словарь, сост. проф. Б. В. Миллер, М. 1953, გვ. 365.

²¹ მზ. ანდრონიკაშვილი, ნარკვევები..., გვ. 15.

მთავრდება კიდევაც მისი ზოროასტრული და თუ გნებავთ მაზდეანური (რაც ერთი და იგივე სრულებით არაა)²² „სულისკვეთება“.

„არმაზ“ აქ უზენაესობის ამსახველია. „მოქცევა“-ს მიხედვით, სადაც ამ კერპის ბუნებაა გადმოცემული (ცხადია უარყოფითი კონტექსტის თანხლებით), არაფერი და მათ შორის აქ ნახსენები მსხვერპლთშეწირვის რიტუალები არ მიგვანიშნებს ზოროასტრულ კულტზე. არმაზ-კერპის თვისებებს მოგვიანებით დავუბრუნდები.

თხრობას ჟურნალ „არქეოლოგია“-ს შემდეგ გამოცემაში გავაგრძელებ სათაურით „ფარნავაზის ცხოვრების ეპიზოდები და „არმაზ“-ის ღვთაებრივი ბუნება“.

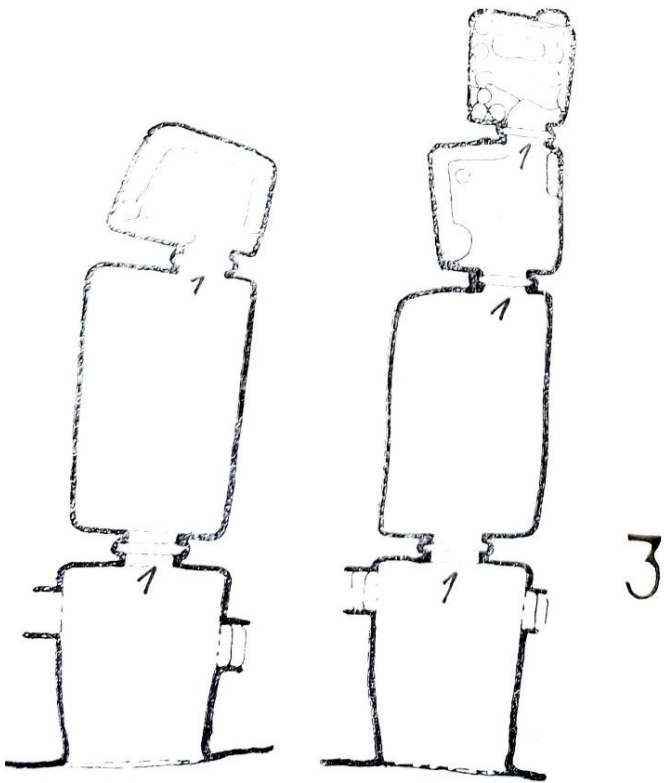
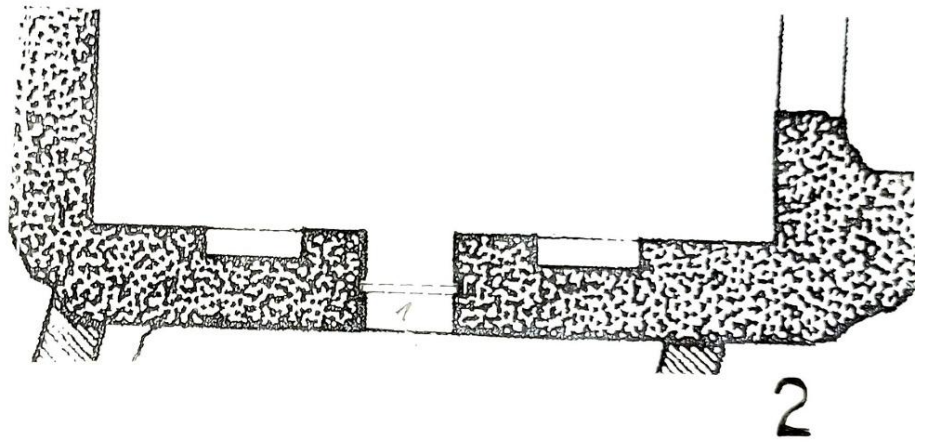
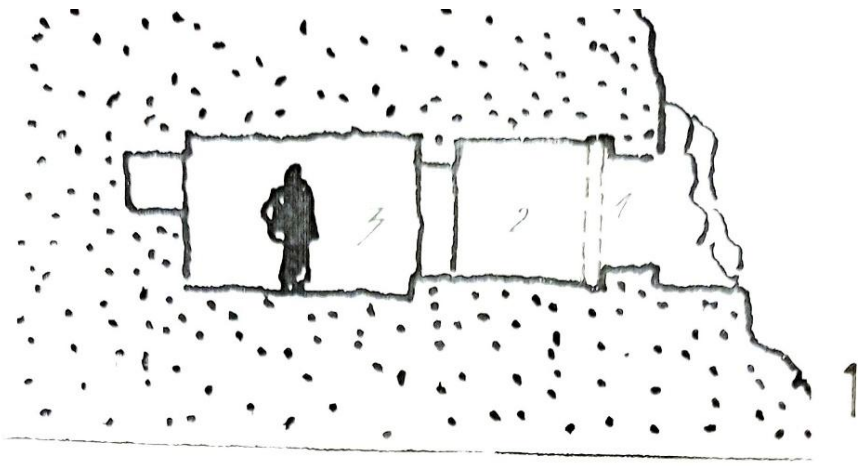
ტაბულის განმარტებანი:

1. ორუმიე (ირანი) კლდოვანი სამარხი - 1. პორტკულისის ბუდეები და აღდგენილი ქვის ფილა W. Kleiss-ის მიხედვით. 2. წინკარი. 3. სამარხი კამერა იხ. W. Kleiss. *Geschichte der Architektur Irans*. Berlin 2015, სურ. 38.

2. უფლისციხე. კლდოვანი კამერის კარის წირთხლები მასზე ჩაკვეთილი ბუდეებით და აღდგენილი პორტკულისით. გ. ყიფიანი, უფლისციხე, თბ. 2002, ორსვეტიანი დარბაზი, ტაბ. XX.

3. ვარძია - 1. სამარხ კამერათა პორტკულისები. გ. გაფრინდაშვილი, ვარძიისა და მისი მიდამოების ქვაბები, თბ. 1957, სურ. 6. ამ წიგნის ავტორს ბ-ნ გივი გაფრინდაშვილს ქვაბულთა ეს ჯგუფები მიაჩნია, როგორც „საცხოვრებელ ქვაბთა ჯგუფების სახეობანი“, იხ. გვ. 18.

²² საქმე ისაა, რომ აქემენიდთა მეფეები ხალხსა და უზენაეს - აჰურა მაზდას შორის შუამავალს, რელიგიის ფუძემდებელს ზარათუშტრას (ბერძნული ფორმით ზოროასტრი - აქედანვე დუალისტური რელიგიის სახელწოდება „ზოროასტრიზმი“) არ მიიჩნევდნენ. მათ მრავალრიცხოვან წარწერებში ყველა თავიანთ წარმატებას აჰურა-მაზდას მიაწერენ, მაგრამ წინასწარმეტყველი არსად არ იხსენება. დაწვრ. იხ. M. A. Дандамаев, В. Г. Луконин, *Культура и экономика древнего Ирана*, М. 1980, გვ. 330-331.

ქართლის სამეფოს ქრისტიანობაზე მოქცევა
(რეალურ-ისტორიული და მხატვრულ-ლიტერატურული ქარგა)*)

ეროვნულ ნარატიულ წყაროებში ქართლის სამეფოს ქრისტიანულ რელიგიაზე მოქცევის ამბავი ორი პარალელური ხაზით გადმოიცემა.

I. ქართლის სამეფოს ქრისტიანულ რელიგიაზე მოქცევის რეალური ვითარების ასახვა ნარატიულ წყაროებში. მირიანის მეფობის საწყისი პერიოდი ემთხვევა ირანის პოლიტიკური, სამხედრო და რელიგიური ექსპანსიის გაძლიერებას. 256 წელს გაფორმდა საზავო ხელსეკრულება, რომლის ძალითაც „რომი იძულებული იყო ეცნო არმენიის გადასვლა ირანელთა ქვეშევრდომობაში“ [ლომოური ნ. 1975:34,35].

ცხადია, მეფე ამაზასპი გულგრილი ვერ დარჩებოდა ქართლის სამეფოს საზღვრებთან განვითარებული დრამატული მოვლენების მიმართ. მან მართებულად შეაფასა მოსალოდნელი საფრთხის მასშტაბი და ქვეყნის უსაფრთხოებისათვის საჭირო, რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა [ბიბილური თ. 2010:70], რომელთა შესახებ ფაქტები, ფაქტები მრავლად მოიპოვება ქართულ და უცხოენოვან ნარატიულ თუ დოკუმენტურ წერილობით წყაროებში [Г.М. Меликишвили. 1959:334; В.Г. Луконин. 1969:128; Р. Фрай. 1972: 295 და სხვ.]

ირანელთა მხრიდან გავლენის ზრდის მიუხედავად, ქართლის სამეფო კარი ახერხებდა ბალანსირებას და, რიგ უმნიშვნელოვანეს საკითხებში, ისეთები როგორიცაა რელიგია და საგარეო ურთიერთობები, გარკვეულ წარმატებასაც აღწევდა [ლომოური ნ. 1975:35,37 და შმდ.; ბიბილური თ. 1998:35,36; მისივე. 2010: 70]

ქართლის სამეფოს საგარეო პოლიტიკაში, გარდატეხის მომენტად იქცა 298 წ. დადებული ნისიზინის ზავი, რომლითაც გაფორმდა სასანური ირანის მნიშვნელოვანი მარცხი ბიზანტიასთან მრავალწლიან ბრძოლაში. ამ ორი დიდი სახელმწიფოს ჭიდილში, ქართლის სამეფო, იმ დროისათვის შექმნილი ვითარების გამო, ირანის მხარეს იბრძვის. ირან-ქართველთა გაერთიანებული ჯარის მარცხი და პოლიტიკური შედეგები იმდენად მძიმე იყო, რომ „უღონო იქმნა მირიან და შეეშინა სრულიად ოტებასა ქართლით...და ამისთვისა წარგზავნა მოციქული წინაშე კონსტანტინე მეფისა და ითხოვა მისგან მშვიდობა, და აღუთქუა მას მსახურება და განდგომა სპარსთაგან...“ [ლეონტი მროველი. ცხოვრებასა...1955:70].

ნისიზინის ზავის თანახმად, ქართლის სამეფო (და არმენია) ექცევა რომის იმპერიის პროტექტორატის

*) შემოკლებული ვარიანტი დაიბეჭდა თსუ. კულტურის ისტორიის კათედრა. კულტურის ისტორიის საკითხები. XVI. თბილისი.2003

ქვეშ; ამ დროიდან, იბერიის მეფის ხელდასხმა ხდებოდა ბიზანტიის იმპერატორის მიერ. მეფე მირიანი იძულებულია მეფისწული ბაქარი (ბაკური) მძევლად მიავლინოს ბიზანტიის იმპერატორის კარზე და მიიღოს მისგან სხვა პირობებიც.

მეფე მირიანის თავს დატრიალებულ ამ უბედურებათა დროს, ემბაზი ქალი ნინო მესამე წელია, რაც დედაქალაქში ცხოვრობდა და მოწაფეებთან ერთად, ფარულად ქადაგებდა ქრისტეს სჯულს. მაგრამ, როგორც კი შეიცვალა პოლიტიკური ამინდი და აშკარა გახდა ბიზანტიის გავლენის ზრდა, სადაც ძალა მოკრებილ ქრისტიანობას უკვე ანგარიშს უწევენ, მისიონერმა ქალმა და მისმა მიმდევრებმა, ღიად დაიწყეს ახალი მრწამსის ქადაგება.

დიდი მცხეთის ქრისტიანული თემის გააქტიურება, საოცრად დაემთხვა დამარცხებული მეფის დაბრუნებას. წმინდა ნინომ „...გამოაჩინა ჯვარი იგი ნასხლევისა და მით იქმოდა საკვრველებათა დიდთა...და მის თანა ქადაგებდეს მოწაფენი მისი, რომელნი პირველ ფარულად დაემოწაფნეს, შვიდნი დედანი, ნათესავნი ჰურიათანი: სიდონია, ასული აბიათარისი, და ექუსნი სხუანი; და სამოთხისა ცოლ-ქმარნი, და აბიათარ მღდელი, ახალი პავლე...“ [ლეონტი მროველი. 1955:102].

ქრისტიანული თემის გააქტიურება, ცხადია, შეუმჩნეველი არ დარჩენილა დედაქალაქის საზოგადოებისათვის, რომლის რეაქცია საკმაოდ მძაფრია. ახლად შექმნილი ქრისტიანული თემის წინააღმდეგ ამხედრდა ცალკერძ დედოფალი და ავთოხთონის მოსახლეების ნაწილი, ცალკერძ ებრაელობა. თუმცა, აქ ისმის კითხვა, ვინ უნდა ვიგულისხმოთ აბიათარის ჩასაქოლად ამხედრებულ ებრაელებში, ორთოდოქსი იუდაისტები თუ იუდეო-ქრისტიანები? ვფიქრობ, აბიათარის ნაბიჯი ლალატის ტოლფასად შეაფასეს როგორც მცხეთელმა იუდეო-ქრისტიანებმა, ასევე ორთოდოქსმა ებრაელებმა. განსაკუთრებით მძაფრი იქნებოდა ამ უკანასკნელთა რეაქცია, და იქნებ, სწორედ ისინი „...აღიძრეს ...აბიათარს ზედა, რათამცა ქვა დაკრიბეს მას“. ეს არცაა გასაკვირი, რადგან იგია სასულიერო პირი („აბიათარ მღდელი...“), რომელიც განუდგა ძველს და მოექცა ახალ სჯულზე: „... აბიათარ მღდელი, ...ახალი იგი პავლე, რომელი იგი უშიშად და დაუცხრომელად ქადაგებდა სჯულსა ქრისტესსა...“ [იქვე].

აქ უნებლიე პარალელი - იუდაიზმის მიმდევართა მიერ ქალაქ ლისტრაში პავლეს ჩაქოლვის მცდელობის ისტორია (მოციქულთა საქმეები.14.19) და აქაიაში პროკონსულ გალიონის სასამართლოში საჩივარი, რათა მას დაესაჯა მოციქული.

განსაკუთრებით ნიშანდობლივია მეორე შემთხვევა, როდესაც პროკონსულმა არ ჩათვალა საჭიროდ პავლეს დასჯა, რადგან მიიჩნია, რომ პავლეს ქმედებებში არ იყო დანაშაულის ნიშნები: „იუდეველებო! რომ ყოფილიყო რაიმე დანაშაული ან ბოროტმოქმედება, მართლაც უნდა მომესმინა თქვენთვის. ხოლო, როდესაც სარჩელი ეხება თქვენს სიტყვას, სახელებსა და რჯულს, თქვენ თვითონ მიხედეთ. მე არ მსურს ვიყო ამის მსაჯული“ [XVII,14,15].

ქართულ წყაროში დაცულ პასაჟთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა - ვინ იყო აბიათარი მრწამსით, ნინოს მიმდევრად გახდომამდე?

აბიათარი, მისივე მონათხრობის მიხედვით, არა რიგითი ებრაული ოჯახის, არამედ, სასულიერო ფენის წარმომადგენელი, თანაც გამორჩეული ოჯახის

შთამომავალია. მისი წინაპრები ქართლის სამეფოს იუდეველთა იმ სასულიერო ფენას განეკუთვნებოდნენ, რომელსაც ანგარიშს უწევდა ერეც ისრაელის ებრაელობა (ანა მღვდლის წერილი ელიოზისადმი).

წერილობითი წყაროების მონაცემების შეჯერებით ირკვევა, რომ ელიოზი და მისი თანამგზავნი, იერუსალემს წასულან ახ. წ. 30 წელს: „და შემდგომად ამისსა, ვითარ გარდაცდეს წელნი ოცდაათნი, მოვიდეს მოციქულნი ურიათა იერუსალემით, ურიათა თანა მცხეთელთა, ვითარმედ: რომლისათჳს იგი მოვიდეს მოგუნი და შეწირეს ძღუენი, აღზრდილ არს და იტყვეს თავსსა თვისსა ძედ ღმრთისა. და აწ წარგავლინოთ... „ [

საინტერესოა, რომ მათ შორის, ვინც იოანე ნათლისმცემელმა განათლა მდინარე იორდანეში, ელიოზის „...მამის დედის ძმა ელიოს თანავე იყო“ [შატბერდის კრებული. 1979:338].

სამეფოს დედაქალაქში (სხვაგანაც, მაგ., ურბნისში), სამხრეთ კავკასიისა და მცირე აზიის სხვა ქვეყნების ურბანული ცენტრების მსგავსად, მრავლად ცხოვრობდნენ ებრაელები; მათ შორის, იუდეო-ქრისტიანობის აღმსარებლობის მიმდევართა გარკვეული რაოდენობა.

„მოქცევამ ქართლისაჲ“-სა და ლეონტი მროველის „მეფეთა ცხოვრების“ ცნობების ანალიზის საფუძველზე, ვვარაუდობ, რომ მცხეთელი ებრაელების ნაწილი უკვე ახ. წ. პირველსავე საუკუნეში, იუდეველ-ქრისტიანული თემის წევრებად გვევლინებიან. მათი პირველი წარმომადგენლები, დიდი ალბათობით იყვნენ იმ ებრაულ დეპუტაციაში, რომლებიც მაცხოვრის გასამართლებისა და ჯვარცმის თვითმხილველნი გახდნენ იერუსალიმში. ცხადია, აქ პირველ ყოვლისა, ვგულისხმობ სწორედ აბიათარის წინაპარ ელიოზს.

აბიათარიც, წინაპართა მსგავსად, სასულიერო პირია (ნინომ „... პოვა ჰურია ერთი მღვდელი, სახელით აბიათარ“). ტექსტის მიხედვით არ ჩანს, რომ იგი მაინცდამაინც იუდეური აღმსარებლობის სასულიერო პირია - ნინო მას ეცნობა არა სინაგოგაში, არამედ ზოგადად ებრაელთა უბანში. იგი „... მრავალ-გზის მოვიდის უბანსა ურიათასა ენისათჳს ებრაულისა და გამოძიებისათჳს კუართისა უფლისა...“ [ქ-ს ც-ა. 1953:]. თუმცა, გამომდინარე მისი ოჯახიდან, არ შევცდები თუ ვიტყვი, რომ აბიათარიც დიდი მცხეთის იუდეო-ქრისტიანულ თემს განეკუთვნებოდა.

იუდაიზმის მიმდევარი ებრაელები, დიდ მცხეთაშიც, ისევე, როგორც ერეც ისრაელსა და სხვა ქვეყნებშიც, ჩვეულებრივად ურთიერთობდნენ იუდეო-ქრისტიანებთან. ეს უკანასკნელნი ქრისტეს მესიად აღიარებისა და ნათლობის გარდა, იუდაიზმის ყველა დოგმას ზედმიწევნით იცავდნენ - „არ იფიქროთ,

თითქოს რჯულის ან წინასწარმეტყველთა გასაუქმებლად მოვედი. გასაუქმებლად კი არა, აღსასრულებლად მოვედი“ [მათე. 5:17]; მეტიც, მაცხოვარი მოუწოდებდა მიმდევრებს, რომ მკაცრად და იუდაიზმის აღმსარებლობის სასულიერო პირებზე მეტად დაეცვათ სჯულის კანონი: „ვინაიდან, გეუბნებით თქვენ, თუ თქვენი სიმართლე არ აღემატება მწიგნობართა და ფარისევლთა სიმართლეს, ვერ შეხვალთ ცათა სასუფეველში“ [იქვე. 5:20].

ევსები კესარიელის მიხედვით, ებიონიტები (იუდეო-ქრისტიანობის ერთ ერთი სექტა), „შაბათს და სხვა იუდეურ წესებს იცავდნენ ებრაელებივით, იმავდროულად კი, ჩვენსავით ზეიმობდნენ მხსნელის ხსოვნისადმი დაწესებულ ღვთის სადიდებელ დღეს“ (კვირას - თ. ბ.).

51 წ. (ზოგიერთ ავტორთან -49 წ.) იერუსალიმში ჩატარებულმა კრებამ, მიიღო კომპრომისული დადგენილება - იუდაიზმის კანონებისაგან თავისუფლდებოდნენ მხოლოდ წარმართთა წრიდან (ანუ, არა ებრაული ეთნოსის) ახლადმოქცეული ქრისტიანები; ებრაელებისათვის კი, ნათლისღების შემდეგაც სავალდებულო იყო იუდაიზმის ყველა ძირითადი კანონის დაცვა [Иудеохристиане. Электронная еврейская энциклопедия (ЭЕЭ)].

აბიათარის ჩასაქოლად ამხედრებულ ებრაელებს ამოშმინებს მეფე მირიანი, რომელმაც „...მიავლინა მსახურნი და განარინა აბიათარ სიკუდილისაგან, რამეთუ მირიან მეფეს აქუნდა სურვილი ქრისტეს სჯულისა. რამეთუ ასმიოდა სასწაული ქრისტეს სჯულისა საბერძნეთით და სომხითით, და არა დააბრკოლებდა იგი ქადაგებად ნინოს და მოწაფეთა მისთა. ...ხოლო ნანა დედოფალი გულფიცხელ იყო უმეტეს და შეურაცხჳყოფდა ქადაგებასა მას“ [ქ-ს ც-ა. 1953:102,103].

მემატიანის დამოწმებული ცნობა მრავალმხრივ იქცევს ყურადღებას. 1. ქრისტიანული თემი იმდენად მომძლავრებულა, რომ მეფე-დედოფლის ყურადღების არეალში ექცევა; არაფერს ვამბობთ რიგით მოქალაქეებზე, რომელთა ნაწილი თანდათანობით ექცევა მისიონერის გავლენის ქვეშ - „და დაკრვებულ იყვნეს წარმართნი იგი ლოცვასა და მღვძარებასა ...ხოლო იგი აუწყებდა ძველთა და ახალთა წიგნთა და განაბრძნობდა უგუნურთა და უგულისხმოთა მათ, და შთაუგდებდა გულსა მათსა სიყუარულსა ქრისტესსა“ [იქვე. 103]; 2. შექმნილი პოლიტიკური რეალობიდან გამომდინარე, აშკარაა მეფე მირიანის მიერ არჩეული პოლიტიკური კურსი („...რამეთუ ასმიოდა სასწაული ქრისტეს სჯულისა საბერძნეთით და სომხითით და არა დააბრკოლებდა იგი ქადაგებად ნინოს და მოწაფეთა მისთა“).

ეს ის პერიოდია, როდესაც ნიკომედიისა (311 წ. 30 აპრილი) და მილანის (313 წ.) ედიქტები ხელმოწერილია; თუმცა, ეს მხოლოდ ქრისტიანთა დევნის აკრძალვასა (ნიკომედიისა და მილანის ედიქტი) და რწმენის სრულ თავისუფლებას (მილანის ედიქტი) ნიშნავდა. მაგრამ ქრისტიანობა, აღმოსავლეთ რომის იმპერიის სახელმწიფო რელიგიად ჯერ გამოცხადებული არაა. ასეთად, კვლავ მზის კულტი რჩებოდა. იმპერატორი კონსტანტინე, მართალია, ამჟღავნებს სიმპათიებს ქრისტიანებისადმი, მაგრამ იგი, „პროზელიტი კი არა, მფარველი იყო; ის არასოდეს ხელმძღვანელობდა რელიგიური პრინციპებით; ხან მძლავრად უჭერდა მხარს თავის ახალ მოკავშირეებს, ხან ორივე რელიგიის მიმართ იჩენდა დიპლომატიისათვის დამახასიათებელ მიუკერძოებლობას“ [Дрейпер Д.У. 1896:218]

კონსტანტინე დიდმა აღადგინა წარმართული ტაძრები და ბრძანა, რჩევები მიეღოთ ჰოროსკოპებისაგან. ახალი დედაქალაქის დაფუძნებასთან დაკავშირებით (330 წ.), პატივი მიაგო ფორტუნას ტაძარს. წარმართული ტაძრების გაღება და

მსხვერპლშეწირვები, მიუთითებდნენ მის განზრახვას, ახალი რელიგია ერთ სიბრტყეზე დაეყენებია ძველთან“ [იქვე].

იმპერატორ კონსტანტინეს ორმაგ რელიგიურ პოლიტიკაზე ნათლად მიუთითებს მაგალითები, რომელთაც იმოწმებს ჯონ უილიამ დრეიპერი. ორი მედალიონი, რომელთაგან ერთზე დატანილი იყო მისი წოდება „ღმერთი“ ქრისტეს მონოგრამასთან ერთად; მეორეზე - ხელი, რომელიც ზეციდან უშვებს მზის ეტლზე ამხედრებულ იმპერატორ კონსტანტინეს [იხ. Дрейпер Д. У. 1896:218]; 120 ფუტის (35 მ.) სიმაღლის კოლონა, რომელიც სრულდებოდა მზის, მაცხოვრისა და იმპერატორის გამოსახულებებით; მეტიც, კოლონა გამოსახავდა კონსტანტინეს სახით ჩანაცვლებულ აპოლონის გრანდიოზულ გამოსახულებას, რომლის თავის ირგვლივ, სხივების ნაცვლად დამაგრებული იყო ლურსმნები, იერუსალიმში ახლად აღმოჩენილი ჯვრიდან [იქვე].

და ბოლოს, 25 დეკემბერი, მედიტერანულ სამყაროში ძალზედ პოპულარული მზის, ხოლო აღმოსავლეთსა და მოგვიანებით რომის იმპერიაშიც, ასევე პოპულარული ღვთაების მითრას თაყვანისცემის დღე, იმპერატორის მიერ გამოცხადებულ იქნა ქრისტეშობის თარიღად [Донини А. 1979:63].

მოტანილი მაგალითებით, კარგად ჩანს, რომ კონსტანტინე I ჯერ კიდევ ცდილობს ბალანსირებას არსებულ სახელმწიფო რელიგიასა და ძალა მოკრეფილ და უდავოდ ანგარიშგასაწევ ახალ ძალას - ქრისტიანობას შორის.

დაახლოებით იგივე მდგომარეობაშია მეფე მირიანი. მის მიერ აბიათარის განრიდება სიკვდილისაგან, თავისთავად ჰუმანური აქტია, თუმცა მეექვსეა, მხოლოდ ამით ყოფილიყო მეფის ნაბიჯი განპირობებული.

განსახილველ პასაჟში, ყურადღებას იქცევს, დედოფალ ნანას მკვეთრად უარყოფითი დამოკიდებულება ახალი რელიგიის მიმართ - „ხოლო ნანა დედოფალი გულფიცხელ იყო უმეტეს და შეურაცხყოფდა ქადაგებასა მას“. დედოფლის მსგავსი დამოკიდებულება, ერთი მხრივ, იძლევა საცთურს, გარკვეული მსგავსება დავინახოთ ვარსქენისა და შუშანიკის ტრაგიკულ ისტორიასთან; მეორე მხრივ, პარალელი გავავლოთ ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების შემდეგ, ქალების, მათ შორის მაღალი სოციალური წრის წარმომადგენლების, უარყოფით დამოკიდებულებაზე ახალი რელიგიისადმი [ნადირაძე ჯ., 1976:76; რამიშვილი რ. 1979:95, თ. ბიბლიური. 1983:58,59; აფხაზავა ნ. 1988:47,48].

წმინდა ნინოს სამოციქულო მოღვაწეობასთან დაკავშირებულ თხრობაში კიდევ ერთი გარემოებაა თვალში საცემი - ახალი რელიგიის მოწინააღმდეგეთა შორის არ ჩანან მაზდეანები. ანუ, არიან იუდაიზმის, იუდეო-ქრისტიანობისა და ადგილობრივი წარმართული რელიგიის მიმდევარნი („ხოლო დედაკაცი იგი იყო წარმართი, გულფიცხელი და მარადის სძაგებნ სჯულსა ქრისტიანეთასა, და აყენებდის სხუათაცა მისვლად და კითხვად წმინდისა ნინოსა“), ცალკერძ ნანა დედოფალი, რომელიც თავისი წარმოშობის გამო (იგი ეთნიკური ბერძენია) ძნელია ვიგულისხმოთ ქართული წარმართობის, იუდაიზმის ან ცეცხლთაყვანისმცემლად...

მოკლედ შევეხები ცეცხლთაყვანისმცემელთა დამოკიდებულებას ახალი რელიგიისადმი. მატიანეები გვერდს უვლიან საკითხს იმის შესახებ, თუ როგორ რეაგირებდნენ მაზდეანები ახალი რელიგიის მომპლავრებაზე; განსხვავებით ქართლელი წარმართი ქალისა და დედოფალ ნანასაგან (რომლებიც „გულფიცხელ იყვნენ“ ქრისტიანთა მიმართ), იუდაიზმის ან იუდეო-ქრისტიანებისაგან (ამ უკანასკნელთ, საერთოდ, სასიკვდილოდ გასწირეს თვისტომი), მაზდეანების ასეთი პასიურობა თითქოსდა უცნაურია; მაგრამ, ისევ და ისევ, პოლიტიკური რეალიების, კერძოდ, ნიზიბინის ზავის პირობების გათვალისწინებით, ვფიქრობ, ეს გარემოება შედარებით ადვილად ასახსნელია.

ირიბი მითითება სამეფო კარზე მაზდეანობის გავლენისა, წერილობით წყაროებში, აქა იქ, მაინც გამოკრთება. მაგ., „და ბრძოდა იგი უჩინო, აყენებდა აღსარებად ქრისტესა, შთაუგდებდა სასოებასა კერპთასა და ცეცხლისასა“ [ლეონტი მროველი. 1955:105].

ფაქტი ერთია, მაზდეანური რელიგიის გავლენა იმდენად სუსტია, რომ მემატიანე აღარ სვამს განსაკუთრებულ მახვილს. იგი დაბეჯითებით გვარწმუნებს, რომ მირიან მეფეს ღრმად სწამს და ყოველმხრივ იცავს ქართველთა წინაპართა რელიგიას. ჩვენი ისტორიკოსი, რელიგიებზე საუბრისას, ცეცხლთაყვანისმცემლობას ახსენებს ისე, სასხვათაშორისოდ... არა ყოველთვის...

წერილობითი წყაროების მონაცემების ნივთიერ საბუთს წარმოადგენს დიდი მცხეთის სამაროვნებზე გათხრილ-შესწავლილი ასეულობით სამარხი, რომელთაგან მხოლოდ თითო - ოროლა თუ შეიძლება მივაკუთვნოთ მაზდეანური წესით გამართულს [ბიბილური თ. 1996; მისივე. 1998:34]. უფრო ზუსტად კი, დღეისათვის ქართლის სამეფოს ტერიტორიაზე მიკვლეული და სამეცნიერო მიმოქცევაში შესული ელინისტურ-ადრემუასაუკუნეების დროით დათარიღებული სამარხეული ძეგლებიდან, ბერსუმა პიტიახშის განსასვენებლის გარდა, ზოროასტრული რელიგიისათვის დამახასიათებელი დაკრძალვის წესით გამართული სამარხი ჩემთვის უცნობია.

II. სიუჟეტის გამმაფრება ავტორის (-ების) მიერ. რეალური სურათის პარალელურად, რომლის დასახატავადაც მემატიანეები თვალშისაცემ სიძუნწეს იჩენენ, ვხედავთ სხვა, აშკარად განსხვავებულ სიუჟეტურ ხაზს. მის გასავითარებლად და მკითხველზე ზემოქმედების გასაძლიერებლად, ავტორი დიდ ხელოვნებას ამჟღავნებს.

მისიონერი ქალი თავდაპირველად უარს ამბობს სამეფო კართან ურთიერთობაზე (გავიხსენოთ პასაჟი სეფექალ შრომანას მონაწილეობით); შემდგომ ამისა, იგი სამეფო რეზიდენციის მიდამოებიდან ეშვება მცხეთა-ქალაქს (რომელსაც მემატიანე „ქართლად“ მოიხსენიებს) და მიემართება არა ებრაელთა უბანში (როგორც ეს გააკეთა ურბნისში), არამედ „...მიმართა სამოთხესა მას მეფისასა...“, აქ დაუახლოვდა სამოთხის

მცველად გამწესებულ ცოლ-ქმარს „...და დაყო მის თანა წმინდამან ნინო ცხრა თუე“ [ლეონტი მროველი. 1955:93]; ანუ, ზუსტად იმდენი, რამდენიც საჭირო იყო მისი პირველი სასწაულის მოსახდენად - უშვილო მეუღლეებს უჩნდებათ შვილი. „მაშინ ცოლ-ქმართა მათ აღიარეს ქრისტე და დაემოწაფნეს ფარულად“.

დიდი ალბათობით, ცხრა თვის მანძილზე მისიონერი არ შემოირფარგლებოდა მხოლოდ ანასტოსა და მისი მეუღლის უშვილობისაგან განკურნებითა და მათი ქრისტეს სჯულზე მოქცევით; მეფის სამოთხე, უმნიშვნელოვანესი სატაძრო ცენტრი (მზე-აპოლონი), მას სხვა პერსონაჟებთან დააინტერესებდა...

პირველი სასწაულის მოხდენის შემდეგ, მოციქული ქალი იცვლის ადგილსამყოფელს, მკვიდრდება მოქმედი საერთო საქალაქო სასაფლაოს მიდამოებში და მთელი ძალით იწყებს სამისიონერო მოღვაწეობას.

აქ ბუნებრივად იზადება კიდევ ერთი კითხვა, რატომ მაინცდამაინც საერთო საქალაქო სამაროვნის ტერიტორიაზე და მაინცდამაინც მის უკიდურეს სამხრეთ ნაწილში? ეს იმ დროს, როდესაც უცხო ეთნიური ჯგუფების სამარხები მეტად მის ჩრდილო მონაკვეთსა და ბაიათხევის მიდამოებშია დაფიქსირებული (ბერძნულ-ებრაული ეპიტაფიები, შესაბამისი სამკვდრო წესით გამართული სამარხები).

ეს არჩევანი არ იყო შემთხვევითი. სამაროვნის ამ ნაწილში, დიდი ალბათობით, ფუნქციონირებდა მნიშვნელოვანი სატაძრო ცენტრი, რომელსაც მოგვიანებით ჩაენაცვლა ქრისტიანული საყდარი [ბიბილური თ. 1998:7,8, 31; მისივე. 2019: 131; ყიფიანი გ. 2007:11-76; ტაბ. 12-ა,ბ,გ,დ]; მკვლევართა ნაწილი ვარაუდობს, რომ „სამთავროს სამაროვნის სამხრეთ უბანზე გამოყოფილ ფართობზე, გვიანანტიკურ ხანაში, ქართლის მე- ფეთა ოჯახის წევრებიც იკრძალებოდნენ“ [აფაქიძე ა., მიკოლაიშვილი ვ. 1996:41].

პარალელურად, წმინდა ნინო აქტიურ ურთიერთობას იწყებს მცხეთელ ებრაელებთან; მეტად, მათ იუდეო-ქრისტიანულ თემთან; ეძებს პიროვნებებს, ვინც რაიმეს მოუთხოვრებს უფლის კვართის შესახებ. ამ ურთიერთობისას მოციქულმა ქალმა „...პოვა ჰურია ერთი მღვდელი, სახელით აბიათარ, და უქადაგა მას და ასულსა მისსა სიდონიას სახარება უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი“ [ლეონტი მროველი. 1955:95]; მათაც იწამეს და დაემოწაფნენ.

ეს, ძალიან საინტერესო ფაქტია. დედაქალაქში სამისიონერო მოღვაწეობის ერთ ერთ ადრეულ ეტაპზე მან შეძლო ებრაელი სასულიერო პირის მოქცევა. მეეჭვება, რომ ამ დროისათვის აბიათარი ყოფილიყო იუდაიზმის ორთოდოქსალური მიმდინარეობის მიმდევარი.

განვმეოდები, მაგრამ ეს აუცილებლობითაა განპირობებული - ტექსტის მიხედვით არ ჩანს, რომ აბიათარი მაინცდამაინც იუდეური აღმსარებლობის სასულიერო პირია - ნინო მას ეცნობა არა სინაგოგაში, არამედ ზოგადად ებრაელთა უბანში. იგი „... მრავალ-გზის მოვიდის უბანსა ურიათასა ენისათჳს ებრაულისა და გამოძიებისათჳს კუართისა უფლისა...“ [ქ-ს ც-ა. 1953:].

ვფიქრობ, აბიათარი, მსგავსად მისი უშუალო წინაპრებისა, იუდეო-ქრისტიანია და სწორედ ამიტომ ხვდება მას ნინო ზოგადად ებრაელთა უბანში; და, ამიტომაც წერს ასე დაჯერებულად მემატთანე, უქადაგა მას და ასულსა მისსა სიდონიას სახარება უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი“ [ლეონტი მროველი. 1955:95]; და ეს ქადაგება წარმატებული გამოდგა - მამა-შვილი დაემოწაფნენ ნინოს...

ამის შემდეგ იწყება იწყება მისიონერობის უმნიშვნელოვანესი ეტაპი - ახალი რელიგიის ძალის ჩვენება იმ პირთა მიმართ, რომლებიც ყველაზე მეტ უნდობლობას

იჩენდნენ ახლადმოვლენილი განმანათლებლისა და მისი მრწამსის მიმართ; მეტიც, აშკარად მტრულად არიან განწყობილნი... და იწყება ქრისტეს სჯულზე მათი მოქცევის პროცესი. თანაც როგორ! ავტორი, როგორც კალმის გამოცდილი ოსტატი, ისე ხსნის სიუჟეტურ ქარგას მკითხველის წინაშე, რომ ეს უკანასკნელი მუდმივ დამაბულობაში ჰყავდეს.

მას ასე, იუდეველ-ქრისტიანების ერთი ნაწილის მოქცევისა და სამეფო კარის (ვიყოთ ზუსტნი - მეფე მირიანის) უშუალო ჩარევით, მეორე ნაწილის ნეიტრალიზების შემდეგ, მისიონერი ქალის წინაშე დგება უფრო რთული ამოცანა - ავთოხთონი მოსახლეობის მოქცევა.

გავიხსენოთ, ვინ არიან ახალ რელიგიას შემდგარი: „და მას თანა ქადაგებდეს მოწაფენი მისნი, რომელნი პირველ ფარულად დაემოწაფნეს, შჯდნი დედანი, ნათესავნი ჰურიათანი: სიდონია, ასული აბიათარისი, და ექვსნი სხვანი, და სამოთხისა იგი ცოლ-ქმარი, და აბიათარ მღდეელი...“ [ლეონტი მროველი. 1955:95];

ამრიგად, განმანათლებელი, ჯერჯერობით, ვერ გასცდა იუდეველ-ქრისტიანთა წრეს, პლუს ანასტო (სახელიდან გამომდინარე, ეთნიკურად ბერძენი?) და მისი ქმარი.

ახალი რელიგიის ძალის საჩვენებლად, საჭიროა და აუცილებელი ისეთ მოქმედ პირთა შემოყვანა, რომელთა მკვეთრად უარყოფითი დამოკიდებულება ქრისტიანობისა და ემბაზი ქალის მიმართ ეჭვს არ იწვევს. ავტორი ამ, საკმაოდ რთულ ამოცანას მართლაც, რომ ბრწყინვალედ ართმევს თავს.

ჩვენ უკვე ვიცით ნანა დედოფლის მკვეთრად უარყოფითი დამოკიდებულება ნინოს საქმონობისადმი. საჭიროა მისი (დედოფლის) თანდათანობით შემზადება...საჭიროა, გარკვეულწილად, ნიადაგის მომზადება...

ავად ხდება (თანაც მძიმედ), ვინმე მცხეთელი ყრმა. ცხადია, ვერავინ შესძლო მისი განკურნება და საბოლოო დიაგნოზიც მეტად უიმედოა დედისათვის: „და მკურნალთა-ცა რქუეს დედაკაცსა მას, ვითარმედ: "არა სარგებელ ეყვის ყრმასა მაგას"[ლეონტი მროველი.1955:103].

უკანასკნელი იმედი ის ტყვე ქალია...დედა იძულებულია, სწორედაც, რომ იძულებულია, მივიდეს და მიიყვანოს ავდმყოფი შვილი მასთან; ეს მეტიცაა, ვიდრე იძულება, რადგან „...დედა-კაცი იგი იყო წარმართი, გულ-ფიცხელი, და მარადის სძაგებნ სჯულსა ქრისტიანეთასა, და აყენებდის (აკავებდა, უშლიდა - თ. ბ.) სხუათა-ცა მისლვად და კითხვად წმიდისა ნინოსა“.

ახლა კი, როდესაც ყველა იმედი გადაეწურა და „...სასო-წარკუეითილ იქმნა მკურნალთა მიერ, მოვიდა და დავარდა წინაშე წმიდისა ნინოსსა, და ევედრებოდა კურნებასა ყრმისასა [იქვე]. მოციქულთასწორმა ნინომ

„იწყო ვედრებად ღმრთისა მიმართ. და მას-ვე ჟამსა განიკურნა ყრმა იგი და განცოცხლებული მისცა დედასა მისსა. ხოლო დედამან ყრმისამან აღიარა ქრისტე და თქუა: "არა არს სხუა ღმერთი თვნიერ ქრისტესა, რომელსა ქადაგებს ნინო". და დაემოწაფა წმიდასა ნინოს, და შეუდგა კუალსა მისსა, და ადიდებდა ღმერთსა“ [ლეონტი მროველი. 1955:103] (ხაზი ჩემია - თ. ბ.);

„ნინოს ცხოვრების“ მცხეთურ ხელნაწერში, საუბარია კიდევ ორ პირზე. წარჩინებულ მცხეთელ მოქალაქეზე, „...რომლისა ძე სნეულ იყო. ხოლო მან აღიქვა საყუარელ, იგი ძე თვისი და მიჰგუარა წმიდასა ნინოს და ევედრებოდა განკურნებად. ხოლო ღირსმან მან ღმრთისა შეწევნასა მოუწოდა და სარეცელსა თვისსა მიაწვინა და ქრისტეს-მიერი ჯუარი ზედა გამოსახა. და ილოცა და, მყის აღდგა ყრმაჲ იგი მრთელი და უვნებელი, და მისცა იგი მამასა მისსა“ [ძქალძ, წ. III, 1971]; და იქვე, „... კუალად ასული დედაკაცისა ვისი-მე ვნებული განკურნა“.

ამრიგად, მოსახლეობის სხვადასხვა სოციალურ ფენაში ნიადაგი მომზადდა. ახლა იწყება იერარქიული აღმასვლა. და, აი დგება გადამწყვეტი მომენტი - იერარქიული კიბის უმაღლესი საფეხური - სამეფო კარი. აქცენტი კეთდება დედოფალზე, რომელიც მსგავსად რიგითი წარმართი ქართლელი ქალისა, „გულ-ფიცხელ იყო უმეტეს და შეურაცხ ჰყოფდა ქადაგებასა მას“ [იქვე].

ავტორი (-ები) ამ შემთხვევაშიც იგივე ხერხს იყენებს (-ენ): „მაშინ დედოფალი ნანა შევარდა სენსა დიდსა და მწარესა, რომლისა კურნება ვერა-ვინ შეუძლო. რამეთუ ყოველთა ჰელოვანთა მკურნალთა წარმოცალიერნეს წამალნი მათნი და ვერ შეუძლეს კურნება მისი, უღონო იქმნეს და სასო-წარკუთილ“ [ლეონტი მროველი. 1955:104]. დედოფალი მსახურებს აგზავნის ტყვე ქალთან, რათა მოიყვანონ სასახლეში. მაგრამ მისიონერი ქალი უგულვებელყოფს დედოფლის ბრძანებას და უთვლის, თუ მართლაც სურს განკურნება, თვით მოვიდეს მის სამყოფელში: „არა ბრძანებულ არს ჩემდა, რათა განვიდე, სადა შუება ჩუენი არა არს, არამედ დედოფალი მოვედინ საყოფელსა ამას ჩემსა, და ჰემმარიტად განიკურნოს ძალითა ქრისტესითა“ [იქვე]. დედოფალიც იძულებულია დაემორჩილოს მის მოთხოვნას და თვითონ მივიდეს მოციქულთა სწორთან. ნინომ, „...ლოცვად და ვედრებად ღმრთისა მიმართ მყოვარ-ჟამ, და მოილო ჯუარი იგი, რომელი აქუნდა, შეახო თავსა, ფერჯთა და მჯართა ჯუარის სახედ, და მეყსეულად განიკურნა, და აღდგა განცოცხლებული“ [იქვე].

განკურნებულმა დედოფალმა „...მიერთგან შექმნა იგი მეგობრად თვისად შინაურად...“ და ფაქტობრივად, იგი იქცა ახლად შექმნილი ქრისტიანული თემის წევრად, სადაც მას ქრისტიანულ მოძღვრებას ასწავლიდნენ „...წმიდა ნინო და აბიათარ, ახალი პავლე, და ასული მისი სიდონია.....და იქმნა დედოფალი მორწმუნე და იცნა ღმერთი ჰემმარიტი“ [ლეონტი მროველი. 1955:105].

„ნინოს ცხოვრების“ რედაქციებს შორის, სიუჟეტის გამძაფრების მხრივ, გამოირჩევა მცხეთური ხელნაწერი. დედოფლის საბოლოოდ დასარწმუნებლად, საჭირო შეიქმნა სამეფო კარისათვის ახალი განსაცდელის მოვლ

ენა: „კუალად სხუასა ჟამსა მცირე ძე მეფისა შეპყრობილ იქმნა ფიცხლად სენითა მკურვალეებისაჲთა, რომლისა უბრძანა დედოფალმან, რაჲთა მიჰგუარონ ღირსსა ნინოს. და ევე- დრებოდა განკურნებად მისსა. ხოლო წმიდამან ჩუეულებისაებრნი ლოცვანი ზედა დაასხნა და ვედრებაჲ შეწირა უფლისა, და ყოვლითურთ განკურნებული მისცა დედასა თვისსა. ამისსა შემდგომად დაემოწაფა დედოფალი ნანა ღირსსა ნინოს სხუათა თანა წარჩინებულთა მკვევალთა მისთა. და მარადის ისმენნ სწავლათა მისთა და

მოდღურებათა. და ვითარცა სასწაულნი იგი დღითი-დღე აღესრულებოდეს წმიდისა მის მიერ და განითქუმოდეს ურიცხუნი იგი კურნებანი“ [ძქალმ, წ. III, 1971].

მომედ ავადმყოფი დედოფლის (და მისი ძის - მცხეთური ხელნაწერის მიხედვით) მეყსეულმა გამოჯანმრთელებამ, სიხარულთან ერთად მეფის ინტერესიც გამოიწვია. „მაშინ მირიან მეფე განკურდა და იწყო გამოძიებად სჯულსა ქრისტესსა და მრავალ-გზის ჰკითხავნ ჰურია-ყოფილსა მას აბიათარს ძუელთა და ახალთა წიგნთასა ... და შეექმნა სურვილი ქრისტეს სჯულისა“. მაგრამ მეფე ორჭოფობს, ეჭვობსა და ამ ეჭვს უფრო მეტად უძლიერებს „მოგვი იგი მთავარი სპარსი“.

საჭიროა და აუცილებელიც, მისი („მოგვი-მთავარი სპარსის“) დამცრობა მეფისა და საზოგადოების თვალში; და ცხადია, „შემდგომად ამისსა მოგვ იგი მთავარი სპარსი, სახელით ხუარა, სნეულ იყო, სულითა უკეთურითა ფიცხელად იგუემებოდა, და სიკუდილსა მიახლებულ იყო“ [ლეონტი მროველი. 1955:105].

სხვა საშველი რომ აღარ ჩანდა, „მაშინ ევედრნეს წმიდასა ნინოს ნანა დედოფალი და მეფე...“ [იქვე]; თუმცა, მეფე მირიანი არ იყო ბოლომდე გულწრფელი: „... ხოლო მეფე იხილვიდა საქმესა მისსა მცირედ ორგულებით“.

მეფისა და მისიონერის სიტყვიერი გაპაექრების შემდეგ, მიჰგუარეს მას მთავარი იგი, და მოვიდა დედოფალიცა იგი სამოთხესა მას შინა, ნაძუთა მათ ქუეშე; და დაადგინა იგი აღმოსავალით, სცნა ჴელნი აპყრობად და ათქუმიან სამ-გზის: "ვიჯმნი შენგან, ეშმაკო, და შეუდგები ქრისტესა ძესა ღმრთისასა" [ლეონტი მროველი. 1955:108]. ეშმაკი ქალის გულმხურვალე ლოცვის შედეგად „მსწრაფლ განვიდა მისგან სული იგი ბოროტი. და დაემოწაფნეს ნინოს სახლით და ერთურთ მისით, და ადიდებდეს ღმერთსა" [იქვე].

ხვარასთან დაკავშირებით, ერთი გარემოება იქცევს ყურადღებას. წმ. ნინო, სხვადასხვა სოციალური ფენის წარმართი მოქალაქეების შვილებს, მეფისწულსა და დედოფალ ნანას მკურნალობს მაყვლოვანში; რაც შეეხება ხვარას, იგი „წარიყვანა წმინდამან ნინო და მე (აბიათარის ასული სიდონია-თ. ბ.) და ნანა დედოფალი სამოთხესა მას შინა, ნაძუთა მათ ქუეშე, და დაადგინა იგი აღმოსავალით აღპრობად - სცნა ჴელნი მისნი (შატბერდის კრებული. 1979:340).

თვალში საცემია ის გარემოებაც, რომ დედოფლის განკურნების ამბავი ძალზედ მოკლედ, ორიოდ სტრიქონში ჩატიეს მემატეიანებმა; განსხვავებით - ხუარას (ხვარას - მროველის მიხედვით) ავადმყოფობისა და ამ ფაქტთან დაკავშირებული ამბავი, მატეიანებში მოცემულია ვრცლად.

ყურადღებას იქცევს ისიც, თუ როგორ მიმართავს და რა დაპირებებს აძლევს მეფე ტყვე ქალს, ხვარას განკურნ

ნების შემთხვევაში (იქვე:340,341).

ამრიგად, ხუარას (ხვარას) განსაკურნავად, საჭირო შეიქმნა მისი მიყვანა სამოთხესა მას შინა“. ისმის კითხვა - რატომ?

გამოვთქვამ ვარაუდს, რომ ეს მომენტი საგანგებოდაა ხაზგასმული, რადგან საქმე ეხება სამეფოს უმაღლეს სასულიერო პირს; ამასთან, აქ უკვე ძალზე ფრთხილი ვარაუდის სახით ვიტყვი, რომ სწორედ მზის კულტის მსახურს; ანუ, მემატეიანე, გამორჩეულად ამახვილებს ყურადღებას იმ გარემოებაზე, რომ სამეფოს სნეული

უპირველესი სასულიერო პირის განკურნება ვერ შეძლო მისმა ღმერთმა; სამაგიეროდ, იგივე ურთულეს და თითქოსდა გადაუჭრელ მისიას, წარმატებით გაართვა თავი ნინომ, მხოლოდ მისთვის ცნობილი წამლებითა და რაც უმთავრესია, საკუთარი ღმერთის - მაცხოვრისადმი გულმხურვალე ლოცვით [Bibiluri T. 2008:74].

განა არ შეეძლო მოციქულთა სწორს, იგივე ქმედებებით ხვარა განეკურნა მაცვლოვანში? ხომ სწორედ იქ წამლობს სხვებს - რიგითი მცხეთელიდან დედოფლამდე.

ხვარას შემთხვევა სულ სხვაა (მკურნალობის მეთოდი იგივე) - იგი განიკურნა ზუსტად იმ ადგილას, სადაც იყო იმ კულტის უმთავრესი ტაძარი, რომლის უმაღლესი ქურუმი იყო ხვარა.

ძნელია იმის მტკიცება ან უარყოფა, რეალურად იყო თუ არა ქართლის სამეფოში უმაღლესი სასულიერო პირი - სახელით ხვარა (ხუარა), რომელიც ნინოს ცხოვრების მიხედვით დედოფალ ნანას დედის ძმაა; ხოლო „ქართლის ცხოვრებით“ იყო „მთავარი იგი ნათესავისაგან მირიან მეფისა“ (1955:106).

შესაძლოა, წმინდა ნინოს ცხოვრების ავტორს, მის კვალად კი ლეონტი მროველს, ეს პერსონაჟი საგანგებოდ შემოჰყავთ თავის თხრობაში, თანაც ხაზგასმით თეოფორული სახელით ხვარა = მზე [Bibiluri T. 2008:74].

ირანულ პანთეონში ფიგურირებს ღვთაება ჰ(ხ)ვარ ხშტაეტა (ავესტ. ენა), იგივე ჰ(ხ)ვარ ხვარშადი (შუა სპარსული) - მბრწყინავი მზე [Крюкова В. 2005:95]

ხვარას ეთნიკური კუთვნილება (სპარსელობა), სახელმწიფოს ოფიციალური და უმთავრესი - მზის კულტის უპირველესი ქურუმის ადგილის დაკავებისას, მაიმცდამაინც ხელის შემშლელი გარემოება არ უნდა ყოფილიყო. მით უმეტეს, თუ გავიხსენებთ, რომ იგი იყო სამეფო ოჯახის წარმომადგენელი.

ხვარას მოქცევის ფაქტით, მოციქულთა სწორმა დაასრულა დედაქალაქის ყველა რელიგიისა და ნაწილობრივ, სოციალური ფენების წარმომადგენელთა ქრისტიანულ თემში გაერთიანება. ესენი არიან, ანისტო, ჩემი ვარაუდით, მზე-აპოლონის ტაძრის ქურუმი და მისი მეუღლე [თ. ბიბილური. 2003:12-18]; 2008:71-75], იუდეო-ქრისტიანების დედაქალაქური თემის მღვდელმთავარი აბიათარი და მისი მომხრეების ნაწილი, ადგილობრივი წარმართი ქალი და მისი ახლო წრე, წარჩინებულთა ფენის წარმომადგენლები, დედოფალი და მისი ახლო გარემო; სამეფოს უმაღლესი სასულიერო პირი ხვარა (ვფიქრობ, სამეფოს უმაღლე სი ღვთაების - მზის ტაძრის ქურუმი)...

დარჩა სამეფოს უზენაესი მმართველი - მეფე და მის სამსახურში მყოფი მაღალი წოდების პირები.

წმ. ნინოს მიერ საზოგადოების სხვადასხვა ფენების ქრისტიანობაზე მოქცევა ხდება ერთგვაროვანი სასწაულის მოხდენით - ამა თუ იმ პირის (ან მისი ახლობლის) უკურნებელი სენით შეპყრობით და მისიონერი ქალის მიერ ქრისტეს ძალით მათი განკურნებით. აქაც კარგად ჩანს ავტორის (-ების) მიზანსწრაფვა - მკითხველს დაანახვოს, რომ ღმერთის წინაშე ყველა ერთია, განურჩევლად მათი ეთნიკური, სოციალური თუ რელიგიური კუთვნილებისა.

განსხვავებულია მეფის მოქცევის სურათი. როგორც ვნახეთ, უმაღლესი რანგის სასულიერო პირიც კი მოექცა ქრისტეს რჯულზე; მეფე კი კვლავ მერყეობს. მეტიც, მან

ოთხ თანამზრახველთან ერთად გადაწყვიტა მოესრა ქრისტიანული თემი და თუ დედოფალი ნანა არ უარყოფდა ქრისტეს სჯულს, ისიც სხვების მსგავსად დაესაჯა [ლეონტი მროველი. 1955:108, 109]. ამის შემდეგ ხდება ის ცნობილი მზის დაბნელება და მირიანის მიერ აღთქმის მიცემა [იქვე].

მოტანილი ვრცელი ნათხრობი პირველწყაროსი, შესრულებული დიდი გემოვნებითა და მოცემული ჟანრის ყველა კანონის დაცვით, ემსახურება იმის ჩვენებას, თუ რამდენად რთული გზა განვლო წმინდა მოციქულმა და რამდენად ძლიერია ქრისტიანული რელიგია. ამ გავრცობილ თხრობაში ჩააქსოვა ჩვენმა მემატიაანემ ის ორიოდე აზნაცი, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელი ხდება რეალური ისტორიული ვითარების აღდგენა.

ლიტერატურა

ახალი აღთქმა და ფსალმუნები. გადამუშავებული გამოცემა. გადამუშავებული რედაქცია. მთარგმნელ-რედაქტორები: დოქტ. ზურაბ კვიციანიძე, მალხაზ სონღულაშვილი. ბიბლიის თარგმნის ინსტიტუტი. სტოკჰოლმი. 1992

ბიბილური თ. თიხის ფილასამარხები ანტიკური ხანის საქართველოში. სადისერტაციო ნაშრომი ისტორიულ მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი. 1983

ბიბილური თ. სამარხთა ტიპები და დაკრძალვის წესები ქართლის სამეფოში ძვ. წ. IV - ახ. IV სს. თბილისი. 1996. ხელნაწერი ინახებოდა მცხეთის პროფ. გიორგი ნიორაძის არქეოლო-გიის ინსტიტუტის არქივში.

ბიბილური თ. ქართლის პიტიახშთა არმაზისხევის სამაროვანი (დაკრძალვის წესების ახლებური გააზრების ცდა). ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კულტურის ისტორიის კათედრა. კულტურის ისტორიის საკითხები. V. თბილისი. გამ. ირმისა“.1999

ბიბილური თ. ქართლის სამეფოს ქრისტიანობაზე მოქცევა (რეალურ-ისტორიული და მხატვრულ-ლიტერატურული ქარგა). კულტურის ისტორიის საკითხები. VI. თბილისი.2003

ბიბილური თ. ლლონტი ნ. სამთავროს სამაროვნის ახ. წ. II-IV სს. არქეოლოგიური ძეგლები. სერია დიდი მცხეთა და ქვეყანა მისი. I. თბილისი. გამ. „არტანუჯი“. 2004

ბიბილური თ. ქართლის სამეფოსა და სასანიდური ირანის პოლიტიკური და რელიგიური ურთიერთობის ისტორიიდან (ახ.წ. III ს. მე-2 ნახევარი). არქეოლოგიური ჟურნალი. V. აკად. შალვა ამირანაშვილის სახ. ხელოვნების მუზეუმი. საქართველოს ეროვნული მუზეუმი. თბილისი. 2010

კლარჯული მრავალთავი. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა დაგამოკვლევა დაურთო თამილა მალობლიშვილმა. თბილისი. „მეცნიერება“. 1991

ლომოური ნ. ნარკვევები ქართლის (იბერიის) სამეფოს ისტორიიდან. თბილისი. მეცნიერება“. 1975

მროველი ლეონტი. ცხოვრება ქართულთა მეფეთასა და პირველთაგანთა მამათა და ნათესავთა. ქართლის ცხოვრება. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ. ტ. I. თბილისი. „სახელგამი“. 1955

ნადირაძე ჯ. ყვირილის ხეობის არქეოლოგიური ძეგლები. თბილისი. გამ. „საბჭოთა საქართველო“. 1975.

რამიშვილი რ. ერწოს ველი გვიანარმაზულ ხანაში. თბილისი. მეცნიერება“. 1979

რამიშვილი რ. ახალი ჟინვალის სამაროვანი და ნამოსახლარი 1971-1973 წწ. განათხარის მიხედვით. ჟინვალი. I. თბილისი. „გამ. მეცნიერება“. 1983

ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქცია. ტექსტი გამოსცა და გამოკვლევა დაურთო ივანე იმნაიშვილმა. თსუ ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები. 22. თსსუ გამომცემლობა. 1979

ყიფიანი გ. მეფე მირიანის ბაზილიკა. „კამარა“ (ქართული არქიტექტურის თეორიისა და ისტორიის საკითხები. N 3 (6).

Bibiluri T. Apolo Temple Didi Mtskheta. Georgian Art in the Context of European and Asian Cultures. Vakhtang Beridze ist Internacionel Symposium of Georgian Culture. Tbilisi. June 21- 28 2008.

Боис М. Зороастризм. М., 1994

Дрэпер Дж.В.; Пер. с посл. англ. изд. М.В. Лучицкой, под ред. проф. И.В. Лучицкого. Киев, Харьков. 1896.

Иудеохристиане. Электронная еврейская энциклопедия (ЭЕЭ)

Крюкова В. Зороастризм. Санкт-Петербург. Изд. «Азбука – классика». «Петербургское Востоковедение». 2005

Луконин В.Г. Культура Сасанидского Ирана. М., 1969

Меликишвили Г.М. К истории древней Грузии. Тб; 1959

Фрай Р. Наследие Ирана. М., 1972

ვ. ლიჩელი, გ. გაგოშიძე, მ. კასრაძე, ზ. გიორგაძე

არქეოლოგიური გამოკვლევები კვიპროსზე ჩატარებულია რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის გრანტის (HE17_43) ფარგლებში.

სოფტადესის (კ. კვიპროსი) ბორცვის ნაეკლესიარის 2019 წლის გათხრების ანგარიში

თბილისი-ლარნაკა

2019

მადლობა

საქართველოს არქეოლოგიური მისია კვიპროსზე გამოხატავს მადლიერებას იმ ინსტიტუციების მიმართ, რომელთა გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა ასეთი მნიშვნელოვანი სამუშაოების დაწყება და წარმართვა:

1. საქართველოს შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი.
2. ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
3. საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო.
4. საქართველოს საელჩო კვიპროსის რესპუბლიკაში.
5. კვიპროსის სიძველეთა დეპარტამენტი.
6. ლარნაკას არქეოლოგიური მუზეუმი.

კუნძულ კვიპროსზე, სოფტადესში 2019 წლის ოქტომბერ-ნოემბერში გაგრძელდა არქეოლოგიური გამოკვლევები, რომელიც დაფინანსებული იყო საქართველოს შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის გრანტით (N HE17_ 43). ჩატარებული არქეოლოგიური გათხრების შედეგად გაიწმინდა სამნავიანი ბაზილიკის ჩრდილოეთ და სამხრეთი ნაგებობის მინაშენები. ასევე, ცენტრალური ნავის ტერიტორიაზე სტრატეგრაფიის დადგენის მიზნით გაიჭრა საცდელი თხრილი, ამავდროულად სამუშაოები მიმდინარეობდა ნართექსის დასავლეთით [ტაბ. I-II].

ნართექსის ჩრდილოეთით გამოვლენილი N1 მინაშენი

სოფტადესში, წმინდა გიორგის ნაეკლესიარზე სამუშაოები განახლდა 2018 წელს გამოვლენილი ნართექსის ჩრდილოეთით, C7-D7 კვადრატებში, სადაც მოიხსნა 55-60 სმ-ის სიმძლავრის ერთგვაროვანი ნაცრისფერი ფხვიერი მიწის ფენა. გაწმენდის შედეგად გამოვლინდა N1 მინაშენი, რომელიც წარმოადგენს მართკუთხედის ფორმის კონსტრუქციას და ნაგებია რიყის ქვებით. მინაშენის სიგანე ჩრდილო-სამხრეთ ღერძზე არის 2,15 მეტრი, ხოლო სიგრძე, დასავლეთ-აღმოსავლეთ ღერძზე 3,90 მეტრი.

მინაშენის სამხრეთ კედელში, რომელიც ამავდროულად ნართექსის ჩრდილოეთ კედელს წარმოადგენს ფიქსირდება, სავარაუდოდ, კარის ღიობი, რომლის სიგრძეა 1,55 მეტრი, ღიობის სიგანე 56 სმ, შემორჩენილი სიმაღლე 25 სმ, ხოლო საკუთრივ მინაშენის კედლის სიგანე 69 სმ. N1 მინაშენის აღმოსავლეთ კედლის შემორჩენილი სიმაღლეა 55 სმ, ხოლო სიგრძე- 2,14 მეტრი, სიგანე 62 სმ. მინაშენის ჩრდილოეთი კედელი დაზიანებულია, ხოლო შემორჩენილი ნაწილის სიგრძეა 1,37 მეტრი, კედლის სიგანე 51 სმ, შემორჩენილი სიმაღლე 27 სმ [ტაბ. III].

რაც შეეხება N1 მინაშენის დასავლეთ კედელს იგი ძლიერაა დაზიანებული და ვერ ხერხდება დაფიქსირება. თუმცა შესაძლებელი გახდა დასავლეთ კედლის მომზადების-სადირკვლის გამოვლენა, რომელიც ნაგებია რიყის ქვებით და ასევე გამოყენებულია კრამიტიც. გამოვლენილი ნაწილის სიგრძეა 1,10 მეტრი, ხოლო სიგანე 53 სმ [ტაბ. IV].

მინაშენის ინტერიერის გაწმენდის შედეგად გამოვლინდა როგორც მოჭიქული, ისე სადაზედაპირიანი კრამიკის ფრაგმენტები, ასევე, მინის ჭურჭლის ფრაგმენტები და ბრინჯაოს მონეტა, რომელიც მინაშენის აღმოსავლეთ კედელთან დაფიქსირდა და დაფარულია პატინით [ტაბ. V].

ჩრდილოეთ ნავის ჩრდილოეთით გამოვლენილი N2 მინაშენი

სამუშაოები მიმდინარეობდა ჩრდილოეთ ნავის ჩრდილოეთით და N1 მინაშენის აღმოსავლეთით, სადაც გამოვლინდა N2 მინაშენი [ტაბ. VI-1]

მთელს პერიმეტრზე გაწმენდით სამუშაოების შედეგად მოიხსნა 62 სმ-ის სიმძლავრის ერთგვაროვანი მონაცრისფრო ფხვიერი მიწის ფენა. სამუშაოები მიმდინარეობდა როგორც მინაშენის ინტერიერში, ისე მინაშენის გარე პერიმეტრზე. N2 მინაშენის ჩრდილოეთ კედელი არ ებჯინება N1 მინაშენის აღმოსავლეთ კედელს, კედელი დაზიანებულია, მათ შორის დაშორება კი 50 სმ-ია. ჩრდილოეთ კედელში, F6

კვადრატში ფიქსირდება, სავარაუდოდ, კარის ღიობი, რომლის სიგანეა 70 სმ. შესასვლელის დასავლეთ კედლის შემორჩენილი სიგრძეა 1,65 მ, ხოლო აღმოსავლეთ კედლის შემორჩენილი სიგრძე- 1,10 მ, ორივე კედელი დაზიანებულია [ტაბ. VI-2].

G5 კვადრატში, კარის ღიობის აღმოსავლეთით, 2,35 მ-ის დაშორებით, დაფიქსირდა ჩრდილოეთ კედლის პერპენდიკულარული კედელი, რომელიც ჩრდილოეთით მიემართება. გამოვლენილი კედლის სიგრძეა 1,45 მ, ხოლო სიგანე 52 სმ და შემორჩენილია საძირკვლის დონეზე [ტაბ. VII-1]

N2 მინაშენის ჩრდილოეთ კედლის სიგრძეა 14,90 მეტრი, სიგანე 3,20 სმ. კედლის დაახლოებით დასავლეთ ნახევარი, 7,30 სმ ნაგებია ორ რიგად განლაგებული რიყის ქვებით და ნაკლებად არის დაზიანებული, ვიდრე დანარჩენი 7,60 სმ-იანი მონაკვეთი, რომელიც ასევე რიყის ქვებითაა ნაგები, მაგრამ ძლიერ დაზიანებულია. მინაშენის აღმოსავლეთ კედლის სიგრძეა 3,10 სმ [ტაბ. VII-2].

მინაშენის ჩრდილოეთ კედლის შემორჩენილი მაქსიმალური სიმაღლე 46 სმ-ია, ხოლო დაზიანებულ ნაწილში 26 სმ. ჩრდილოეთ კედლის სიგანე მერყეობს 53-67 სმ-ს შორის.

მთელს ამ პერიმეტრზე სამუშაოების დროს გამოვლინდა როგორც შუა საუკუნეების, ასევე ადრეული პერიოდის კერამიკული მასალა. ამავდროულად, ნაყარ ფენაში გამოვლინდა თაბაშირის ორნამენტირებული კანკელის ფრაგმენტები. უნდა აღვნიშნოთ, რომ N2 მინაშენის ტერიტორიაზე, კერძოდ G7 კვადრატში გამოვლინდა, სავარაუდოდ, ავზის ფრაგმენტი, რომელიც მოყვითალოს ფერის კირქვისგან უნდა იყოს დამზადებული [ტაბ. VIII].

ცენტრალური ნავი

ცენტრალური ნავის ჩრდილოეთ კედელი- 19 კვადრატი. ცენტრალური ნავის ჩრდილოეთ კედლის იატაკის დონის დასადგენად გაკეთდა საცდელი შურფი, რის გამოც, საჭირო გახდა, სავარაუდოდ, III ეტაპის სვეტის საყრდენი ბალიშის (45X55 სმ) აღება. ქვის ბალიშის ალების შედეგად აღმოჩნდა, რომ იგი წარმოადგენდა წინარე პერიოდის არქიტექტურულ დეტალს და მეორადად იყო გამოყენებული. ქვას აქვს ორი კბილი, რომელიც ერთმანეთის მოპირდაპირედ არის განლაგებული (დამზადებულია ქვიშაქვისაგან) [ტაბ. IX].

ქვის ბალიშის ქვეშ დაფიქსირდა თეთრი დუღაბი, რომლის ქვეშაც მოქცეული იყო თაბაშირის კანკელის ფრაგმენტი. როგორც ჩანს კანკელი მიმაგრებული იყო კედელზე, რადგან კანკელის ზურგის მხარეს შემორჩენილი იყო ნალესობის თხელი კვალი (კანკელი პირქვე ეგდო). გამოვლენილი კანკელი სავარაუდოდ მიეკუთვნება პირველ ტაძარს. კანკელის ქვემოთ, გაწმენდის შედეგად დაფიქსირდა დუღაბი, ხოლო დუღაბის ალების შედეგად გამოვლინდა მარმარილოს ფილით მოგებული იატაკი. მარმარილოს ფილის გამოვლენილი ნაწილის სიგრძე ჩრდილო-სამხრეთ ღერძზე არის 75 სმ, ხოლო აღმოსავლეთ-დასავლეთ ღერძზე- 40 სმ [ტაბ. X-1].

რაც შეეხება თაბაშირის კანკელს, იგი ორნამენტირებულ ფილას წარმოადგენს- შემორჩენილია 10 ფრაგმენტი, სავარაუდოდ უნდა იყოს მთლიანი კანკელის ან ზედა ან

ქვედა ნაწილი. კანკელის ფილის მარცხენა კუთხე შემკულია ნახევარწრეების სამ-სამი რიგით, რომლებსაც შუაზე ყოფს ვერტიკალური რელიეფური ზოლი, ნახევარწრეების ზემოთ დატანილია ამოკვეთილი სამკუთხედის ფორმის ორნამენტი, რომლის ბოლოებიც მომრგვალებულია. კანკელის მარჯვენა კუთხეც ორნამენტირებულია და შემკულია ნახევარწრეების სამი რიგით, რომლის გვერდითაც გამოკვეთილია ნუშისებური ორნამენტი. ხოლო ცენტრალური ნაწილი შემკულია კოპით. სიგრძე- 72 სმ. შემორჩენილი სიგანე- 29 სმ, სისქე- 7 სმ [ტაბ. X-2].

ასევე ცენტრალური ნავის ჩრდილოეთ კედელთან, H10 კვადრატში გადაწყდა იატაკის დონის ქვემოთ ჩასვლა, რისთვისაც საჭირო გახდა მარმარილოს ფილის აღება. ფილის აღების შემდეგ მოიხსნა 5 სმ-ის სიმძლავრის მოყავისფრო ფერის ფხვიერი მიწის ფენა, რომლის ქვემოთაც დაფიქსირდა კრამიტისა და რიყის ქვის რამდენიმე ფრაგმენტი, რომელიც მოყავისფრო ფერის მოტკეპნილ მიწის ფენაზე იდო. აღნიშნული ფენა გარე მხრიდან ორი კრამიტით იყო შემოსაზღვრული. მოყავისფრო ფერის ფენის აღების შემდეგ, მარმარილოს იატაკის დონიდან 15 სმ-ის სიღრმეზე დაფიქსირდა მოლესილობა. შესაბამისად აქ დადასტურდა იატაკის ორი დონის არსებობა [ტაბ. XI].

ცენტრალურ ნავში სტრატეგრაფიის დადგენის მიზნით გაჭრილი საცდელი თხრილი

ცენტრალური ნავის ტერიტორიაზე, დასავლეთის კედლიდან- მთავარი შემოსასავლელიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთით 80 სმ-ის დაშორებით, E11-F11 კვადრატებში გაკეთდა საცდელი შურფი, რომლის ზომების 2X2 მ, სიღრმე 80 სმ [ტაბ. XII-1].

საცდელ თხილში დაფიქსირდა ორი ფენა:

N1 ფენა წარმოადგენს ყვითელ თიხნარ ფენას. ფენის სიმძლავრე-30 სმ. აღნიშნულ ფენაში გამოვლინდა როგორც შუა საუკუნეების, ასევე არქაული ხანის კერამიკული მასალა [ტაბ. XII-2].

N2 ფენა წარმოადგენს ჩალისფერ ფენას. ფენის სიმძლავრე- 50 სმ. აღნიშნულ ფენაში კერამიკული მასალა არ გამოვლენილა.

თხრილის ჩრდილოეთ მხარეს, მიწის ზედაპირიდან 8 სმ-ის სიღრმეში დაფიქსირდა 4 ჰორიზონტალურად განლაგებული მარმარილოს ფილის ფრაგმენტები (გამოვლენილია ნაწილობრივ)

ამავე თხრილის უკიდურეს სამხრეთ ნაწილში, E11 კვადრატში, ცენტრალურ ნავში დასავლეთის კედლიდან- მთავარი შემოსასავლელიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთით 80 სმ-ის დაშორებით და მიწის ზედაპირიდან 13 სმ-ის სიღრმეში გამოვლინდა სამარხი-19-№3.

ტაძრის ცენტრალური ნავის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში, E9 კვადრატში, სამარხი 19-№3-ის მოპირდაპირე მხარეს გაიჭრა საცდელი თხრილი, სავარაუდო სამარხის გამოსავლენად. თხრილის საბოლოო ზომებია: სიგრძე - 2,40 მ, სიგანე - 1,30 მ, სიღრმე - 30 სმ. თხრილი უშუალოდ ემიჯნება ტაძრის ცენტრალური ნავის ჩრდილოეთ კედელს, ხოლო დასავლეთ კედლიდან 1 მ-ით არის დაშორებული. თხრილის ჩრდილო-დასავლეთ კუთხეში დაფიქსირდა მარმარილოს ფილა (ზომები - 54X47 სმ), ხოლო

თხრილის ჩრდილოეთ ნაწილში, მთელ სიგრძეზე, რიყის ქვები, რომლებიც სავარაუდოდ კედლის ნანგრევებს უნდა წარმოადგენდეს. აღნიშნული ქვების სამხრეთით, თხრილის ცენტრალურ ნაწილში, გამოვლინდა სამარხი 19-№4 [ტაბ. XIII].

ნართექსი

გაწმენდითი სამუშაოები მიმდინარეობდა ნართექსის ტერიტორიაზე, რომელიც 2018 წელს გამოვლინდა. გაწმენდის შედეგად დაფიქსირდა ნართექსის კედლებში მშენებლობის ფენაში გამოყენებული კერამიკული მასალა [ტაბ. XIV-1].

ნართექსს აქვს სამი- ჩრდილოეთის, ცენტრალური და სამხრეთი კარი. ნართექსის ჩრდილოეთ კარის სამხრეთი წირთხლის კედლის მასაში, რომელიც ნაშენია კირითა და რიყის ქვებით, ფიქსირდება მოჩალისფროდ გამომწვარი ყურის ფრაგმენტი, რომლის ზედაპირზე დატანილია ორი ამოდარული ფართო ზოლი. ასევე ჩრდილოეთ კარის გაგრძელებაზე ინტერიერში, კედლიდან 15 სმ-ის დაშორებით, იატაკის დონის ქვემოთ დაფიქსირდა მოჩალისფროდ გამომწვარი გვერდის ორნამენტირებული ფრაგმენტი, რომლის ზედაპირზეც დატანილია ამოდარული კონცენტრული ზოლები.

რაც შეეხება ნართექსის ჩრდილოეთ კარს, აქაც, კედლის სამშენებლო ფენაში ფიქსირდება კერამიკის ფრაგმენტები, რომელიც ძირითადად გვერდის გოფირებული ფრაგმენტებით არის წარმოდგენილი. ამ მასალიდან ორი სავარაუდოდ უნდა წარმოადგენდეს ჯამის პირ-ყელ-კალთისა და გვერდის ფრაგმენტს. წარმოდგენილი მასალიდან მხოლოდ ერთი გვერდის ფრაგმენტი არის ორნამენტირებული-ამოდარული კონცენტრული ზოლები. ფრაგმენტები ძირითადად მოწითალოდ არიან გამომწვარნი, მხოლოდ ერთი ყელის ფრაგმენტი არის გამომწვარი მოჩალისფროდ [ტაბ. XIV-2].

სამუშაოები მიმდინარეობდა ნართექსის დასავლეთით, სადაც ცენტრალური შესასვლელის გარე მხარეს გამოვლინდა სავარაუდოდ კედლის ნაშთი, რომელიც დასავლეთის მიმართულებით გრძელდება, თუმცა ძლიერ დაზიანებულია. კედლის შემორჩენილი სიგრძეა 1,65 მ, ხოლო სიგანე 76 სმ. მთელს პერიმეტრზე გამოვლინდა კერამიკული მასალა [ტაბ. XV-1].

ნართექსის დასავლეთ კედელთან, D15 კვადრატში გამოვლინდა იუსტინიანე I-ის ბრინჯაოს მონეტა [ტაბ. XV-2].

სამხრეთ ნავის სამხრეთით მიმდინარე სამუშაოები

სამხრეთი ნავის სამხრეთით მოიხსნა დაახლოებით 90-სმ სიმძლავრის მიწის ფენა. რომლის შემდეგაც გამოვლინდა სამხრეთი მინაშენი, რომლის კედლები ნაგებია რიყის ქვისგან. აღნიშნული მინაშენის აღმოსავლეთი კედლის სიგრძე ჩრდილო-სამხრეთ ღერძზე 4,5 მ-ია, სისქე- 65 სმ, ხოლო სიმაღლე 70 სმ. გამოვლენილი იქნა ასევე სამხრეთი კედელი, რომელიც სამხრეთი ნავის სამხრეთი კედლის პარალელურია. კედლებს შორის მანძილი 2,45 მ- ია, სამხრეთი კედლის სიგრძე აღმოსავლეთ-დასავლეთ ღერძზე 5,80 მ-ია, სისქე- 60 სმ, სიმაღლე-60 სმ [ტაბ. XVI].

სამხრეთი კედლის შიდა მხარეს J15 კვადრატში ჩრდილოეთით 25 სმ-ის მოშორებით იატაკის დონეზე აღმოჩნდა დოლაბის ქვა [ტაბ. XVII-1], რომელიც თითქმის კვადრატული ფორმისაა (40X40 სმ) ქვა ცენტრალურ ნაწილში გახვრეტილია

კვადრატულად (10-10 სმ), რომელიც ამოვსებულია მიწით და ზემოდან დაფარულია კერამიკის ფრაგმენტებით [ტაბ. XVII-2], ქვას ზემოდან გადასხმული აქვს თეთრი ხსნარი. ამავე ტიპის ხსნარით მოპირკეთებულია იატაკი.

J14 კვადრატში, სამხრეთი ნავის სამხრეთი კედლიდან 15-60 სმ მოშორებით გამოვლინდა ნახევრადწრიული ფორმის ქვის წყობა რომელის სიგრძე აღმოსავლეთ-დასავლეთ ღერძზე 2- მ- ია [ტაბ. XVIII]. აღნიშნული ქვის წყობის ჩრდილოეთით გამოვლინდა დიდი რაოდენობით კრამიტის ფრაგმენტები, ხოლო დასავლეთ კიდედან დაახლოებით 30 სმ-ში დაფიქსირდა სამარხი N1-19.

I15 კვადრატის ცენტრალურ ნაწილში პრეპარაციის დროს დაფიქსირდა ამფორის პირ-ყელ-ყურისა და მუცლის ფრაგმენტი, ხოლო დანარჩენი ფრაგმენტები მთელს პერიმეტრზე იქნა დაფიქსირებული. ასევე ამფორის ფარშემო შეინიშნებოდა დიდი რაოდენობით კრამიტები. ამფორა ჩალისფრად გამომწვარი, ხაოიანია. პირი მრგვალი, ყური დაპერწილი პირს ქვემოთ და მუცელზე, ყური ბრტყელგანიკვეთიანი, ყურს მთელს სიგრძეზე დაუყვება ვერტიკალური ქედი, ამფორას მთლიანი ყელის არეზე გარშემოუყვება ამოდარული კონცენტრული ზოლები, რომლებიც ასევე დატანილია ქვს მუცლის ფრაგმენტზე [ტაბ. XIX-1]. ამავე კვადრატში გამოვლინდა სავარაუდოდ ბრინჯაოს მონეტა (?) [ტაბ. XIX-2].

I15 კვადრატში გამოვლინდა იატაკი, რომელიც სავარაუდოდ არის საფეხური და წარმოადგენდეს სამხრეთ ნავში შესასვლელს სამხრეთის მხრიდან [ტაბ. XX-1]. ამავე კვადრატში, საფეხურთან გამოვლინდა ვენეციური მინისაგან დამზადებული თასის ფრაგმენტები. პირის ფრაგმენტი ორ ფრიზად არის დაყოფილი, ზედა ფრიზი შემკულია ოქროსფერი და წითელი მინის წრეებით, ქვედა ფრიზზე შესრულებულია ქვევით მიმართული ვერტიკალური ზოლები [ტაბ. XX-2].

შესასვლელის ზომა აღმოსავლეთ-დასავლეთ ღერძზე 2 მ-ია. შემორჩენილი იატაკის ზომებია აღმოსავლეთ-დასავლეთ ღერძზე 4,70 მ, ჩრდილო-სამხრეთ ღერძზე 1,17 მ. იატაკის ნაწილზე ზემოდან გადადის ზემოთ აღნიშნული სამხრეთი მინაშენის სამხრეთი კედელი, რომელიც სავარაუდოდ უფრო გვიან პერიოდს მიეკუთვნება.

G15 კვადრატის სამხრეთ ნაწილში გამოვლინდა რიყის ქვის კედლის ფრაგმენტი, რომელიც მიმართულია აღმოსავლეთ-დასავლეთ ღერძზე [ტაბ. XXI-1]. კედელი აგრეთვე გრძელდება H15 კვადრატში, თუმცა ამ ნაწილში კედელი დაზიანებულია. კედლის სიგრძე- 4 მ, სისქე (სავარაუდოდ)- 30 სმ, ამჟამად შემორჩენილი სიმაღლე- 20 სმ. კედელი აღმოსავლეთ მხარეს ერთვის იატაკის საფეხურს, რომელიც სამხრეთ ნავში შესასვლელს უნდა წარმოადგენდეს. სავარაუდოდ კედელი გრძელდება აღმოსავლეთით, თუმცა ეს ნაწილი შესასწავლია. კედლის ზუსტი მიმართულება ჯერ-ჯერობით უცნობია, ვინაიდან არ ერთვის არცერთ კედელს [ტაბ. XXI-2] [ტაბ. XXII].

სამარხები

სამარხი 19-№1

სამარხი მდებარეობს J14-J15, I14-I15 კვადრატებში და ძლიერაა დაზიანებული. სამარხი ჩაჭრილია იატაკში. მიცვალებული დაკრძალულია თავით დასავლეთით [ტაბ. XXIII-1]. მიცვალებულის ქვედა კიდურებთან გამოვლენილი იქნა ტრიპოდი. სამარხის სიგრძეა- 1,40 სმ, სიგანე- 60 სმ [ტაბ. XXIII-2].

სამარხი 19-№2

F14 კვადრატში დაფიქსირდა სამარხი N2-19. სამარხი სამხრეთი ნავის სამხრეთი კედლიდან ჩრდილო-სამხრეთ ღერძზე 1 მეტრის მოშორებით მდებარეობს. სამარხი ინვენტარის გარეშეა. მიცვალებული დაკრძალულია თავით დასავლეთისკენ. მიცვალებულს ზედა კიდურები მკერდზე აქვს დაწყობილი. სამარხის სიგრძე 1,30 მ, სიგანე- 40 სმ [ტაბ. XXIV].

სამარხი 19-№3

E11 კვადრატში გამოვლენილი სამარხი დამხრობილია დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ. სამარხის ზომები: სიგრძე- 1,45 სმ, ხოლო სიგანე- 0,35-0,40 სმ. სამარხი მიცვალებულის თავთან შემოსაზღვრულია. თავთან დევს რიყის ქვა, რომელზეც სავარაუდოდ მიცვალებულის თავის იყო დასვენებული, მაგრამ შემდგომში თავი გადავარდნილია მარცხენა მხარეს. თავის ქალის მარჯვენა მხარეს ვერტიკალურად უდევს მარმარილოს ანატკეცი, ხოლო მარცხენა მხარეს თაბაშირის ფრაგმენტი.

მიცვალებულის ზედა კიდურები გადაჯვარედინებულია და გულზეა დაკრეფილი. მარჯვენა ზედა კიდურის მხრის ძვლის ქვევით, ნეკნების არეში ჩატანებული ჰქონდა ორი სანაწილე ჯვარი (ენკოლპიონი) [ტაბ. XXV]:

N1-ჯვარი ენკოლპიონი- მომრგვალებულ მკლავებიანი, შემორჩენილია ზედა ნაწილი, ზედა ერთმანეთის ვერტიკალურად ბოლოებში შემორჩენილია ორ-ორი ანჯამა. ჯვარზე დატანილი გამოსახულებები შესრულებულია დაბალი რელიეფით. ჯვრის მკლავების ბოლოებში მედალიონებია, ცენტრში კი ჯვარცმული მაცხოვარი. ვერტიკალურ ბოლოებში არსებულ მედალიონებში მთავარანგელოზები არიან გამოსახულნი, ხოლო ჰორიზონტალურ მედალიონებში წმინდა მამების ბიუსტებია წარმოდგენილი [ტაბ. XXVI-1].

N2-ჯვარი ენკოლიონი- სწორკუთხა, ბოლოებთან ოდნავ გაგნიერებული, შემორჩენილია ზედა ნაწილი, მკლავის ზედა ნაწილში შემორჩენილია ბერძნული წარწერა „Παναγία“, ვერტიკალურ ბოლოებში შემორჩენილია 3 ანჯამა, ერთი მოტეხილია. სარქველზე დატანილი გამოსახულებები შესრულებულია გრაფიკულად. ცენტრში გამოსახულია ღვთისმშობელი, რომელსაც მკერდის არეში ამოკაწრული აქვს მაცხოვრის გამოსახულება, ხოლო ჰორიზონტალურ ბოლოებში დატანილია ორი წმინდანის გამოსახულება [ტაბ. XXVI-2].

სამარხი 19-№4

E9 კვადრატში გაჭრილი თხრილის ცენტრალურ ნაწილში, გამოვლინდა სამარხი 19-№4, რომელიც ზემოდან დაფარული იყო მარმარილოს, არათანაბარი ზომის ფილებით [ტაბ. XXVII-1]. სამარხი დამხრობილია დასავლეთ-აღმოსავლეთის ღერძზე. სამარხში ორი ინდივიდია დაკრძალული. პირველი მათგანი წარმოადგენს ზრდასრულ ადამიანს, ხოლო მეორე, მცირეწლოვან ბავშვს. ჩონჩხები ძალზე ფრაგმენტულადაა შემორჩენილი. ორივე მიცვალებული დაკრძალულია გულადმა, გამოტილ მდგომარეობაში, თავით დასავლეთისკენ. მცირეწლოვანი ბავშვი ზრდასრული ინდივიდის ჩრდილოეთით, მუცლის არეში, მიჯრითაა დაკრძალული. ზრდასრული ინდივიდის თავის ქალის არეში დაფიქსირდა, ვერცხლის, მცირე ზომის, რგოლი. ხოლო მუცლის არეში, სამარხის სამხრეთ ნაწილში, მოჭიქული თასი [ტაბ. XXVII-2]. სამარხის ზომები: სიგრძე - 160 სმ, სიგანე - 70 სმ.

ტაბულების აღწერა

ტაბ. I- ძეგლის მდებარეობა

ტაბ. II- 1- ძეგლის აეროფოტო გათხრების დაწყებამდე

2- 2019 წელს მიმდინარე სამუშაოების ძირითადი ლოკაციები

ტაბ. III- ნართექსის ჩრდილოეთით გამოვლენილი N1 მინაშენი

ტაბ. IV- N1 მინაშენის დასავლეთ კედელი

ტაბ. V- 1- N1 მინაშენის ტერიტორიაზე მოპოვებული კერამიკული მასალა

2- ბრინჯაოს მონეტა

ტაბ. VI 1- ჩრდილოეთ ნავის ჩრდილოეთით გამოვლენილი N2 მინაშენი

2- ჩრდილოეთ მინაშენის ჩრდილოეთ კედელში გამოვლენილი კარის ღიობი

ტაბ. VII 1- N2 მინაშენის ჩრდილოეთ კედლის პერპენდიკულარული კედელი

2- N2 მინაშენის ჩრდილოეთ კედელი

ტაბ. VIII 1- N2 მინაშენის ტერიტორიაზე გამოვლენილი კერამიკული მასალა

2- ნაყარ ფენაში გამოვლენილი თაბაშირის ორნამენტირებული კანკელის ფრაგმენტი

3- G7 კვადრატში გამოვლენილი ავზის ფრაგმენტი

ტაბ. IX 19 კვადრატი- სავარაუდოდ, III ეტაპის სვეტის საყრდენი ქვის ბალიში

ტაბ. X 1 - ქვის ბალიშის ქვეშ გამოვლენილი თაბაშირის კანკელის ფილა

2- ორნამენტირებული თაბაშირის კანკელის ფილის ფრაგმენტი

ტაბ. XI - H10 კვადრატში გამოვლენილი იატაკის ორი დონე

ტაბ. XII 1- საცდელი თხრილის ზედხედი

2- საცდელ თხრილში გამოვლენილი კერამიკული მასალა

ტაბ. XIII E9 კვადრატში გამოვლენილი სამარხის ზედხედი

ტაბ. XIV 1- ნართექსის ზედხედი

2- ნართექსის დასავლეთ კედლის წყობაში გამოვლენილი კერამიკული მასალა

ტაბ. XV 1- ნართექსის დასავლეთით გამოვლენილი კერამიკული მასალა

2- ნართექსის დასავლეთ კედელთან, D15 კვადრატში გამოვლენილი
იუსტინიანე I-ის მონეტა

ტაბ. XVI სამხრეთ ნავის სამხრეთის გამოვლენილი მინაშენი

ტაბ. XVII 1- J15 კვადრატში გამოვლენილი დოლაბის ქვა

2- დოლაბის ქვის ცენტრალურ ნაწილში მოპოვებული კერამიკული მასალა

ტაბ. XVIII 1- J14-J15 კვადრატებში მოპოვებული კერამიკული მასალა

ტაბ. XIX 1- I15 კვადრატში გამოვლენილი ამფორის ფრაგმენტი

2- I15 კვადრატში გამოვლენილი მონეტა (?)

ტაბ. XX 1- I15 კვადრატში გამოვლენილი საფეხური

2- I15 კვადრატში, საფეხურთან გამოვლენილი ვენეციური მინის
ფრაგმენტები

ტაბ. XXI 1- G15 კვადრატის სამხრეთ ნაწილში გამოვლენილი რიყის ქვის კედელის
ფრაგმენტი

2- K15 კვადრატში გამოვლენილი მასალა

ტაბ. XXII 1- K14 კვადრატში მოპოვებული მოჭიქული თასი

2- H15 კვადრატში მოპოვებული მოჭიქული თასი

ტაბ. XXIII 1- J14-J15, I14-I15 კვადრატებში გამოვლენილი სამარხი 19-№1

2- სამარხში გამოვლენილი ტრიპოდი

ტაბ. XXIV F14 კვადრატში გამოვლენილი სამარხი 19-№2

ტაბ. XXV E11 კვადრატში, საცდელი თხრილი უკიდურეს სამხრეთ ნაწილში
გამოვლენილი სამარხი 19-№3

ტაბ. XXVI 1- 19-№3 სამარხში მოპოვებული მომრგვალებულ მკლავებიანი ჯვარი-
ენკოლპიონი

2- 19-№3 სამარხში მოპოვებული სწორკუთხა, ბოლოებთან ოდნავ
გაგანიერებული ჯვარი- ენკოლპიონი

ტაბ. XXVII 1- E9 კვადრატში გაჭრილი თხრილის ცენტრალურ ნაწილში,
გამოვლენილი სამარხი 19-№4

2- სამარხში მოპოვებული მოჭიქული თასი და ვერცხლის საყურე რგოლი

1

2

1

2

1

2

1

2

1

2

3

1

2

1

2

1

2

1

2

1

2

1

2

1

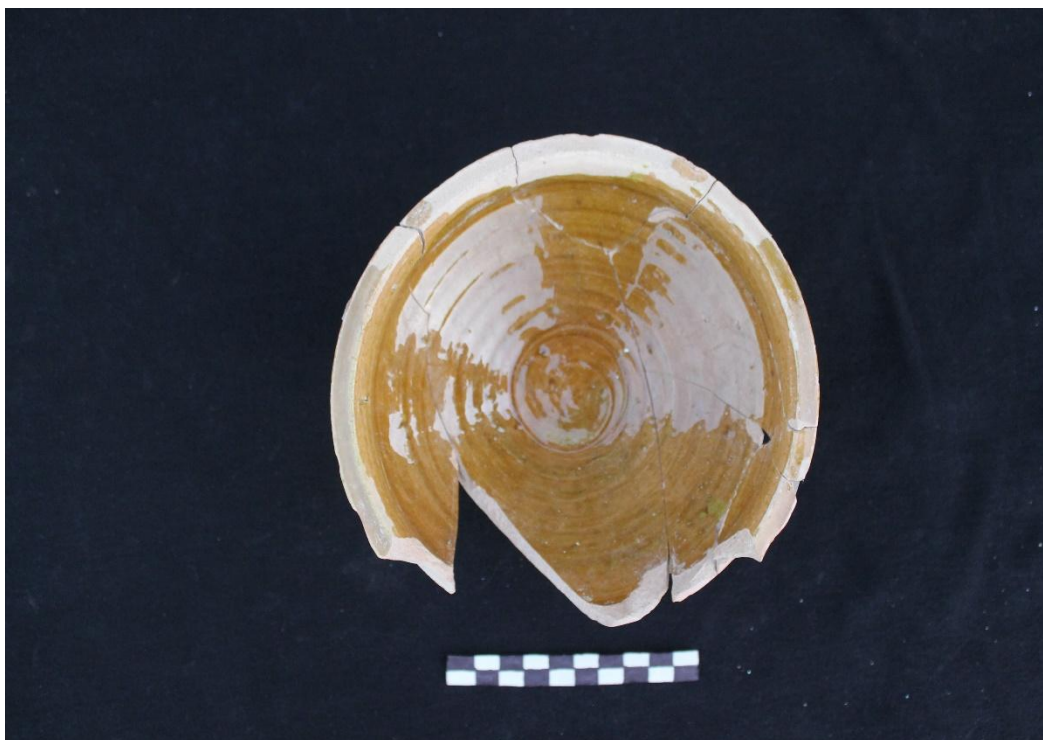
2

1

2

1

2

1

2

1

2

1

2

**ა.ნონეშვილი, შ. ირემაშვილი, თ.ბიბილური,
ი. ბიბილური, კ. ფაჩოშვილი**
ოხერახევის ნამოსახლარისა და სამაროვნის არქეოლოგიური კვლევის
2019 წ. ანგარიში

წინასიტყვაობა.

წლების მანძილზე ისტორიული „დიდი მცხეთისა და მისი ქვეყნის“ არქეოლოგიურ შესწავლას სათავეში ედგა აკად. ანდრია აფაქიძე, რომლის სახელობის 2018 წელს შექმნილმა არქეოლოგიურმა ინსტიტუტმა, სწორედ ამ რეგიონის კვლევა დაისახა პირველი რიგის ამოცანად. მით უფრო, რომ ინსტიტუტის თანამშრომელთა დიდი ნაწილი, ოთხ ათეულ წელზე მეტია, სწორედაც, რომ „დიდი მცხეთისა და მისი ქვეყნის“ არქეოლოგიურ ძეგლებს სწავლობდა.

დასახული მიზანი განუხორციელებელი დარჩებოდა, რომ არა ევროპის უნივერსიტეტის რექტორის ბატონ ლაშა კანდელაკიშვილის სრული მხარდაჭერა პროექტის მომზადებისა და განხორციელების ყველა ეტაპზე.

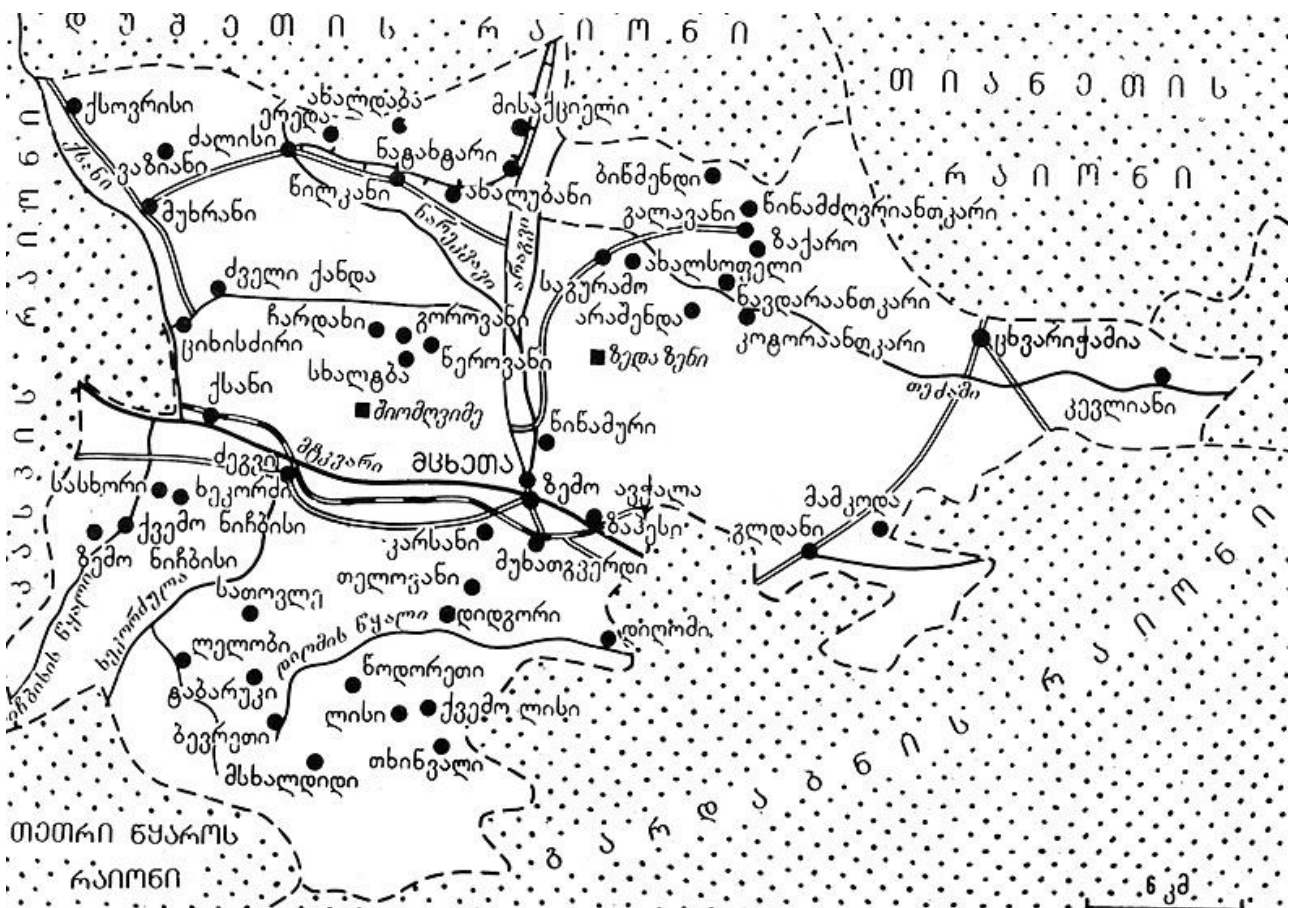
კვლევის მიზანი:

ექსპედიციამ კვლევის რამდენიმე მიმართულება მოხაზა, რომელთაგან უპირველეს ამოცანად დაისახა:

1. გასული საუკუნის 80-90-იან წწ. ადგილ ოხერახეში (ნიჩბისის თემი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი) აღმოჩენილი და შემდგომ ნაწილობრივ შესწავლილი (ზედაპირული დაზვერვა, მცირე მასშტაბის გათხრები) ნამოსახლარისა და სამაროვნის სრულფასოვანი არქეოლოგიური შესწავლა;

2. არქეოლოგიურ-ეთნოლოგიური რუკის შედგენა. მცხეთის მუნიციპალიტეტის არქეოლოგიურ-ეთნოლოგიურ რუკაზე მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ნიჩბისისა და ძეგვის თემების ტერიტორიას. აქ, მნიშვნელოვანი გზების გადაკვეთაზე, აღმოჩენილია არაერთი საყურადღებო არქეოლოგიური ძეგლი, რომელთაგან ნაწილი შესწავლილია სრულად ან ნაწილობრივ (სათოვლე-ნაბადები, სამადლო, ბარგიყარია, ოხერახევი და სხვ.), უმრავლესობა კი მხოლოდ მონიშნულია.

ექსპედიციის შემადგენლობა: პროფ. ალექსანდრე ნონეშვილი - ექსპედიციის ხელმძღვანელი; დოქტ. თემურ ბიბილური; მაგისტრი. ივანე ბიბილური; კახა ფაჩოშვილი - არქიტექტორი; ტოპოგრაფი - ნოდარ ყავლაშვილი; ფოტოფიქსაცია - თემურ ბიბილური, ივანე ბიბილური, კახი ფაჩოშვილი, ანა ჭოლაძე; მუშა-პრეპარატორები - სიმონ ახალკაცი, კობა ბაბოშვილი, ბესიკ გოჩიაშვილი, ხვთისო მერებაშვილი, მურმან კავთიაშვილი, ივანე კენჩხაძე, გოჩა ოსეფაშვილი, არჩილ ხიზანაშვილი, თბილისის აპ. ქუთათელაძის სახ. სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის სტუდენტები ნელი გაჩეჩილაძე, მიქაელ გურგენიძე, მარიამ ზარიძე, ქრისტინე კასრაძე, ანა ჭოლაძე- მძღოლები თეიმურაზ კუბათაშვილი, ზურაბ ჯავახიშვილი.

საკვლევ ადგილთან მიმართებაში, წერილობით წყაროებში ტოპონიმი ან ჰიდრონიმი „ოხერა“, მხოლოდ ერთხელაა ნახსენები; ესაა იოანე ბაგრატიონის „ქართლ-კახეთის აღწერა“. თბილისს მიწერილი სოფლების ჩამონათვალში, ვკითხულობთ: „...არმაზი, ციხედიდი, ძეგვი მოსახლენი, ხეკორდი, სასხორი მოსახლენი, ნიჩბისი მოსახლენი, ოხერა...“ [1986:30].

ამრიგად, 1794-1799 წლებისათვის, ანუ აღწერის შედგენის დროისათვის, ადგილი ოხერა, ისევე როგორც „...არმაზი, ციხედიდი, ... ხეკორდი (ხეკორდი)“ მოსახლეების გარეშე არსებული გაუკაცრიელებული პუნქტია.

კვლევის ისტორია

ნამოსახლარზე, განსხვავებით სამაროვნისაგან, სავსე არქეოლოგიური კვლევა, თუ არ ჩავთვლით გასული საუკუნის 70-იან და 2018 წ. ჩატარებულ ზედაპირულ დაზვერვებს, არ განხორციელებულა.

აღნიშნული ზედაპირული კვლევის შედეგად დაფიქსირდა: ა. ნამოსახლარი ბორცვის აღმოსავლეთი ფერდის ძირში რიყისა და კლდისნაგლეჯი ქვით ნაგები კელის ნაშთი; ბ. ელინისტური, გვიანრომაული და ადრემუსაუკუნეების პერიოდების სამშენებლო ქვები, კრამიტისა და თიხის ჭურჭლის უსახო ფრაგმენტები, შურდულის ქვები.

სამაროვანზე, რომელიც მდებარეობს მდ. ოხერაზე და ხელოვნური ტბორის მარჯვენა ნაპირზე არსებულ დაფერდებაზე, განსხვავებით ნაქალაქარისაგან, XX ს. 80-

იან წლებში, ორგზის ჩატარდა მცირე მასშტაბის გათხრები, რომლის დროსაც გაითხარა რამდენიმე სამარხი (ირემაშვილი შ., ნონეშვილი ა.).

სამაროვანსა და ნამოსახლარზე აღმოჩენილი მასალა, დროში ნაწილობრივ თანხვედრაშია და თარიღდება ადრეელინისტური ხანით.

I. ნაქალაქარი

არქეოლოგიური კვლევის ხანგრძლივობა, ძეგლის მასშტაბებისა და შესასრულებელი სამუშაოს მოცულობიდან გამომდინარე უნდა განისაზღვროს რამდენიმე წლით.

ნამოსახლარი სრულიად პირობითი სახელია. ამ, საკმაოდ დიდი ფართობის გორაკსა და მიმდებარე ტერიტორიაზე შემორჩენილ ნაშთებს, მართებული იქნება, თუ ნაქალაქარს ვუწოდებთ.

ნაქალაქარის O და S მონაკვეთებზე ათწლეულების მანძილზე აქტიურად ხორციელდებოდა მიწის დამუშავება, მათ შორის ღრმა ხვნის (პლანტაჟის) მეთოდით, რამაც ფაქტობრივად გაანადგურა დასახლების საკმაოდ დიდი ნაწილი. აღნიშნული ნაკვეთი, რომელიც საუკუნეთა მიჯნიდან კერძო საკუთრებაშია, კვლავ აქტიურად მუშავდებოდა, რის შედეგადაც სისტემატურად ზიანდებოდა არქეოლოგიური ფენები სამწუხაროდ, დღეისათვის განადგურებულია არაერთი ნაგებობა, რომელთა სამშენებლო ქვები დიდი რაოდენობით დავაფიქსირეთ ძეგლის მთელ პერიმეტრზე. რიგ შემთხვევაში, ისინი გამოუყენებიათ კერძო ნაკვეთების დამცავი ყორეების გასამაგრებლად.

თანამედროვე ვითარება.

ახალმა მეკატრონებმა აღნიშნული ტერიტორია გამოიყენეს ნუშის ბაღების გასაშენებლად. ნახსენები ბაღების სარწყავი სისტემისათვის გაჭრილი თხრილის W კედელში გამოჩნდა სამშენებლო ფენები, რამაც კიდევ ერთხელ დაადასტურა წინა წლებში არაერთგზის გამოთქმული მოსაზრება ამ ტერიტორიაზე ქალაქური ტიპის დასახლების არსებობის შესახებ (შ. ირემაშვილი, ვ. ნიკოლაიშვილი, ა. ნონეშვილი, თ. ბიბილური).

ძეგლის შემდგომი დაზიანება-განადგურების თავიდან ასაცილებლად, აუცილებლად მივიჩნიეთ გეგმაზომიერი და სისტემური ხასიათის საველე არქეოლოგიური კვლევის განხორციელება. მხოლოდ ამ გზით შევძლებთ „დიდი მცხეთისა და მისი ქვეყნის“ ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პუნქტისა და, რაც ძალზედ მნიშვნელოვანია, წერილობითი წყაროებისათვის სრულიად უცნობი ქალაქური ტიპის დასახლების წარსულის შესწავლას.

2019 წელს, ნაქალაქარის ტერიტორიაზე, ისევ და ისევ, ფინანსებისა და დროის სიმცირის გამო, შემოვიფარგლეთ მოსამზადებელი სამუშაოებით - სადაზვერვო გასვლებითა და ზედაპირული მასალის მოძიებით; განვახორციელეთ ნაქალაქარის მთელი ტერიტორიის ფოტოფიქსაცია, ტოპოგრაფილი სამუშაოები (გეგმა, დაკვალვა).

სამოსახლო გორაკის საერთო ხედი O - დან

ხელოვნური ტბორის დაშრობის შემდეგ, მის ფსკერზე დავაფიქსირეთ კირქვის სხვადასხვა ზომისა და მოყვანილობის ქვები. რამდენიმე საკონტროლო თხრილის გავლების შემდეგ გამოვლინდა კირქვისავე, საკმაოდ მასიური კედლის ნაშთი, რომელიც თავდაპირველად ყორღანის რკალად მივიჩნიეთ; თუმცა შემდგომმა კვლევამ ჩვენი ეს ვარაუდი გააბათილა - დიდი ალბათობით საქმე გვაქვს გალავანთან. იმედი გვაქვს, რომ მომავალ 2020 წელს, მოგვეცემა საშუალება, მაქსიმალურად სრულად შევისწავლოთ და განვსაზღვროთ აღნიშნული ნაგებობის დანიშნულება.

T0660225; UTM 4633957; ს. ზ/დ- 545 მ.; 38 T0660198; UTM 4633982; ს. ზ/დ- 545 მ.; 38 T0660203; UTM 4633996; ს. ზ/დ- 544 მ.; 38 T0660216; UTM 4633009; ს. ზ/დ- 544 მ. ქვების ზომები: 0,28; 0,45; 0,49; 0,6; 0,72 მ.

ხელოვნური ტბორის ფსკერზე გამოვლენილი ნაშთები

ადრეელისტური დროის სამაროვანი

ნაქალაქარის სამაროვანი მდებარეობს ოხერაღელის მარჯვენა ნაპირზე - აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ დაქანებულ ფერდობზე. 2019 წ. გათხრილ ფართობზე აღმოჩნდა 6 სამარხი.

სამარხი 1. ჯპს კოორდინატები: 38 T 0460274; UTM 4633896; ს. ზ. დ. 553. თხრილი N 1. მცირე ზომის ქვაყუთი (სიგრძე - 0,67; სიგანე - 0,38; სიღრმე - 0,42 მ.), რომლის გრძივი კედლები ქვიშაქვის საკმაოდ სქელი ფილებით (0,1; 0.12.... მ.) იყო შედგენილი; W განივ კედლად რიყის ქვა იყო გამოყენებული; O განივი კედელი არ შემორჩენილა. იატაკი - მოსწორებული თიხნარი. სამარხი გადახურული იყო ქვიშაქვის ერთი, საკმაოდ სქელი ფილით. სახურავისა და გრძივი კედლებისათვის განსხვავებული ჯიშის ქვიშაქვა გამოუყენებიათ.

ქვაყუთის W განივ და S გრძივ კედლების გარშემო შემოუწყვიათ თხელკედლიანი (ზომასთან შედარებით) თიხის ჭურჭლის ცალკეული ნაწილები. მისი აღდგენის შემდეგ მივიღეთ, ორყურა, წითელი საღებავით შექმნილი სამი განიერი კონცენტრული ხაზით შემკული ჭურჭელი. სამარხი ინდივიდუალურია - მასში დაუკრძალავთ მცირეწლოვანი, ემბრიონის პოზაში, მარცხენა გვერდზე. თავით O-კენ.

სამარხის კედლებად გამოყენებული თიხის ჭურჭელი. აღდგენილი

სამარხში აღმოჩნდა: 1. ფიალა, პირმოყრილი. კარგად განლექილი, ჩალისფრად გამომწვარი თიხის. დმ. პირის- 9,0; მუცლის -10,4; ძირის - 6 სმ. აღმოჩნდა ჩონჩხის ალაგების შემდეგ.

სამარხი 2. ჯპს კოორდინატები: 38 T 0460268; UTM 4633910; ს. ზ. დ. 550. ქვაყუთი, სახურავისა და გრძივი კედლებისათვის განსხვავებული ჯიშის ქვიშაქვა გამოუყენებიათ. სამარხიდან 1 მეტრში ჩადგმულია ბრტყელი, კუთხეებმომრგვალებული ქვა (0,46x0,34).

მიცვალეულთა რაოდენობისა და დაკრძალვის წესის შესახებ საუბარი ძვლების ფრაგმენტულობისა და უწესრიგოდ მიმოფანტვის გამო, შეუძლებელია.

სამარხში აღმოჩნდა:

1. ჯამი, ცალყურა. შავად გამომწვარი თიხის. პირმოყრილი; ყური განივკვეთში ბრტყელი, შუაში ღარისებრი დადაბლებით. სიმაღლე - 5,3; მუცლის - ; ყურის -4,7; ყურის სიგანე - 2,1; დმ. პირის -16,1; მუცლის - 17,9; ძირის - 10 სმ. აღდგენილია. აღმოჩნდა სამარხის SO კუთხეში. აღდგენილი.

2. ხელადა, ყურიანი. კარგად განლექილი, ჩალისფრად გამომწვარი თიხის. ყელ-პირი და მუცლის ზედა ნაწილი შემკულია წერნაქით შექმნილი ორნამენტით: კონცენტრულ წრეხაზებს შორის მოქცეული თავბოლო მიქცეული სამკუთხედებით. სიმაღლე (შემორჩენილი) – 21,0; მუცლის - ; ყურის - 11,0; დმ. ყელის – 4,1 მუცლის - 17,0; ყურის - 1,5; ძირის - 11,0 სმ. აღდგენილია. აღმოჩნდა სამარხის W მხარეს (აღდგენილი).

3. შუბისპირი რკინის, მასრაგახსნილი; ძლიერ დაჟანგული და დაზიანებული - გატეხილია ორად, წვერნაკლული. ზომები: სიგრძე (შემორჩენილი) - ; პირის - ; დმ. მასრის - ; იდო ჯამის სიახლოვეს, მისგან N მხარეს.

4. ბეჭედი, რკინის. ძლიერ დაჟანგული და რკალნაკლული. აღმოჩნდა შუბისპირის გვერდით, მისგან N მხარეს

სამარხი 3. ჯკს კოორდინატები: 38 T 0460266; UTM 4633909; ს. ზ. დ. 549.
შემორჩენილი იყო სახურავისა და კედლების რამდენიმე ქვა.

სამარხი N 4. 8.11.2019. დონე მიწის დღევანდელი ზედაპირიდან - 0,48; ქვიშაქვით ნაგები, კვადრატულთან მაქსიმალურად მიახლოებული ქვაყუთი. სიგრძე - 0,93; სიგანე - 0,8; სიმაღლე - 0,45-0,48 მ. ფილების სისქე - 7,8; 8,5; 11,0 სმ. დაკრძალვის წესი - სამარხში დავაფიქსირეთ ადამიანის ჩონჩხის ცალკეული ძვლების ფრაგმენტები.

სამარხის NW განივი კედლიდან 0,12 სმ. დაშორებით სამკუთხა მოყვანილობის ქვიშაქვის ფილა - შესაძლოა, სამარხის ნიშნული. სამარხის SW მხარეს, დაახ. 1 მ. დაშორებით - კირხსნარის 1, 2-1,4 სისქის ფენა.

სამარხი 5. ჯკს კოორდინატები: 38 T 0460261; UTM 4633898; ს. ზ. დ. 550. სამარხის ბანური სახურავად და კედლების გასამართად გამოუყენებიათ ადგილობრივი კლდის ქვიშაქვის საშუალო სისქის ფილები

(0,7; 0,9; 0,11 სმ.); განივი კედლები (SW, NO) თითო ფილა; ხოლო გრძივის ორ-ორი ფილა. ორივე გრძივ კედელს შედარებით მომცრო ფილები ჩადგმული ჰქონდა SW მხარეს. სამარხის ძირი - საგანგებოდ მოსწორებულ-მოტკეპნილი მიწის ფენა. სამარხის სიგრძე - 1,28; სიგანე - 0,78; სიღრმე - 0,65 მ. ქვაყუთი ძლიერაა დეფორმირებული; შესაბამისად, მოცემული ზომები მიახლოებითია.

სამარხი ინდივიდუალურია; მიცვალებული ჩაუსვენებიათ კიდურებმოხრილ მდგომარეობაში, მარცხენა გვერდზე; თავით - NO.

სამარხში აღმოჩნდა: 1. ხელადა, ცალყურა. კარგად განლექილი და მოჩალისფროდ გამომწვარი თიხის. პირი მრგვალი, ბაკო გადაშლილი. ყელი საშუალო სიმაღლის, ორმხრივ გაგანიერებული; მუცელი მსხლისებრი ფორმის; ძირი განიერი და სწორი - მყარად დგას. განივკვეთში მრგვალი ყური მიძერწილია ხელადის პირსა და ტანის ზედა ნაწილზე. ზომები: სიმაღლე ხელადის - 17,0; დმ. პირის - 5,6; ყელის - 3,7; მუცლის, მაქს. - 14,0; ძირის - 8,5 სმ. ხელადა შემკულია წითელი საღებავით დატანილ კონცენტრულ ხაზებს შორის მოქცეული, წვერით ქვემოთკენ მიმართული 8 სამკუთხედით. დაზიანება - მცირედით ჩამოტეხილი აქვს პირ-ყელის ნაწილი. აღდგენილია. აღმოჩნდა მიცვალებულის სახის წინ.

2. ლანგარი, შავად გამომწვარი. კარგად განლექილი და შავად გამომწვარი თიხის. პირმოყრილი. ზომები: სიმაღლე - 6,5; დმ. პირის - 18,7; მაქს. - 20,5; ძირის - 10,0; კეცის სისქე - . დაზიანება - ლანგარი გატეხილი იყო რამდენიმე ნაწილად (აღდგენილია).

3. შუბისპირი რკინის, მასრაგახსნილი. მასრაში დარჩენილია ხის ტარის ფრაგმენტი. ძლიერ დაჟანგული და რამდენიმე ნაწილად გატეხილი.

სამარხი 6 . აღმ. 2019 წ 14 ნოემბერს. გაიხსნა 15 ნოემბერს. **ჯკს კოორდინატები: 38 T 0460276; UTM 4633923; ს. ზ. დ. 553.** სამარხი ნაგებია ადგილობრივი კლდის უხეშად დამუშავებული ქვიშაქვით. სიგრძე - 0,9; სიგანე - 0,5 მ.

ქილა უხეშად განლექილი, მინარევებიანი და ჩალისფრად არათანაბრად გამომწვარი, თიხის - მინარევებით. (ნაკლული), შემორჩენილია ტანის და ძირის ფრაგმენტები. ტანი - ქილისებური. ძირი - მრგვალი, ბრტყელი. დმ. ძირის - 6,5.

ჯამი კარგად განლექილი და ჩალისფერად გამომწვარი თიხის. ბაკო მრგვალი, პირი ჩაკეცილი, თანაბრად გადადის დამრეც კალთაში. თანდათანობით გადადის. ძირი ბრტყელი. სიმაღლე - 5,0; დმ.პირის - 18,0; ძირის - 10 სმ. აღმოჩნდა კულტურულ ფენაში. აღდგენილი

ჯამი, უხეშად განლექილი, მინარევებიანი და შავად გამომწვარი თიხის. ბაკო მრგვალი; პირი ჩაკეცილი, თანაბრად გადადის დამრეც კალთაში. ძირი ბრტყელი. სიმაღლე - 6,5; დმ. პირის - 18,7; მაქსიმალური - 20,5; ძირის - 10 სმ. აღმოჩნდა კულტურულ ფენაში.

დასკვნის მაგიერ

- 2019 წ. საველე კვლევამ, სრულად დაადასტურა ორმოციოდე წლის წინ გამოთქმული მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ აღნიშნული არქეოლოგიური ობიექტი წარმოადგენს ნაქალაქარს, რომელიც ფუნქციონირებდა ადრეელინისტური ხანიდან არაბობამდე (ირემაშვილი შ., ნიკოლაიშვილი ვ., ნონეშვილი ა., ბიბილური თ.).

- კვლევის საწყის ეტაპზევე გამოვლინდა რამდენიმე, მეტად საინტერესო და არაერთ უცნობიანი, ობიექტი, რომელთა შექმნის, ქრონოლოგიური ჩარჩოებისა და რაობის შესახებ, ჯერ კიდევ ბევრი არაფერი ვიცით. ეს მომავალი კვლევის საქმეა. თუმცა, ამთავითვე უნდა ითქვას - დაფიქსირებული ორი გალავნის მასშტაბები, იმის თქმის საფუძველს იძლევა, რომ საქმე გვაქვს აქამდე უცნობ და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ქართლის სამეფოს ადრეული ეტაპის საკმაოდ მნიშვნელოვან ურბანულ ცენტრთან.

- საკვლევი დასახლებული პუნქტი გაუშენებიათ ადგილზე, რომელსაც ურბანული ცენტრის ფუნქციონერებისათვის საჭირო ყველა პირობა გააჩნდა: 1. ნაყოფიერი მიწები სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა დარგის განსავითარებლად. ნათქვამის დასტურად გამოდგება ჩვენს დროში, მრავალწლოვანი ხეხილის ბაღებისა და სხვადასხვა სახის მარცვლოვანი თუ ბოსტნეული კულტურებისათვის მიწის ათვისება; 2. მეცხოველეობისათვის აუცილებელი სავარგულები; 3. სასმელი და სარწყავი წყლის არსებობა; 4. მდებარეობა. საკვლევი დასახლებული პუნქტი გაუშენებიათ მრავალმხრივ მნიშვნელოვანი გზების უშუალო სიახლოვეს; გზების, რომელთაც არა მარტო შიდა მიმოსვლის, საშინაო და საგარეო ვაჭრობის, არამედ სამხედრო-სტრატეგიული მნიშვნელობაც გააჩნდათ. საკვლევი მიკრორაიონი ნიჩბისის, ძეგვის, ციხედიდის, კავთურას ხეობების მეშვეობით მჭიდროდ იყო დაკავშირებული შიდა ქართლის სხვა რაიონებთან, აგრეთვე თორსა და სამცხე-ჯავახეთთან.

საკვლევი ნაქალაქარი მდებარეობს ანტიკური დროის ისეთი მნიშვნელოვანი ცენტრების გარემოცვაში, როგორებიცაა სამადლო-ნასტაგისი, ხოვლე და ციხიაგორა და, რა თქმა უნდა, ისტორიული დიდი მცხეთა.

- ნაქალაქარი, სხვადასხვა ხარისხისა და სიძლიერის დაზიანებების მიუხედავად, სისტემური და გამართული კვლევის პირობებში, მოგვცემს ბევრ საინტერესო და მნიშვნელოვან მასალას, დაკავშირებულს ქართლის სამეფოს საწყის პერიოდთან. ეს მით უფრო მინიშნელოვანია იმ ვითარების გათვალისწინებით, როდესაც ამ დასახლებული პუნქტის შესახებ, წერილობით წყაროებში არაფერია ნათქვამი (ყოველ შემთხვევაში, ჩვენ ჯერ ვერ მივაკვლიეთ).

- ნაქალაქარის სამაროვანმა, მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეულწილად დაზიანდა ბუნებრივი და ადამიანური ფაქტორების შედეგად, უკვე მოგვცა საკმაოდ საინტერესო მასალა, რაც იძლევა გარკვეული პარალელების გავლების საშუალებას ისტორიული დიდი მცხეთისა და, საზოგადოდ, ქართლის სამეფოს თანადროულ ძეგლებთან (კამარახევი, მუხათგვერდი, ნატახტარი, სამადლო, ხოვლე, კავთისხევი, უფლისციხე, ნერონ დერესი და ა. შ.)

- ჯერჯერობით მაინც, ისე ჩანს, რომ სამაროვანი ფუნქციონირებდა დროის შედარებით მოკლე პერიოდში - ძვ.წ. IV-III სს. ყოველ შემთხვევაში, ამაზე მიუთითებს, იმ არქეოლოგიური კვლევის შედეგები, რომლებიც სამაროვანზე განხორციელდა XX ს. 80-იან და 2019 წელს.

ძვ.წ. III- II საუკუნეების მიჯნაზე სამაროვნის ფუნქციონირების შეწყვეტა შესაძლოა უკავშირდებოდეს დროის აღნიშნულ მონაკვეთში სამხრეთ კავკასიაში საზოგადოდ, კონკრეტულად კი ქართლის სამეფოში, მიმდინარე სამხედრო-პოლიტიკურ მოვლენებს [შდრ. იხ. Гагошидзе Ю. Самадло. Тбилиси. «Мецниереба». 1980]

ბიბლიოგრაფია

- აფაქიძე ა., ნიკოლაიშვილი ვ., სიხარულიძე ა., ბიბილური თ., გიუნაშვილი გ., ირემაშვილი შ., მანჯგალაძე გ., სადრაძე ვ., ძნელაძე მ., ხეცურიანი ლ. დიდი მცხეთა 1980. არქეოლოგიური კვლევის შედეგები. მცხეთა. IX. თბილისი. „მეცნიერება“. 1989
- იოანე ბაგრატიონის „ქართლ-კახეთის აღწერა“. ქართული საისტორიო მწერლობის ძეგლები. V. საქართველოს ისტორიის წყაროები. 41. თბილისი. „მეცნიერება“. 1986
- თოლორდავა ვ. მასალები ქართლის სამეფოს ისტორიისათვის ძვ. წ. III -I სს. მსკა. III. თბილისი. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა. 1963
- ნაკაიძე ნ. ძვ. წ. IV-III სს. ქვევრსამარხები „დაჭრილების“ სამაროვნიდან. კავთისხევის არქეოლოგიური ძეგლები. თბილისი. „მეცნიერება“. 1980
- რამიშვილი რ. კამარახევის სამაროვანი. მსკა. II. თბილისი. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა. 1958
- შატბერაშვილი ვ., ეცოს სამაროვანი, თბ., 2020.
- ხახუტაიშვილი დ. უფლისციხე. I. თბილისი. „მეცნიერება“. 1964
- ხახუტაიშვილი დ. უფლისციხე. II. თბილისი. „მეცნიერება“. 1970
- ხოხობაშვილი თ., ძნელაძე მ. აბულმუგის ანტიკური ხანის სამაროვანი (ძვ. წ. IV-III სს.). თბილისი. 2008
- ჯღარკავა თ. კამარახევის სამაროვანი. კატალოგი. მცხეთა. არქეოლოგიური კვლევაძიების შედეგები. ტ. VI. თბილისი. „მეცნიერება“. 1982
- Апакидзе А. и др. ПАИ в Тбилиси. «Мецниереба». 19...
- Гагошидзе Ю. Самадло. Тбилиси. «Мецниереба». 1980
- Наримаманишвили Г., Керамика Картли V-I вв. до нашей эры, Тб., 1991

ოქროს ზოდები – კოლხური ფულის მონეტამდელი ფორმა

არქეოლოგიური გათხრების შედეგად ვანსა (ძვ. სური-სურიუმი) და საირხეში (ძვ. სარეკე) ძვ. წ. V-III ს.ს. დათარიღებულ მდიდრულ სამარხებში დაფიქსირებულია ოქროს მცირე ზოდების აღმოჩენის (ცხრილი I) რამოდენიმე შემთხვევა. ეს სხვადასხვა მოცულობის, ზომის, მოყვანილობისა და ჯერადობის მქონე ზოდები სპეციალურ კვლევას მოითხოვენ. ფულის წარმოშობისა და განვითარების ზოგადი თეორიიდან გამომდინარე¹ ისინი უნდა გავიაზროთ როგორც მონეტის წინამორბედნი, როგორც ფულის მონეტამდელი არქაული პრიმიტიული ფორმა. ანალოგიები მათ მოეპოვებათ ხმელთაშუაზღვისპირეთის ქვეყნებში, მიკენში ძვ.წ. XV-XIII ს.ს., კვიპროსზე ძვ.წ. XIII ს.² გარკვეულია მათი მეტროლოგიური სისტემა, ისინი ე.წ. მცირე ოქროს ტალანტის 1,5 ნაწილს შეადგენენ.³ საჭიროა კოლხურ სამაროვნებზე აღმოჩენილი ზოდების წონითი სისტემის ზუსტი გარკვევა, რაც მრავალ სირთულესთანაა დაკავშირებული. არ არის გამორიცხული, რომ ჩვენი ცალკეული ზოდი სულაც დამოუკიდებელი ღირებულებისაა და საერთოდ არ ჯდება ამა თუ იმ ქვეყნის (ლიდია, მილეტი, სპარსეთი, ატიკა) სამონეტო საწონ მეტროლოგიურ სისტემაში. აქ გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს ზოდის კონკრეტულ წონას და სინჯს. ჩვენთვის მთავარია, რომ სავაჭრო-ეკონომიკური პროცესების განვითარების გარკვეულ სტადიაზე კოლხეთშიც წარმოშობილა "ზოდური მიმოქცევა", "ფულის მიმოქცევის ზოდური ეპოქა", რომელიც თავისთავად, ყველგან ხანგრძლივ ისტორიულ პერიოდს მოიცავდა.⁴ ეს დასტურდება ჯერ კიდევ 1890 წელს ჭუბურხინჯში აღმოჩენილი გვიანბრინჯაო ადრერკინის ხანის ოქროსა და ვერცხლის (1,25 სმ სისქისა და 6,5 სმ სიგრძის) ნაჭდევიანი (ჯერადობის ნიშნები?! გ.დ., გ.გ.) ოქროსა და ვერცხლის ზოდების აღმოჩენის ფაქტით.⁵ გარდა ამისა, ხუთ გრამამდე წონის ოქროს ზოდი დაფიქსირებულია შიდა ქართლში, კოლხური თეთრის მიმოქცევის ზონაში, ასევე მდიდრულ ძვ.წ. IV-III ს.ს. დათარიღებულ ორმოსამარხში.⁶ არის ცნობები მათი აღმოჩენის შესახებ სვანეთში, ალექსანდრე მაკედონელის სტატერებთან ერთად.

ამგვარად, ძვ.წ. V-III ს.ს. კოლხეთის ისტორიულ მიწა-წყალზე საზოგადოებას განვითარების ისეთი დონისთვის მიუღწევია, როდესაც რეგულარულ საგარეო სავაჭრო ურთიერთობისას ბარტერს, პრიმიტიულ გაცვლას აღარ მიმართავდნენ. ამისათვის იყენებდნენ ძვირფასი ლითონის ზოდებს, საქონლის ექვივალენტურ ფორმას ე.წ. "ფულის კრისტალს". სასაქონლო

¹ Einzig P., Primitive money in its ethnological and economic aspects, Oxford 1966, p.5; Казаменова А. Н., Введение в античную нумизматику, М. 1969, с.30,31

² Зограф А.Н., Античные монеты, М-Л. 1951, с. 23. ; Максимов М.Н., Очерк о золоте, М. 1988, с.18-19. ; Казаменова А. Н., Введение в античную нумизматику, М. 1969, с.30.; Richter G., Greek Art, London 1960, p.243

³ Максимов М.Н., Очерк о золоте, М. 1988, с.19, рис.3

⁴ Иожеф Р., История денег, Будапешт 1968, с.30

⁵ Иессен А.А., Пассек Т.С., Золото Кавказа, М-Л. 1935, с. 173,174; ინაძე მ., სავაჭრო ურთიერთობათა ისტორიიდან ძველ კოლხეთში, კავკასიურ-ახლოაღმოსავლური კრებული, II თბ. 1962, გვ. 87

⁶ გაგოშიძე ი., ზეპირი ინფორმაცია, რისთვისაც მადლობას მოვასხენებთ., 2006

წარმოების პირობებში ოქრო, თავისი ბუნებრივი უპირატესობის გამო, ვაჭრობის განვითარებასთან ერთად საქონლის საერთო მასიდან გამოიყოფა და ღირებულების საყოველთაო ექვივალენტად იქცევა. მასში უკვე გაერთიანებულია, თავმოყრილია სხვადასხვა საქონლის ღირებულებანი. ოქრო უპირისპირდება სხვა საქონელს, როგორც ფულის პირველადი მონეტამდელი ფორმა. თუ მანამდე ის თავად იყო საქონელი, შემდგომში ღირებულების საყოველთაო "აბსოლუტურ საქონლად" იქცევა. მსოფლიო საქონლებს შორის მან მონოპოლიური მდგომარეობა მოიპოვა. შესაბამისად ოქრომ მიიღო მსოფლიო ფულის ფუნქცია და აბსოლუტური სიმდიდრის მაჩვენებელი გახდა. ოქროს მფლობელი პოტენციურად ყველა საქონლის მფლობელია და უფრო მეტიც, მისი ძალაუფლება თავად მწარმოებლებზე ვრცელდება. ოქროს უპირატესად იყენებდნენ განსაკუთრებით ფასეული, ფუფუნების საგნების შესაძენად.⁷ ამიტომ ოქროს "სასაქონლო ფულს", ეკონომისტები "ბაზრის ენას" უწოდებენ.⁸ ოქროს შედარებით მყარი ღირებულების გამო ყოველთვის და ყველგან საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ერთი და იგივე ღირებულება აქვს. მისი ფასი მატულობს წონისა და მოცულობის შესაბამისად, რასაც შეესიტყვება მისი სასაქონლო ღირებულება ბაზარზე. კოლხური ოქროს ზოდები შესაბამისად წარმოგვიდგება როგორც საბაზრო, სავაჭრო საქონლის ექვივალენტი, სიმდიდრის დაგროვების საშუალება. ასეთი "ზოდური მიმოქცევის" პირობებში აუცილებელია განვითარებული საწონი სისტემების არსებობა, რადგან ოქროს სინჯის აუცილებელი შემოწმების გარდა, ხდებოდა ყველა კონკრეტული სავაჭრო გარიგებისას, მისი მოცულობის, წონის განსაზღვრა. აღნიშნული ვითარება დასტურდება ბიბლიური წყაროებითაც. პალესტინაში წონის ძირითადი ერთეული შეკელია – 11,4 გრ.⁹

რამოდენიმე ტყვიის გირი, საწონი აღმოჩენილია ვანის ნაქალაქარზე და უკავშირდება გვიანატიკურ ე. წ. მძიმე საწონ სისტემას,¹⁰ რაც ყოველდღიურ პრაქტიკაში მათ ფართო გამოყენებაზე მიგვანიშნებს. ამ გირების წონაა: 1) 782 გრ.; 2) 403 გრ.; 3) 48 გრ.; 4) 41 გრ.; 5) 31,3 გრ. ელინისტურ ხანაში ამ სისტემაზე გადავიდა სინოპი და ბოსფორი. ასე რომ, საერთაშორისო, კერძოდ ატიკური საწონი სტანდარტები უცხო არ ყოფილა ანტიკური ხანის დასავლეთ საქართველოსათვის, რაც ახალი მასალებითაც დასტურდება.¹¹ ყველა ის სამარხი, სადაც მცირე ოქროს ზოდი აღმოჩნდა, არაფერი რომ არა ვთქვათ ჭუბურხინჯის განძზე, ნათლად მიგვანიშნებს კოლხეთის მმართველი ფენის ხელში თავმოყრილი მატერიალური ფასეულობების, სიმდიდრის, მათ შორის ოქროს დაგროვების მასშტაბებზე. კოლხეთის სამეფო ძვ.წ. V-II სს. ხასიათდება რთული კლასობრივი სტრუქტურით, სოციალური სტრატეფიკაციის მაღალი ხარისხით, განვითარებული ეკონომიკით¹² და ფულადი მიმოქცევით. არქაულ ფულად ოქროს მცირე ზოდებთან ერთად კოლხეთში ძვ.წ. VI ს. მაინც, თუ უფრო ადრე ძვ.წ. VIII-VII ს.ს. არა, მიმოიქცევა ფულის ისეთი პროგრესული ფორმები, როგორცაა ოქროს,

⁷ Липс Ю., Происхождение вещей., Смоленск, 2003, с. 266

⁸ Долан Э., Кэмпбелл К., Кэмпбелл Р., Деньги, банковое дело и денежно-кредитная политика, М.- Спб. 1993, с.12

⁹ Мазар А., Археология библейской земли, Иерусалим 1996, с.198

¹⁰ Лордкипანიძე Г., о доионетной форме денежного обращения в Колхиде. Тб. 1977, с. 131-134

¹¹ დუნდუა თ., ატიკური ნახევარი მინა დიოსკურიიდან – ათენის პონტიური თალსოკრატია, თბ. 2000, გვ. 3

¹² ინაძე მ., ძველი კოლხეთის საზოგადოება, თბ. 1994, გვ. 71, 104

ელექტრუმისა და ვერცხლის მონეტები,¹³ რაც მისი მსოფლიო ვაჭრობაში ადრეული ინტეგრაციის მაჩვენებელია. მითს “ოქრომრავალი” კოლხეთის შესახებ ნამდვილად ჰქონია საფუძველი.¹⁴ სამარხეული კომპლექსების ანალიზი ამ ეპოქის კოლხეთს წარმოგვიჩინებს როგორც თავისუფალი, ღია ეკონომიკური სისტემის მქონე ქვეყანას, რომელიც იმპორტ-ექსპორტის სერიოზული ფინანსური ოპერაციებით, მასშტაბური სავაჭრო გარიგებებით, ადგილობრივი თუ უცხოელი ვაჭრების მეშვეობით მსოფლიო ბაზართანაა დაკავშირებული. ძვ.წ. VI ს ფულად-სავაჭრო ურთიერთობებს კოლხეთში ისეთი მასშტაბები მიუღია, რომ იდეოლოგიის კონსერვატორულ სფეროზეც მოუხდენია ზეგავლენა, როგორცაა დაკრძალვის წესები. აქედან მოყოლებული კოლხურ სამარხებში როგორც წესი, მიცვალებულს ატანენ მონეტას, რომელსაც ან პირში ან თავთან უდებენ.¹⁵ ბერძნული წესჩვეულებების თანახმად, რომელიც ელინისტურ ხანისათვის უკვე მრავალ ქვეყანაში გავრცელდა,¹⁶ ჭირისუფლებს ფული უნდა გადაეხადათ იმ ქვეყანაში სულების გადამყვან მოხუც ქარონისა და ჰერმესისათვის. ამასთან დაკავშირებით საყურადღებო ცნობები აქვს შემონახული ახ.წ. II ს. ბერძენ სატირიკოსს ლუკიანე სამოსათელს ნაწარმოებში “საუბრები მკვდართა სამეფოში”. სულების გადაყვანის საფასურ-საზღაურის გამოყოფისას ქარონსა და ჰერმესს შორის დავაა. ქარონს ეძვირება ნავის ღუზის ფასი – 5 დრაქმა, ნიჩბების დასამაგრებელი ტყავის თასმა მას ორი ობოლი უჯდება, აფრების საკემსი ნემსი – 5 ობოლი, ხოლო ნავის შეკეთებისათვის ორ დრაქმას თხოულობენ. მას სახსარი არ აქვს, რადგან მშვიდობიანობის გამო ცოტა მომხმარებელი – კლიენტი ჰყავს; ჭირისუფლები იშვიათად აკითხავენ და ისიც იძულებულია ყველასათვის “სანუკვარი ფული” მკაცრად მოითხოვოს. “თქვენ მოვალენი ხართ გადაიხადოთ ობოლი, რადგან სხვანაირად [დაკრძალვა] შეუძლებელია” -- ასე მიმართავს ის ადამიანებს.¹⁷

კოლხი დიდებულების სამარხებში აღმოჩენილი ოქროს ზოდებიც მიცვალებულის თავთანაა დაფიქსირებული, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს მათ დანიშნულებას, ფუნქციას. ნათქვამის საილუსტრაციოდ, კერძოდ მმართველი ფენის სიმდიდრის, ეკონომიური შეძლების, დოვლათის წარმოსაჩენად უპრიანია კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ ყველა ის კოლხური მდიდრული სამარხეული კომპლექსი, რომლებშიც მცირე ზომის ოქროს ზოდებია დაფიქსირებული.

ჩვენ არქეოლოგიურ პრაქტიკაში, ოქროს პატარა ზოდს, პირველად ვანში (სური) 1961 წელს მივაკვლიეთ ე.წ. დიდებული კოლხი ქალის №6 სამარხში, მიცვალებულის თავთან.¹⁸ ნ. ხოშტარიაშვილმა წინასწარი მონაცემების მიხედვით სამარხეული კომპლექსი, რომელშიც ათასზე მეტი მარტო ოქროს ნივთი (დიადემა, ოქროს ფიალა, კირკალი, სამაჯურები, ყელსაბამები, გულსაკიდები, საყურეები, ბეჭდები და მრავალი სხვა, მათი საერთო წონა 2 კგ. აღწევდა) აღმოჩნდა, ძვ.წ. V ს. დაათარიდა. მანვე, წინასწარულ პუბლიკაციებში საჭიროდ ჩათვალა საზგასმით აღენიშნა: სამარხში აღმოჩენილი ზოდი კიდევ ერთხელ ადასტურებს აქ ნაპოვნი

¹³ Дундуа Г., Лордкипანიძე Г., Денжное обращение центральной Колхиды. Тбилиси 1981, сс. 4,7,8

¹⁴ ლორთქიფანიძე დ., ოქრომრავალი კოლხეთი, თბ. 2006, გვ. 13-32

¹⁵ ლორთქიფანიძე გ., გერაძე გ., კოლხური თეთრი, თბ. 2005, გვ.13

¹⁶ Саридиани В. И., Афганистан: сокровища безымянных царей, М. 1983, с.129

¹⁷ Лукиан из Самосаты, Избранное, М. 1962, с. 149

¹⁸ ვანი I, არქეოლოგიური გათხრები 1947-1960 წწ. ხოშტარია ნ, ფუთურიძე რ, ჭყონია ა., ვანის ნაქალაქარის ჩ.ა. ნაწილში 1961-1963 წწ. ჩატარებული არქეოლოგიური თხრის შედეგები, თბ. 1972, გვ.116, სურ. 54

ნაკეთობების ადგილობრივ წარმომავლობას.¹⁹ შემდგომში ეს №6 სამარხი, რომელშიაც აღმოჩნდა 21,46 გრამიანი ოქროს ზოლი, ძვ. წ. IV ს. მეორე ნახევრით დათარიღდა.²⁰ ზოდს ლობიოს მსხვილი მარცვალის მოყვანილობა აქვს, ოვალურგანიკვეთიანი, ბოლოებშიმრგვალებული, ზედაპირდამუშავებული, თუმცა აღინიშნება ბუნებრივი ღრმულების არსებობა, რაც მის თვითნაბად ხასიათზე უნდა მეტყველებდეს. ზოლი ბაჯადლო, მაღალი სინჯის ოქროსათვის დამახასიათებელი მუქი ყვითელი ფერისაა. უახლესი მიკრორენტგენოსკოპიური გამოკვლევების თანახმად ანტიკური ხანის ოქრომჭედლობის ნიმუშების ქიმიური შემადგენლობა მსგავსია ქართულივე თვითნაბადი ოქროსი.²¹

ჩვენ ჯერ-ჯერობით არ გვძალუძს გავარკვიოთ კერძო ინიციატივა თუ სახელმწიფო ინიციატივა ამზადებდა ამ ოქროს მცირე ზოდებს. ვიცით მხოლოდ, რომ მათ ეკონომიკური ფუნქცია ჰქონიათ, როგორც იმ დროისათვის პროგრესულ, ფულადი მიმოქცევის, სიმდიდრის დაგროვების საშუალებას.

მეორე ოქროს 5 გრამიანი ზოლი (ცხრილი I) აღმოჩნდა 1969 წ. ვანის №11 მდიდრული სამარხის დასაკრძალავ ინვენტარში, ასევე მიცვალებულის თავთან. ამ დიდებული კოლხი ქალის სამკაულიც მთლიანად ოქროსა და ვერცხლისაა. მასაც თავს უმკობდა ოქროს დიადემა, მისთვის უხვად ჩაუტანებიათ: საყურე და სასაფეთქლე რგოლები, ხუთნაირი ყელსაბამი, მათ შორის უნატიფესი ოქროს კუები, ოქროს ჩიტებიანი საკიდები, ოქროს მძივები, ოქროს სამაჯურები, ოქროს ბეჭდები და სხვ. მიცვალებულს ეფარა სუდარა ოქროს კილიტებითა და ოქროსავე ორნამენტირებული ფირფიტებით გაწყობილი. მათ შორის არის ოქროს არწივის გამოსახულებიანი თხელი ბალთები, რომელთაც ჰერალდიკური ფუნქცია აქვთ.²² ყურადღებას იპყრობს ბერძნული, ატიკური წარმოების ვერცხლის ძვირფასი სუფრის ჭურჭელი, ბრინჯაოს მაღალმხატვრული პატერა, ენობოია, ვერცხლის კილიკები, ვერცხლის არიბალოსი და სარწყაული, ვერცხლის ფართოყელიანი სასმისი, ვერცხლის კოვზი, ატიკური შავლაკიანი კილიკი და მრვ. სხვ. სამარხი ძვ.წ. V ს. შუა ხანებით თარიღდება. ამ სამარხში დაფიქსირებული ოქროს მცირე ზოლი – 5 გრ. იწონიდა. ოქროს მსხვილი ღერო ოდნავ მორკალულია, გვერდებზე ორ-ორი წიბო აქვს, შესაძლოა ჯერადობის მაჩვენებელი. განივკვეთში ოვალურია, სიგრძე – 1,55 სმ., დიამეტრი – 0,6 სმ. დიდებულ კოლხ ქალთან ერთად დაუკრძალავთ ცხენი და სამი მხევალი.

მესამე ზოლი აღმოჩნდა 1980 წელს, ვანში №16, მეომრის შედარებით ნაკლებად მდიდრულ, მაგრამ იარაღიან სამარხში, აქაც საკმაოდ რაოდენობით არის წარმოდგენილი ოქროსა და ვერცხლის სამკაულები: საყურეები, ხატისუღლები, სამაჯურები, ბეჭდები, ბალთები, მძივები, ფირფიტები და სხვ.,²³ სამარხი ძვ.წ. IV-III სს. თარიღდება. ოქროს ზოდის გარდა, რომელიც 5 გრ. იწონიდა, სამარხში აღმოჩნდა ქისაში ჩადებული 80 კოლხური ჩვეულებრივი ტრიობოლი თეთრი,

¹⁹ Хоштария Н.В., Археологические раскопки в Вани (Предварительное сообщение) Кавказско-Ближневосточный сборник, II, Тб. 1962, с. 69

²⁰ ჭყონია ა., ოქროს სამკაულები ვანის ნაქალაქარიდან, ვანი VI, თბ. 1981

²¹ Попоридзе Н.Г., Гачечиладзе Х. Ш., Особенности состава самородного золота и изделия из него, найденных при археологических раскопках, труды ГИН АН Грузии, Нов. сер. Вып. 119, Тб. 2004, сс. 566, 568

²² ვანი I, გვ. 113-239

²³ კაჭარავა დ., მუჯანაძე ზ., ნაქალაქარის ზედა ტერასაზე 1980 წ. ჩატარებული მუშაობის ანგარიში. ვანი VIII, თბ. 1986, გვ. 15-25

რომლის საშუალო წონა დაახლოებით 160 გრამია, რაც ატიკური ვერცხლის სამონეტო სისტემით 40 დრაქმას შეადგენს. ოქროსა და ვერცხლის შესაბამისობა (რაციო) ამ დროისათვის შეადგენდა 10:1. აქედან გამომდინარე ჩვენი ხუთგრამიანი ზოდი უტოლდებოდა 160 გრ. ვერცხლის ექვივალენტს.²⁴ რა საწონ სისტემაზეა დაფუძნებული ვანის №11 სამარხის ოქროს ზოდის წონა ჯერ-ჯერობით უცნობია და დამატებით შეჯერებებს მოითხოვს, რაზედაც ქვემოთ გვექნება საუბარი. ზოდს პირამიდისებრი მოყვანილობა აქვს, ზედაპირი უსწორმასწოროა.²⁵

მეოთხე ზოდიც ვანის ნაქალაქარზეა ნაპოვნი. ის აღმოჩნდა 2004 წელს რიგით 24 სამარხში. მისი წონა 5.5 გრამია, რაც ოქროს საწონი სპარსული სისტემის მიხედვით ნახევარ სტატერს უნდა უდრიდეს, წარმოადგენს 2.5 სმ. სიგრძისა და 1.4 სმ. დიამეტრის მქონე, უმაღლესი სინჯის სხმულს. მდიდრული სამარხეული კომპლექსი მაღალი რანგის კოლხ დიდებულს, შუბოსანს, ეკუთვნის. იგი ძვ.წ. IV ს. მესამე მეოთხედით არის დათარიღებული. ამაზე მიაწინებს ძირითად მიცვალებულის თავთან აღმოჩენილი ჩრდილოეთ შავიზღვისპირეთში, ბოსფორის სამეფოს დედაქალაქ პანტიკაპეონში (დღ. ქერჩი) მოჭრილი ვერცხლის მონეტა, ობოლი. (კაჭარავა, კვირკველიას განსაზღვრით, რომელსაც ჩვენც ვიზიარებთ) ეს არის ძვ.წ. 340-330 წწ. მოჭრილი მონეტის ტიპი (გ. სატირის თავი, ღვ. ლომის პროტომა), რომელიც სავაჭრო გარიგებების მეშვეობით სულ მალე მოხვედრილა კოლხეთში. ბოსფორის სამეფოსთან მჭიდრო ეკონომიკური კავშირების მაჩვენებელია ასევე ძვ.წ. IV ს. მეორე ნახევრის ოქროს სტატერების აღმოჩენის ფაქტი სვანეთში. (ლორთქიფანიძე გ. კვიციანი ზ. გერაძე გ. 2008, გვ. 55 სურ 5-6.). ზოდსა და პანტიკაპეონის ვერცხლის ფულს “ქარონის ობოლის” რიტუალური, საწესო დანიშნულება ჰქონდათ. ამით ირკვევა, რომ ფულადი ურთიერთობანი, სამონეტო მიმოქცევა ანტიკური ხანის კოლხეთში საკმაოდ განვითარებული ყოფილა. ამასთანავე მმართველ ზედა ფენებში ზვირფასი ლითონების, ოქრო-ვერცხლის ნაწარმი სიმდიდრის დაგროვების ნაცად, მიღებულ საშუალებას წარმოადგენდა. ეს კარგად ჩანს აღნიშნული სამარხის მაგალითზე.

ვანის №24 სამარხში დაკრძალულის წოდებრივი სტატუსის, მისი მნიშვნელოვანი სოციალური პოზიციის მაჩვენებელია არა მარტო მასთან ერთად სპეციალურად მოკვდინებული და დაკრძალული ოთხი მონა-მსახური, არამედ 2 ოქროს, 5 ვერცხლის და 1 რკინის ბეჭედ-საბეჭდავი. ისინი ადასტურებენ, რომ მფლობელს უფლება ჰქონდა ამ ბეჭდების მეშვეობით ოფიციალურად დაედასტურებინა თავისი ნება, ამა თუ იმ იურიდიულ დოკუმენტზე, დაეღუქა განძთსაცავი თუ სხვა სახის საკუთრება. ისინი ძალა-უფლების სიმბოლოს წარმოადგენდნენ, ისევე როგორც ქალცედონის ასურულ-ნეობაბილონური ტიპის ცილინდრული საბეჭდავი ნახევარმთვარისა და გრძელღეროიანი ყაყაჩოს ნაყოფების? გამოსახულებით. როგორც გაარკვიეს დ. კაჭარავამ და გ. კვირკველიამ (დასახ. ნაშრომი, გვ. 294, 295, სურ 49აბ) ეს საბეჭდავი გვიანაქემენიდური ხანისაა.

²⁴ Грамм М., История цивилизации в зеркале мер, единиц и денег, Челябинск, 2004, с. 43

²⁵ ვანი VIII, არქეოლოგიური გათხრები, 1986, გვ. 27, სურ. 11, 2

არ არის გამორიცხული, რომ ეს დიდი პატივით დაკრძალული პიროვნება გარკვეულწილად ქურუმის ფუნქციასაც ითავსებდა. მის ძვირფას სამკაულებს შორისაა ნახევარმთვარის საკიდი აჟურული ბალთა ლომებისა და ირმების გამოსახულებით. მარჯვენა ხელის არეში აღმოჩენილი ფარაკიანი ბეჭდების გამოსახულებები: ხარის თავი, ფრინველები, ლომები -- ღმერთების დიდი დედის, ნაყოფიერების ღვთაების სიმბოლოები უნდა იყოს. როგორც აღნიშნა ინგლისელმა მკვლევარმა მაიკლ ვიკერსმა: (იხ. ბიბლიოგრაფია) ვანის ნაქალაქარის №24 სამარხის ვერცხლის ბეჭდის წრეში ჩასმული ხარის თავის გამოსახულება იმეორებს კოლხური თეთრის რევერსის პირს, ხოლო „გრძელფეხება ფრინველი,“ ასევე მსგავსია ფიჭვნარში აღმოჩენილი კოლხური თეთრების უკნინეს ერთეულზე (ჰემიტეტრატემორიონი) ამოტვიფრული ფრინველისა. ასეთივე ფრინველია გამოსახული მილეტში ძვ. წ. 420-390 წწ. მოჭრილ ვერცხლის მცირე ნომონალებზეც, რომლის წონა 0.17 გრ. და 0.30 გრ. შორის მერყეობს. გვხვდება 0.13 გრ. ტრიჰემიტრატემორიონები, რომელთა დიამეტრი 5 მმ-ია. მილეტურ მონეტებზე ამ ფრინველის სახეობა განსაზღვრულია როგორც სავათი -- ოტის ტარდა, რუსული -- დროფა. ორნიტოლოგიურ ცნობარებში ის ხასიათდება როგორც ბატზე მოზრდილი „გრძელფეხა ფრინველი“, როგორც ჩანს ბეჭდებზე ამოტვიფრული ლომების, ხარისთავის, ფრინველების გამოსახულებები, რომლებიც გვხვდება ასევე კოლხურ თეთრებზე, დაკავშირებულია კოლხურ ნაყოფიერების უზენაესი ღვთაების, ღმერთების დიდი დედის კულტთან. სწორედ ამაზე მიგვანიშნებს 24-ე სამარხის ჭვირული ნატიფი სასარტყელე ბალთა ბროწეულებით შემკული, ლომების, ფრინველების, ირმების გამოსახულებებით. მდიდრულ კოლხურ სამარხებში ხშირია მონეტებთან ერთად ოქროს ფირფიტებისაგან დამზადებული ფრინველების, მათ შორის იხვების გამოსახულებები. როგორც ჩანს, კოლხურ მითოლოგიაში, ქვეყნის რწმენა-წარმოდგენებში მათ გარკვეული საკრალური დანიშნულება ჰქონდათ, ისევე როგორც კოლხურ თეთრებზე და საბეჭდავებზე გამოსახულ სავათებს. ისინი ნაყოფიერების, ქტონური ღმერთების ატრიბუტებია. იმ ქვეყნის მიწისქვეშეთის სიმბოლო, ამიტომ მათ სუდარაზე ამაგრებდნენ. მითოლოგიური გადმოცემებით იხვი ძილისა და სიკვდილის, ცისა და მიწის დამაკავშირებელ ფრინველად ითვლება, მისი სისხლი ჯადოქრობაში, წამლების დასამზადებლად გამოიყენებოდა.

მეხუთე ზოდი ნაპოვნია 1986 წელს საჩხერესთან, სოფელ საირხეს (პტოლემეაოსის სარეკე), საბადურის გორაზე გამოვლენილ დიდებული კოლხი ქალბატონის მდიდრულ №10 სამარხში. უამრავი ოქროსა და ვერცხლის ნატიფ ნივთებთან ერთად კოლხური ტრიობოლებიც იქნა აღმოჩენილი.²⁶

მეექვსე ზოდი, წონით 8,1 გრ. ნაპოვნი იქნა საირხეს მდიდრულ №13 სამარხში, 1988 წელს.²⁷ საყურადღებოა, რომ ძვ.წ. V-IV სს საირხეული ოქროს მცირე ზოდები შედარებით კარგად ჯდება ანტიკურ სამყაროში იმ დროს გავრცელებულ ოქროზე დაფუძნებული სამონეტო სისტემის ჯერადობაში, რომლის

²⁶ ნადირაძე ჯ., საირხე საქართველოს უძველესი ქალაქი, თბ. 1990, გვ. 22-97

²⁷ მახარაძე გ., წერეთელი მ., “საირხე-საბადურის გორის” სამაროვანი, კატალოგი, თბ. 2006

საფუძველს ლიდიური ე.წ. კრეზოიდი სტატერი შეადგენდა. თავად ანტიკური სტატერის წონა დროისა და ადგილის შესაბამისად ცვლილებას განიცდიდა, ისევე როგორც რაციო. ჩვეულებრივ ერთ ოქროს სტატერში იძლეოდნენ 20 დრაქმას.²⁸ ამ დროისათვის მთელ მცირე აზიაში, მათ შორის ხმელთაშუაზღვისპირეთის იონურ სანაპიროზე დიდი რაოდენობით მიმოიქცეოდა ოქროს სტატერები - კრეზოიდები წონით 8,1 გრ., არსებობდა ოქროს ნახევარსტატერებიც, რომლებიც 5,4, გრ. იწონიდნენ. მას შეიძლება გაეუტოლოთ ვანის №24 სამარხის 5,46 გრ. ოქროს ზოდი! ოქროს ე.წ. “დარიკები” იწონიდნენ 8,4, გრ. და წარმოდგენდნენ სპარსულ მინის წონიდან – 504 გრ. გამომდინარე მის 1/16 ნაწილს. ის ეფარდებოდა 20 ვერცხლის სიკლს. ერთი სიკლი კი 5,6 გრ. იწონიდა. ისინი შეადგენდნენ სპარსული ფულადი მიმოქცევის საფუძველს, რომლის ეკონომიკური გავლენის სფეროში, როგორც ჩანს, კოლხეთიც შედიოდა. ალექსანდრე მაკედონელის (336-323 წწ) ეპოქიდან გაბატონებულ მდგომარეობას იკაავებს ატიკურ-ევბეური სამონეტო სისტემა, რომელმაც პირწმინდად გამოდევნა სპარსული. რაციომ შეადგინა 10 :1, ოქროს 1 სტატერი წონით 8,5 უდრიდა ვერცხლის 20 დრაქმას ანუ ხუთ ტეტრადრაქმას. სპარსული სტატერი ე.წ. “დარიკი” იწონიდა 10,4 გრ. გამოთქმულია ვარაუდი – თუ ადრე დასავლეთ საქართველოში ფული მილეტური, ეგინური და სპარსული საწონი სისტემის შესაბამისად იჭრებოდა, შემდეგ “აქ ატიკური სტანდარტი გაბატონდა”.²⁹ ვანის №16 სამარხის ზოდის წონა 24,07 გრ. ლიდიურ საწონ სისტემას უფრო მიესადაგება, ვიდრე სპარსულს და ატიკურს და სამ სტატერს უტოლდება. უფრო რთულია ვანური №6 სამარხის ზოდის წონის ერთეულის დადგენა, რომელიც არ თავსდება ატიკურ სტანდარტებში. ჩვენი აზრით ის უფრო სპარსული სამონეტო სისტემისკენ იხრება და 2,5 სტატერს უტოლდება. როგორც აღვნიშნეთ ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში ხდებოდა ოქროს ზოდების აწონვა და შესაბამისად მისი ფასის დადგენა საბაზრო კონიუქტურიდან გამომდინარე. ცხადია 5,5 გრამიანი ზოდი ანუ ნახევარსტატერი უფრო ძვირი იქნებოდა 5 გრამიან და 4,6, გრამიან ზოდზე. შესაბამისია მისი რაციო ანუ ვერცხლთან, ვერცხლის დრაქმასთან შეფარდება.

ცხადია, არა გვაქვს პრეტენზია კოლხური ოქროს ზოდების საწონი სისტემის საბოლოო დადგენისა, რაც შესაძლებელი გახდება სამეცნიერო მიმოქცევაში მხოლოდ ახალი მასალების შემოტანის შემდეგ. დადგენილად შეიძლება ჩაითვალოს ჩვენში ”ზოდური მიმოქცევის” ფაქტი. ძვ.წ. V-III ს.ს. ოქროს ზოდები კოლხეთში ძირითადად საგარეო ვაჭრობაში, დიდი სავაჭრო გარიგებებისათვის გამოიყენებოდა. ამავე დროს ოქროს ზოდები კოლხურ მმართველ ფენაში სიმდიდრის დაგროვების ნაცად საშუალებას, საყოველთაო ფულად საქონელს წარმოდგენდა.

ოქროს ზოდების მოჭრის ტრადიცია XVIII ს. ქართლ-კახეთის სამეფო კარზეც არსებულა. თეიმურაზ ბაგრატიონი 1840 წლით დათარიღებულ ბარათში ასეთ საინტერესო ცნობას იძლევა: ”რაც ოქრო საქართველოს მადნებიდან შემოდის იმას ჩვენი მეფეები არ აჭრევენებდნენ.” (იგულისხმება მონეტების მოჭრა ავტ.) მისი თქმით ოქროს მადნის ”უფროს ნაწილს კი ჰყიდნენ,” რადგან ეს ზოდები შედარებით მაღალი ხარისხით გამოირჩეოდნენ. (იხ. სარგის კაკაბაძე.

²⁸ Зварич В.В., Нумизматический словарь, Л. 1975, s.v. статер

²⁹ დუნდუა თ., 2000, გვ. 6

თეიმურაზ ბატონიშვილის წერილი ქართული საფასის შესახებ. საისტორიო მოამბე, I. თბ. 1925, გვ. 31-35)

ეტალონური დანიშნულების ნატურალური ოქროს სხმულების, ზოდების საფლაგში ჩატანების დრო არაა აუცილებელი ემთხვეოდეს მათი დამზადების თარიღს. ძვ.წ. V-III სს სავაჭრო გარიგებები ძირითადად მაინც ფულის განვითარებული ფორმის – მონეტის მეშვეობით ხდებოდა, მისი წონა, სინჯი და ღირებულება გამომწეები სახელმწიფოს მიერ გარანტირებულია. შესაბამისად მას მოცულობით კი არ ღებულობენ, არამედ თვლით. ეს აადვილებდა ადებ-მიცემობის პროცესს, ვაჭრების საქმიანობას. სამონეტო მომოქცევის მაღალ განვითარებაზე მეტყველებენ ისტორიული საქართველოს მიწაწყალზე მრავლად აღმოჩენილი და აქვე მოჭრილი ვერცხლის საფასეები ე.წ. "კოლხური თეთრები" იგივე "კოლხიდკები."

ცხრილი I
კოლხური ოქროს ზოდები
(ძვ.წ. V-III სს.)

№	საველე და საინვენტარო ნომერი	აღმოჩენის ადგილი და დრო	მეტროლოგიური მონაცემები	დათარიღება*	საწონი სისტემა	შენიშვნა
1	ს. – 86/458	საირხე (სარეკე) სამარხი №10 1986წ	4,6 გრ, 1,3 სმ X 0,6 სმ	ძვ.წ. IV ს	ნახევარი სტატერი ატიკური საწონი სისტემით (დრაქმა)	ინახება შ. ამირანაშვილის სახ.საქართველოს ხელოვნების მუზეუმში
2	ს –88/548	საირხე (სარეკე) სამარხი №13 1988 წ.	8,1 გრ. სიგრძე 1,7 სმ	ძვ.წ. IV ს.	კრეზოიდი ლიდიური სტატერი (დიდრაქმა) იცვლებოდა 20 დრაქმაზე ვერცხლით	-----
3	3-69/408 10-975:70	ვანი (სური-სურიუმი) 1969 წ. სამარხი №11	5გრ. სიგრძე 1,55 სმ, სიგანე 0,6 სმ.	ძვ.წ. V ს.	სპარსული ე.წ. დარიკის ნახევარი = 1/2 სტატერს (სიკლი?)	ინახება ს.ჯანაშიას სახ. საქართველოს სახ.მუზეუმში
4	07:1-04 1405	ვანი, სამარხი №24 2004 წ.	5,463 გრ ანუ 5,5, სიგრძე 2,5 სმ. დ -1,4 სმ	ძვ.წ. IV ს.	ნახევარი სტატერი კრეზოიდის 1/2	----- --
5	3-61/662 11-974;38	ვანი სამარხი №6 1961 წ.	21,46 გრ.	ძვ.წ. IV ს. მეორე ნახ.	სპარსული 2,5 დარიკი, 2,5 სტატერი	----- -
6	49-981:25 07:1/954	ვანი სამარხი №16	24,7 გრ.	ძვ.წ. IV-III სს.	სამი ლიდიური (კრეზოიდი) სტატერი	-----

გოგა გაბაშვილი

ჯალალ ად-დინის სპილენძის მონეტების განძი თელეთიდან

2019 წლის აპრილის შუა რიცხვებში სოფელ თელეთის მიდამოებში ნაპოვნი იქნა განძი შემდგარი ოცდასამი სპილენძის მონეტისაგან. დათვალიერების შემდეგ გაირკვა, რომ მონეტები ეკუთვნის ჯალალ ად-დუნის (1220 – 1231წ.) სრული სახელი: ჯალალ ად-დუნია ვა ად-დინ აბულ-მუზაფარ მანკუბერდი იბნ მუჰამმადი. შემდომში ეს მონეტები შეიძინა კოლექციონერმა კახაბერ ბაკურაძემ და უყოყმანოდ მომცა ნება მომეხდინა განძის ფოტო ფიქსაცია. შემდგომში ასაღწერად და შესასწავლად.

ჯალალ ად-დუნია ვა ად-დინ აბულ-მუზაფარ მანკუბერდი იბნ მუჰამმადი

ჯალალ ად-დუნია ვა ად-დინ აბულ-მუზაფარ მანკუბერდი იბნ მუჰამედი (1199—1231წ), ეს მისი სრული სახელია, მაგრამ ვიდრე მასზე მოგიტხრობთ, გადავხედოთ მისი წინაპრების ისტორიას, როგორ მოხვდნენ ხვარაზმის სახელმწიფოს სათავეში და როგორ დაიმორჩილეს შემდგომ მთელი ცენტრალური აზია.

ხვარაზმი უძველესი ისტორიული და გეოგრაფიული რეგიონია. მდებარეობს შუა აზიაში მდინარე ამუდარიის ქვედა წელში. პირველად ისტორიულ წყაროებში იხსენიებენ ძვ.წ.VII საუკუნიდან. ხვარაზმის პირველი დედაქალაქი თოფრაკ კალაა (წლები უცნობია). 305 წლიდან 1096 წლამდე კიატა, 1097–1220 წ. გურგანჯი, 11212–1220 წ. სამარყანდი, 1231–1573 წ. ურგენჩი და 1573–1924 წ. ხივა. ამჟამად ხვარაზმის ისტორიული რეგიონი შედის თანამედროვე უზბეკეთის რესპუბლიკაში და თურქმენეთში.

ჯალალ ად-დინის ბაბუა, აბუ მუზაფარ ტეკეშ იბნ ილ-არსლანი (დაბადების წელი უცნობია გარდაიცვალა 1200 წ.) თათარი – ოგუზების¹ ბექდილების კლანის მდაბიო წარმომადგენელია, რომელმაც როგორღაც მოახერხა ხვარაზმის პატარა პროვინციის დამორჩილება და შემდგომ 1172 წ. თავი შახად გამოაცხადა. ვასალური მორჩილებისგან თავის დაღწევის მიზნით რამდენჯერმე გაილაშქრა ყარახატაელების² სახელმწიფოს წინააღმდეგ. ასევე გაილაშქრა მავენაჰრზე.³ მოგვიანებით (1187წ.) აიღო ნიშაფური,⁴ (1192წ.) რეი,⁵ (1193წ.) მერვი.⁶ (1194წ.) დაამარცხა დასავლეთ სელჩუკთა სულტანის თურღულ II⁷ ჯარი. (1196წ.) დაამარცხა

1. ოგუზები – თათრების ერთერთი ტომი.

2. ყარახატაელები – შავი ხატაელები, რომლებიც გადასახლდნენ ცენტრალურ აზიაში XII საუკუნეში. შედიოდნენ ყარახატაელების სახელმწიფოში, შემდგომში შეერივნენ მეზობელ თურქ ხალხებს.

3. მავენაჰრი – უძველესი ისტორიული გეოგრაფიული რეგიონი მდინარე ისტორიით ცენტრალურ (შუა აზიაში).

4. ნიშაფური – (ბიშაფური) იყო უძველესი ქალაქი სასანიდური სპარსეთის უძველეს გზაზე, პერსისსა და ელანს შორის.

5. რეი – ქალაქი ირანში, თეირანის ჩრდილოეთით 10 კილომეტრში.

6. მერვი – დიდი ქალაქი ოაზისი ცენტრალურ აზიაში, მდებარეობდა ისტორიულ აბრეშუმის გზაზე, თანამედროვე თურქმენეთის ტერიტორიაზე.

7. თოდრული შაჰი – მმართველობის პერიოდი (1188–1225), რუსუდან დედოფლის მამამთილი.

აბასიდი ხალიფა აჰმედ ალ-ნასირი.⁸ ამ პერიოდში ხვარაზმის სახანო გაძლიერდა და გადაიქცა ხვარაზმშახთა უძლიერეს იმპერიად. იხ. რუქა №1.

ჯალალ ად-დინის მამა, ალა ად – დინ მუხამედ II სრული სახელია ალა ად-დინ აბულ-ფატ მუხამედ სინჯარ იბნ ტეკეში. მუჰამედ II მმართველობა დაიწყო გურიდებთან⁹ ომით, რომლებმაც აიღეს დიდი ქალაქები: მერვი, თითქმის უბრძოლველად დაიკავეს ქალაქები: აბვერდი,¹⁰ სერახსი¹¹ და ნისა¹², აიღეს ქალაქი ნიშაფური და დაატყვევეს ხვარაზმ შაჰის ძმა, რომელიც ჰერათში¹³ გაამგზავრეს. მუჰამედ II ჯარებმა შემოარტყეს ალყა შემოარტყეს ჰერათს და ერთი თვის განმავლობაში ცდილობდნენ გაერღვიათ ქალაქის დაცვა, მხოლოდ დიდძალი თანხის მიღების შემდეგ მოხსნა ხორეზმშახმა ალყა.

ამ დროისათვის გურიდების სამეფოს მმართველის¹⁴ დასახმარებლად, ინდოეთიდან მოადგება მისი ძმა სიჰაბ ად – დინი.¹⁵ დიდი სისხლისმღვრელი ბრძოლის შემდეგ ხვარაზმელებმა უკან დაიხიეს, დევნილებმა თავი დედაქალაქ გურგანჯს შეაფარეს. დედაქალაქის დაცვას ხელმძღვანელობდა შახის დედა – დედოფალი თერქენ – ხათუნი,¹⁶ ყივჩაღთა¹⁷ ერთერთი ხანის ქალიშვილი. მუჰამედ II ყარახატაელების დახმარებით დაამარცხა და გაანადგურა, განდევნა გურიდები ხვარაზმის საზღვრებს გარეთ და მათ დაზავების ხელშეკრულება დაუდო, მაგრამ გურიდებს სულ ჰქონდათ ახალი ომის დაწყების მცდელობა, მხოლოდ საჰაბ ად-დინის მკვლელობის შემდეგ (1206წ) ეს საშიშროება გაქრა. გურიდების სახელმწიფო

8. აჰმედ ალ-ნასირი – აბასიდი ხალიფა – (1180 – 1225წწ.)

9. გურიდები – ტაჯიკური წარმოშობის სუნიტური დინასტია, მართავდნენ გურიდების სულთანათს (1148 – 1206 წწ.)

10. აბივერდი – სასანიდების ეპოქის უძველესი ქალაქი, მდებარეობს თანამედროვე თურქმენეთის ტერიტორიაზე.

11. სერახსი – ქალაქის ტიპის დასახლება, თანამედროვე თურქმენეთის ვილაეთის სარახის ეტრაჰის ადმინისტრაციული ცენტრი.

12. ნისა — ძველი პართიული ქალაქი თურქმენეთში. მდებარეობს აშხაბადიდან 18 კმ-ში. დააარსეს პართიელებმა კოპეტდაღის მთისწინეთში ძვ. წ. III საუკუნეში.

13. ჰერათი – ქალაქი ჩრდილო - დასავლეთ ავღანეთში, მდინარე ჰარირუდის ხეობაში.

14. აქ საუბარია, სულთანი აბულ ფათეხ გიას ად დინიზე (1163 – 1202).

15. სიჰაბ ად – დინ მუჰამედი (დაბადების წელი უცნობია გარდაიცვალა 1206წ). ჩრდილოეთ ინდოეთის დამპყრობელი, გურიდების სამფო გვარის წარმომადგენელი.

16. თერქენ – ხათუნი, – (1150 – 1233) ხვარაზმის მმართველი, ხვარაზმის შახის თეკეშის მეუღლე, ხვარაზმ შახ მუჰამედ II-ეს დედა.

17. ყივჩაღები – ასევე ყიფჩაღები — თურქულენოვანი ტომი შუა საუკუნეებში (რუსეთში „პოლოვცებს“ უწოდებენ, ხოლო ევროპაში „კუმანებს“). პირველსაცხოვრისი ვოლგის აღმოსავლეთით ჰქონდათ, XI საუკუნეში შავიზღვისპირეთში გადასახლდნენ.

დაიშალა და მალე ხვარაზმელების გავლენის ქვეშ აღმოჩნდა.

გურიდების დამარცხების შემდეგ მუჰამედ II ყარახატაელებთან ომი წამოიწყო. ყარახატაელებმა ხორასანის¹⁸ და სამარყანდის¹⁹ მმართველები მოისყიდა და მუჰამედ II პირველსავე შეტაკებაში დამარცხდა, რის შემდეგაც მუჰამედი გაუჩინარდა, გაქრა თავისი თანამოაზრეების მხედველობის არეალიდან, მხოლოდ 1208 წ. მუხამედ II დაბრუნდა ხვარაზმში, გააძლიერა თავისი არმია და ქვეყანა, დაიწყო მზადება ყარახატაელებთან გადამწყვეტი ბრძოლისათვის. მუჰამედის საყრდენი ყარახატაელების მუსლიმი მოსახლეობის მხარდაჭერა იყო, რომლებიც მას აღიქვამდნენ როგორც განმათავისფლებელს. 1210 წლის სექტემბერში ილამიშის ველზე სირდარიასთან²⁰ ყარახატაელებმა განიცადეს მძიმე დამარცხება.

მუსულმანურ სამყაროში მუჰამედის გამარჯვება შეფასებული იქნა როგორც ისლამის გამარჯვება „ურჯულოებზე“, ოფიციალურ დოკუმენტებში მას მოიხსენებენ, როგორც „მეორე ისკანდერს“²¹ და „სანჯარების“²² სულთანს, მის ბეჯედზე ამოიკვეთა წარწერა: „ალაჰის ჩრდილი დედამიწაზე“ ერთერთი მთავარი ტიტული სელჩუკების სახელმწიფოში.

1212 წელს, სამარყანდში აჯანყება დაიწყო. მუჰამედმა ჯანყი სასტიკად ჩაახშო, რის შემდეგაც მან სამარყანდი დედაქალაქად გამოაცხადა. 1215 წლისთვის, ხვარაზმშახის ძალაუფლება ვრცელდებოდა თვით ხვარაზმზე, მავერანაჰრზე, თურქმენეთზე, ავღანეთზე, ირანზე და ასევე სხვა ტერიტორიებზე.

1217წ. მუჰამედ II გაემართა ბაღდადზე ლაშქრობაში, მსოფლიოს ერთერთ ისლამის სულიერ ცენტრში, რათა ყოფილიყო არა მარტო მბრძანებელი, არამედ სულიერი მბრძანებელიც. ლაშქრობისას, როცა მთის უღელტეხილზე გადადიოდნენ, მისი ჯარი დიდთოვლობაში მოყვა და მნიშვნელოვანი ზარალი განიცადა, დაკარგა პროვიანტი და იარაღის ნაწილი, რის გამოც მუჰამედს სამარყანდში დაბრუნება მოუწია.

18. ხორასანი – ისტორიული რეგიონი თურქმენეთში და აღმოსავლეთ ირანში, დასახელება ხორასანი ცნობილია სასანიდების პერიოდიდან.

19. სამარყანდი – ქალაქი უზბეკეთში, სამარკანდის რაიონის ადმინისტრაციული ცენტრი (ვილათი).

20. სირდარია — მდინარე ცენტრალურ აზიაში. წარმოიქმნება ორი მდინარის — ნარინის და ყარა-დარიას შერწყმის შედეგად.

21. ისკანდერი – ალექსანდრე მაკედონელი. (ალექსანდრე III დიდი)

22. სანჯარები – მუიზ ად – დინ აბულ – ჰარის აჰმედი სანჯარ იბნ მალიკ-შახ II. სანარი (შემტევი-განმგმირავი)(1084–1086 – 8 მაისი 1157) სელჩუკების ბოლო სულთანი 1118 – 1153წწ. სელჩუკიდების დინასტიიდან.

1218წ. მუჰამედ II ესტუმრა ჩინგიზ–ყაენის გამოგზავნილი ელჩობა წინადადებით, რომ დაედოთ სამეგობრო ხელშეკრულება რათა ერთად ებრძოლათ აღმოსავლეთში საერთო მტერებთან და ურთიერთსასარგებლო ვაჭრობის საწარმოებლად. ხვარაზმშახმა უარი თქვა ურჯულოებთან გარიგებაზე და ოთარარის²³ მმართველის ინარჩუკ გაირ ხანის²⁴ წინადადებით სიკვდილით დასაჯა ელჩები და ვაჭრები, ასევე 100 ჯამუშიოფიცერი. ჩინგიზ–ყაენმა მას ახალი ელჩობა გაუგზავნა და მოითხოვა გაირ ხანის მისთვის გადაცემა, მაგრამ ამჯერადაც მუჰამედმა ელჩობის ერთი წევრი სიკვდილით დასაჯა. კუჩლუგზე²⁵ გამარჯვების შემდეგ მონგოლების ჯარი, სუბუდაი²⁶ ბალათურის და თოხუჩარ²⁷ ნოინის მეთაურობით მიადგა ხვარაზმს და შეეჯახა ხვარაზმშახის ჯარს. მარჯვენა ფრთამ მუჰამედის ვაჟის, ჯალალ ად–დინის ხელმძღვანელობით მიაღწია წარმატებას თავის ფლანგზე რითაც ძალიან დაეხმარა ცენტრს და მარჯვენა ფლანგს. ბრძოლის შემდეგ ვერცერთმა მხარემ ვერ მოიპოვა უპირატესობა, ღამე მონღოლებმა დაანთეს მრავალი კოცონი და სიბნელეში ჩუმად მიატოვეს ბრძოლის ველი. 1219წ. გაზაფხულზე ჩინგიზ–ყაენმა 200 ათასიანი არმია გაგზავნა ხვარაზმშახის წინააღმდეგ.

მონღოლთა ჯარების შემოტევას მუჰამედმა ვერ გაუძლო, გაუბედაობის გამო გენერალური ბრძოლის გამართვაზე უარი თქვა, მიატოვა თავისი ჯარი, გაფანტული ქალაქებსა და ციხესიმაგრეებში. მონღოლების დაწოლის ქვეშ ერთმანეთის მიყოლებით დაეცა ქალაქები: ოთარარი, ხოჯენდი,²⁸ ტაშკენტი (შაში), ბუხარა, სამარყანდი, ბალხი,²⁹

23. ოთარარი – თარბანდი, თურარბანდი, თურარი, არაბია. მონღოლების შემოსევამდე ერთერთი უდიდესი ქალაქი შუა აზიაში, ახლა პატარა ქალაქი ოთარარი. ყაზახეთის თურქესტანის რაიონში, მდინარე არისა და სირდარიის შესართავთან.

24. ინალჩუკი – ასევე გაირ ხანი ოთარარის მმართველი მონღოლების შემოსევის დროს. ხვარაზმშახ მუჰამედის ბიძა (სხვა წყაროებით ბიძაშვილი დედის მხრიდან "თერქენ ხათუნი")

25. კუჩლუგი – (? გარდაიცვალა 1218 წ.) ნაიმანის (ერთი უძველესი თურქული ტომია, რომელმაც შექმნა ყაზახელები.) ხანის ვაჟი.

26. სუბუდაი ბალათური – ურანხაის ტომიდან. ეჭვია, რომ ცენტრალური აზიის თურქებიდან არიან.

27. თოხუჩარ ნოინი – იგივე; თოგაჩარ გურგანი. ნასავის და ჯუვეინის ცნობით იყო ჩინგიზ–ყაენის სიძე.

28. ხოჯანდი – ქალაქი ტაჯიკეთის ჩრდილოეთით. ერთერთი უძველესი ქალაქი შუა აზიაში. ადმინისტრაციული ცენტრი სოგდეის რეგიონში. 29. ბალხი – ქალაქი ავღანეთში ამავე სახელწოდების პროვინციაში. საუკუნეების მანძილზე იყო ბაქტრიის ცენტრი, ბერძნულ-ბაქტრიანული, კუშანური და ბალხების სახელმციფოს დადაქალაქი.

29. ბალხი – ქალაქი ავღანეთში ამავე სახელწოდების პროვინციაში. საუკუნეების მანძილზე იყო ბაქტრიის ცენტრი, ბერძნულ-ბაქტრიანული, კუშანური და ბალხების სახელმციფოს დედაქალაქი.

მერვი,³⁰ ნიშაფური, ჰერათი და გურგანჯი. ისტორიული წყაროები გვამცნობენ, რომ ამ გიგანტური კომპანიის შედეგად მილიონ ორასი ათასი ადამიანი დაიღუპა. თვითონ მუჰამედ II არმიის ნარჩენებით სპარსეთში თავის სამფლობელოში გადაიხვეწა, შემდეგ კი პატარა რაზმთან ერთად გაიქცა კასპიის ზღვის სანაპიროზე. დასნეულებული მუჰამედ II კასპიის ზღვის კუნძულ აბესუნზე გარდაიცვალა 1220წ. (ისტორიულ წყაროებში გვხვდება თარიღი 1221წ.) ნისავი³¹ წერს, რომ მუჰამედი II უკიდურეს სილატაკეში გარდაიცვალა. ჯალალმა მამის ნეშთი 3 წლის მერე გადაასვენა ციხესიმაგრე არდაჰანში იმისათვის, რომ შემდგომში მამა გადაესვენებინა ისფაჰანის მედრესეში. ნისავიმ ახალ მბრძანებელს ვერ გადააფიქრებინა ამ ნაბიჯის გადადგმა, რადგან მონღოლები თავისი მტრების საფლავების აოხრებით იყვნენ ცნობილი, მართლაც მონღოლებმა ციხესიმაგრე არდაჰანი აიღეს, ხვარაზმ შახის ნეშთი მიწიდან ამოიღეს და უგედის³² გაუგზავნეს, რომელმაც ნეშთის დაწვა ბრძანა.

მუჰამედ II გარდაცვალების შემდეგ 1221წ. თებერვალში ანდერძის მიხედვით ჯალალ ად–დინი მისი მემკვიდრე გახდა, რომელმაც გააგრძელა ბრძოლა შემოჭრილი მონღოლების წინააღმდეგ. შეაგროვა 300 ერთგული მეზობელი და ხორასანში³³ წავიდა. ნასას³⁴ რაიონში თავს დაესხა მონღოლების 700 კაციან რაზმს და დაამარცხა ისინი. ჩინგიზ–ყენმა სპეციალური ჯარი გააგზავნა ხვარაზმსა და ხორასანში, რომელიც შეეჯახა მუჰამედ II–ის უმცროს შვილების ჯარს, მძიმე ბრძოლაში ორივე ძმა დაიღუპა.

ჯალალ ად–დინი გაემგზავრა ღაზნაში.³⁵ მდინარე მურღაბის³⁶ ზედა წელში, მას შემოუერთდა მალიქ ხანი მერვის ყოფილი გუბერნატორი და თურქმენი ანი სეიფ ად–დინი, ღაზნაში ჩასვლის შემდეგ ჯალალ ად–დინმა შეაგროვა ახალი ჯარი და თავს დაესხა მონღოლებს რომლებსაც ყანდაღარზე³⁷ ქონდათ ალყა შემორტყმული და დაამარცხა ისინი. გაიგეს რა, ხვარაზმელების გაფანტული ჯარების

30. მერვი – დიდი ქალაქი ოაზისი ცენტრალურ აზიაში, მდებარეობდა ისტორიულ აბრეშუმის გზაზე, თანამედროვე თურქმენეთის ტერიტორიაზე.

31. ნისავი – მიხაბუდინ ან–ნასავი (გარდაიცვალა 1250წ.) ავტორი: „სულთან ჯალალ ად–დინ მანკუბერნის ბიოგრაფია“.

32. უგედე–(ოგედე) (დაახლოებით 1186–გარდაიცვალა 11 დეკემბერს 1241წ.) ჩინგიზ–ყენის და ბერტეს (უფროსი ცოლი) მესამე შვილი, მამის მემკვიდრე როგორც ყვანი უზენაესი.

33. ხორასანი – „საიდანაც ამოდის მზე“ ისტორიული მხარე თურქმენეთსა და აღმოსავლეთ ირანში.

34. ნისა – უმველესი ქალაქი, რომლის ნანგრევები შემორჩენილია სოფელ ბაგირთან 18 კილომეტრის მოშორებით აშხაბადის დასავლეთით.

35. ღაზნა – ქალაქი ავღანეთში, ქაბულის სამხრეთ–დასავლეთით, არმისული ყანდაღართან.

36. მურღაბი – მდინარე თურქმენეთსა და ავღანეთში.

37. ყანდაღარი – ქალაქი სამხრეთ ავღანეთში.

მეთაურებმა თავისი შახის წარმატების შესახებ დაიწყეს შეგროვება ღაზნაში. ჯალალ ად-დინმა მოაგროვა 70 ათასიანი ჯარი, მისი დროშების ქვეშ დადგნენ მოვიდნენ: მისი ბიძაშვილი ამინ- ალ- მალიქი და მთავარსარდალი თემურ-მალიკი,³⁸ კარლუკების³⁹ ხანი აზამ მალიკი და ავღანელების წინამძღვარი მუზაფარ-მალიკი. ჩინგიზ-ყაენს წარმოდგენა არ ჰქონდა თუ რა ძალას ფლობდა ჯალალ ად-დინის ჯარი და მათ წინააღმდეგ 30 ათასიანი არმია გააგზავნა შიგი-კუტუკუს⁴⁰ ხემძღვანელობით.

გაზაფხულზე ჯალალ ად-დინის შემტევი ჯარი გადაეყარა შიგი-კუტუკუს მოწინავე რაზმს და მთლიანად გაანადგურა ისინი, რაზმიდან გადარჩა სულ ასი ჯარისკაცი. ჯალალ ად დინმა თავისი ჯარი გადაიყვანა ხეობაში, სადაც მონღოლების შეტევას დაელოდა. შიგი-კუტუკმა მთელი თავისი ჯარი მიმართა ხეობისკენ, მხედრებისთვის აქ ბრძოლა შეუძლებელი იყო, ჯალაჯ ად-დინმა თემურ მალიკის ქვეითი მშვილდოსნები შეტევაში ჩართო. შიგი-კუტუკუს პირველი დღე გაუძლო მიუხედავად იმისა, რომ ხვარაზმელებმა სუსტი ადგილი უპოვეს მონღოლებს, კლდეებზე ავიდნენ და იქედან დიდ ზარალს აყენებდნენ მონღოლების ჯარს. შემდეგ დილას ხვარაზმელებმა ხეობაში დაინახეს, რომ მონღოლების ჯარი მრავალრიცხოვანი გახდა, თითქოს საიდანღაც დამხმარე ჯარი მოვიდა. სინამდვილეში მონღოლებმა გამოიყენეს თავისი ძველი ხერხი, მათ სათადარიგო ცხენებზე ტომრებისაგან გაკეთებული ცხენოსნების ფიტულები დასვეს. ჯალალმა დაამშვიდა თავისი მხედართმთავრები, ჩამოაქვეითა მხედრების წინა ხაზები და ასე დაელოდა შეტევას. მონღოლების მარჯვენა ფლანგი მოყვა ისრების შვიმაში. შიგი-კუტუკუს ბრძანა, რომ შეტევა მიეტანათ ბრძოლის მთელ ხაზზე, მაგრამ ისრების წვიმა და ქვიანი ხეობა არ აძლევდა რამე უპირატესობის მოპოვების საშუალებას. ჯალალ ად-დინმა დააბრუნა მებრძოლები ცხენებზე და შეტევაზე გადავიდა, მონღოლებმა ვერ გაუძლეს დარტყმას, მათ ჯარის ნახევარი დაკარგეს. სწორედ ამ გამარჯვების შემდეგ პერიოდში ჯალალ ად-დუნამ თავისი თავი სულთნად გამოაცხადა.

38. თემურ მალიკი – ხვარაზმ შახების სახელმწიფო მოღვაწე. იყო ხუჯანდის გუბერნატორი მაბერანახრის რეგიონში. სახელი გაითქვა იმით, რომ სასტიკი წინააღმდეგობა გაუწია ჩინგიზ-ყაენის ჯარს.

39. კარლუკები – თათრების უძველესი ტომი. ტომობრივი კავშირი შუა აზიის ტერიტორიაზე VIII-XV საუკუნეებში.

40. შიგი-კუტუკუ, შიგი-ყეტუხუ – ადრეული მონღოლეთის იმპერიის მაღალჩინოსანი, სამხედრო მეთაური, ჩინგიზ-ყაენს ნახევარძმა.

შიგი-კუტუკუს ფარვანთან⁴¹ დამარცხების შემდეგ ჩინგიზ-ყენი თვითონ გამოუძღვა მთავარ ძალებს ჯალალ ად-დინის წინააღმდეგ. 1221 წლის 9 დეკემბერს ჩინგიზ-ყენი მიადგა მის ჯარს მდინარე ინდისნაპირთან. ხვარაზმის სულთანმა თავისი ჯარი მთავრისებურად განალაგა. მონღოლებმა მიიტანეს შეტევა ფლანგებზე და გაანადგურეს ისინი. ხვარაზმელები ცდილობდნენ გაერღვიათ ცენტრი, მაგრამ მეზობელების დიდი ნაწილი დაიხოცა. ბრძოლა უკვე წაგებული იყო როცა, ჯალალ ად-დინმა ბრძანა თავისი ჰარამხანას⁴² მდინარეში დახრჩობა. თვითონ და 4 ათასმა მხედარმა მოახერხეს ცხენებით გადაეცურათ მდინარე ინდი და ასე გადასულიყვნენ მეორე ნაპირზე. ბრძოლის დროს მონღოლებმა ტყვედ ჩაიგდეს, ჯალალ ად-დინის ოჯახი და ისინი სასტიკი სიკვდილით დასაჯეს. თვითონ სულთანმა ინდოეთს შეაფარა თავი. ჩინგიზ-ყენმა მეომრები დაადევნა მას, ამირა⁴³ ბალო-ნოინის და დურბანის მეთაურობით, ქალაქ მუტანთან⁴⁴ მონღოლებმა სულთანის კვალი დაკარგეს.

ჯალალ ად-დინმა 3 წელი ინდოეთში, დევნილობაში გაატარა. ხოხარებთან ერთად კავშირში თავს დაესხა ლაჰორს⁴⁵ და ფენჯაბს.⁴⁶ ამის შემდეგ, მონღოლების წინააღმდეგ გაერთიანების წინადადებით მიმართა ილთუთმიშს,⁴⁷ დელის სულთანს, თურქ მამლუქს. სულთანმა უარი უთხრა, რათა კომფლიქტი აეცილებინა ჩინგიზ-ყენთან და დიდი ჯარის სათავეში გაემართა ლაჰორისკენ. სულთანი ჯალალ ად-დინი გავიდა ლაჰორიდან და გაილაშქრა უჩუსაკენ, მძიმე მარცხი მიაყენა მის სულთანს, ნასირ უდ-დინს.⁴⁸ ვიდრე სპარსეთში დაბრუნდებოდა 1224წ. გამარცვა სინდი⁴⁹ და ჩრდილოეთ გუჯარათი.⁵⁰

41. ფარვანი – პროვინცია ავღანეთის ცენტრში.

42. ჰარამხანა – თარგმანში – აკრძალული სახლი სასახლის ან სახლის დახურული და დაცული ნაწილი, სადაც მუსულმანების ქალები ცხოვრობენ.

43. ამირა – ამ შემთხვევაში სამხედრო ხელმძღვანელი განაგებს 10 ათასიან ჯარს. ხანის უშუალო დაქვემდებარებაშია.

44. მუტანტი – ქალაქი პაკისტანის ჩრდილო – აღმოსავლეთი პროვინცია პენჯაბში.

45. ლაჰორი – ქალაქი ჩრდილო-აღმოსავლეთ პაკისტანში რამდენიმე კილომეტრში ინდოეთის საზღვრიდან.

46. ფენჯაბი – შტატი ჩრდილო-აღმოსავლეთ ინდოეთში. დედაქალაქი ჩანდიგარაჰი.

47. ილტუტმიში – შამს ად-დინი (1211 – 1236). დელის სულთანათის მესამე მმართველი. თურქული წარმოშობის მამლუქი.

48. ნასირ უდ-დინი იგივე კაბა-ჩი – (1203–1228) იყო დანიშნული, თურქი მმართველი.

49. სინდი – პაკისტანის ერთერთი ოთხი პროვინციიდან.

50. გუჯარათი – შტატი დასავლეთ ინდოეთში.

1225 წელს სულტანი ჯალაჯ ად–დინი სამხრეთიდან შეიჭრა ჩრდილოეთ ირანში. პატარა წინააღმდეგობის შემდეგ აიღო ქალაქი მარაღა,⁵¹ გაილაშქრა თაბრიზზე⁵² და დაეუფლა მას. ათაბაგი⁵³ უზბეკი გაიხიზნა განჯაში,⁵⁴ იქადან კი გაიქცა აულეებელ ციხესიმაგრე ალინჯაში,⁵⁵ სადაც გარდაიცვალა. სულთანმა ჯალალ ად–დინმა მოკლე დროში აიღო ქალაქები: ბარდა,⁵⁶ შამქირი⁵⁷ და არანის⁵⁸ სხვა ქალაქები. 1225 წელს სულთანის ჯარმა დაიპყრო საქართველოს სომხური პროვინციები. ამავე წლის 8 აგვისტოს ქალაქ დვინის⁵⁹ მახლობლად აღმოსავლეთ სასომხეთში, ქართულ – სომხურმა ჯარმა ივანე მხარგრძელის⁶⁰ მეთაურობით გაიმართა ბრძოლა ჯალაჯ ად–დინის არმიასთან. არასათანადო მართვისა და გაუბედაობის გამო ქართული ჯარი დამარცხდა. ეს ბრძოლა ისტორიაში შევიდა, როგორც „გარნისის“⁶¹ ბრძოლა.“ სულთანმა საქართველოს დედოფალ რუსუდანს შესთავაზა, რომ გაჰყოლოდა მას ცოლად და ელიარებიანა იგი საქართველოს მეფედ, რაზეც მან მკვეთრი უარი მიიღო. 1226 წელს იგი შეიჭრა საქართველოს დედაქალაქ თბილისში. (თანახმად საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის გადმოცემისა სულთანმა თბილისში დაანგრია ყველა ქრისტიანული ეკლესია. მან სცადა თბილისის მოსახლეობის გამუსულმანება, უარის მიღების შემდეგ 100 ათასი⁶² ადამიანი სიკვდილით დასაჯა მათ თაყვანს

51. მარაღა – ქალაქი ირანის ჩრდილო-დასავლეთით, ასტანა აღმოსავლეთ აზერბაიჯანში, შახრესთანის ცენტრი.

52. თაბრიზი – ქალაქი ირანში, ურმიას ტბასთან. ირანის პროვინციის, აღმოსავლეთ აზერბაიჯანის ადმინისტრაციული ცენტრი.

53. თაბაგი – იყო ერთ-ერთი ვეზირი. მის ფუნქციებში დამატებით შედიოდა ტახტის მემკვიდრის აღზრდა.

54. განჯა – ქალაქი ისტორიულ არანში (ამჟამად აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე).

55. ალიჯა – ალინჯა–კალა, სომხურად ერნჯაკი. ასევე ანარიკი (აულეებელი ციხე) ციხესიმაგრე მდებარეობს; აზერბაიჯანში ქალაქ ჯულფას დასავლეთით.

56. ბარდა – ქალაქი აზერბაიჯანში, ბარდის რაიონის ცენტრი.

57. შამქირი – ქალაქი აზერბაიჯანში, შამქირის რაიონის ადმინისტრაციული ცენტრი.

58. არანი – ისტორიულ გეოგრაფიული რეგიონი ამიერკავკასიაში. ამ ტერიტორიის არაბული სახელი.

59. დვინი – სომხეთის შუა საუკუნოვანი დედაქალაქი. აშენებული სომხეთის მეის ხოსროვ III კოტაკ დიდის მიერ 335 წელს. ამავე წლიდან არშაკიანების დინასტია სწორედ ამ ქალაქში გადავიდა.

60. ივანე I მხარგრძელი (? – გარდაიცვალა 1227) — საქართველოს დიდებული XII საუკუნის ბოლოსა და XIII საუკუნის პირველ მესამედში. იყო გიორგი IV ლაშას აღმზრდელი.

61. გარნისი – გარნი დასახლება სასომხეთში, ერევნიდან 28 კილომეტრში, მდინარე ახატის ხეობაში.

62. ასი ათასი მოწამე წმიდანი – 1227 წელს თბილისში წამებულითა ხსენების დღე ახალი სტილით 13 ნოემბერს (ძვ. სტ. 31 ოქტომბერი).

სცემენ, როგორც წმინდანებს წმინდანთა შორის). ჯალაჯ ად–დინის მიერ აღმოსავლეთ კავკასიაში დაპყრობების პერიოდში დაიშალა ილდეგიზიდების⁶³ სახელმწიფო. შირვანშახებმაც აღიარეს სულთანის ვასალობა. 1227 წელს სულთანმა მდინარე რეის⁶⁴ მახლობლად ლალ ბრძოლაში დაამარცხა მონღოლების სათავე რაზმი. ამ პერიოდში ჯალალ ად–დინი ორ ფრონტზე იბრძოდა: დასავლეთ ირანში მონგოლების წინააღმდეგ, კავკასიაში ქართველებთან და სომხებთან. 1228 წელს ხვარაზმელებს ერთობლივი ძალებით შეუტეეს: რუმის სულთანმა ალ ად–დინ ქეი–ქუბათმა,⁶⁵ ეგვიპტის სულთანმა მალიქ ალ–ქამილიმმა⁶⁶ და კილიკიის სომხეთის მეფე ხათუმ I⁶⁷. ბრძოლა ერევნის მახლობლად შედგა, სულთან ჯალალის ჯარებმა დამარცხება განიცადეს. 1230 წელს ჯალალ ად–დინმა აიღო ქალაქი ხლათი,⁶⁸ მაგრამ მალევე დაკარგა ქეი–ქუბათთან და მალიქ ალ–ქამილთან ბრძოლაში დამარცხების შემდეგ, მან ქალაქი უმაღლესი მიატოვა.

ჯალალ ად–დინის მიერ, დამორჩილებულ ტერიტორიებზე დატოვებული ჯარის მეთაურები მარცვავდნენ მოსახლეობას იტაცებდნენ საქონელს ჩადიოდნენ სხვადასხვა სახის უმზგავსოებებს ამძიმებდნენ გლეხობას გადასახადებით, ამის პასუხად მათგან შეწყობული ადგილობრივი მოსახლეობა აწყობდა აჯანყებებს, ხვარაზმელებს მეტნაკლებად ზიანს აყენებდნენ და ასუსტებდნენ სულთანის ძალაუფლებას.

მონღოლებმა აღმუთას⁶⁹ მზრძანებლისგან გაიგეს, რომ ჯალალ ად–დინი დასუსტებულია ბოლო ბრძოლებისაგან. იმავე წელს

63. ილდეგიზიდები – შუასაუკუნეების ყივჩაღური წარმომავლის დინასტია ირანიდან. მართავდნენ არანს და ადარბაჯანს (ისტორიული რეგიონი მდინარე არაქსის ჩრდილოეთით).

64. რეი – ქალაქი ირანში თეირანის პროვინციაში. ანტიკურ ხანაში ცნობილია არსაკიას სახელით. მდებარეობს ქვეყნის დედაქალაქის თეირანის სამხრეთით.

65. ალ ად–დინ ქეი–ქუბათი – კონიის სულთანათის სელჩუკი მმართველი. (1219–1237) რომელის მართველობის დროსაც სახელმწიფომ მიაღწია პიკს.

66. მალიქ ალ–ქამილი – სრული სახელი: ალ– მალიქ ალ–ქამილნასრ ად–დინ აბუ ალ–მაალი მუჰამედი, (1177–1238წ.) მუსულმანი მმართველი და მეოთხე აიუბიდი ეგვიპტეში.

67. ხათუმ I – 1213–1270 წ. კილიკიის სასომხეთის მეფე 1226 წლიდან, ხათუმიდების დინასტიის დამფუძნებელი. 1270 წ. უარი თქვა ტახტზე თავისი შვილის ლევონის სასარგებლოდ, ამავე წელის 28 დეკემბერს გარდაიცვალა მონასტერში.

68. ხლათი – ქალაქი (სომხეთის ერთერთი ქალაქი) ეკუთვნის თურქეთის ვილაიეთ ერზრუმს, მდებარეობს ვანის ტბის ჩრდილო–დასავლეთით.

69. აღმუთი – ჰასან საბაჰის ციხესიმაგრე ას კილომეტრში თეირანიდან, ამჟამად მისგან მხოლოდ ნანგრევებია დარჩენილი.

მონღოლების 30 ათასიანმა ჯარმა ჩორმადანის⁷⁰ ხემძღვანელობით იოლად დაამარცხა სულთანი ჯალაჯ ად–დინი და არანი აიღო. დამარცხებულმა სულთანმა თავი შეაფარა მაიაფარიკინის⁷¹ მთებს. 1231 წელს აგვისტოს სულთანი ჯალალ ად–დუნია ვა ად–დინ აბულ–მუზაფარ მანკუბერდი იბნ მუჰამედი, სავარაუდოდ სელჩუკების მიერ დაქირავებულმა უცნობმა ქურთმა მოკლა.

ჯალალ ად–დინის თბილისში მოჭრილი სპილენძის მონეტები

ჯალალ ად–დინის მიერ თბილისში მოჭრილი მონეტები არის ერთმანეთის ტიპური. ავერსი, რევერსი და წრიული წარწერები ტექსტობრივად ყოველთვის ერთნაირია ასევე მათი გრაფიკული სიქაც მუდამ სტანდარტულია, თუ არ ჩავთვლით იშვიათ შემთხვევებს, როცა წრიული წარწერები მონეტაზე არ არის საერთოდ ან არეულია მათი განლაგება რევერს → ← ავერსზე. გვაქვს ასევე მრავლად, მის მიერ გადაჭედილი ქართული მონეტები: თამარ დედოფლის, ლაშა გიორგის და რუსუდან დედოფლის სპილენძის ეგზემპლარები.

ჯალალ ად დინის თბილისში მოჭრილი მონეტების წაკითხვას ცდილობდნენ: ტიკსენი (ტიხსენი),⁷² ფრენი,⁷³ ბარათაევი⁷⁴ და ლანგლუა,⁷⁵ როგორც ე. პახომოვი წერს, მათ არ ჰქონდათ მონეტების კარგი ეგზემპლარები, ამდენად მათ სრულად წაკითხვა წარწერებისა უჭირდათ და მცირე შეცდომებსაც უშვებდნენ.

ე.ა. პახომოვმა წინამორბედი მეცდიერების გამოცდილობიდან გამომდინარე შეძლო ამ მონეტების წარწერების წაკითხვა, მაგრამ უცვლელი დატოვა მათ მიერ წაკითხული, ცენტრალური ნაწილები. გთავაზობთ ამ მონეტების პახომოვისეულ აღწერას.

70. ჩორმადანი, ჩორმაგუნი, ჯურმაგუნი – (? – 1242). მონღოლი მეომარი, კავკასიაში და სპარსეთში დაპყრობილი ტერიტორიების გუბერნატორი. (ხორჩეს) ჩინგიზ–ყაენის მესაჭურველ.

71. მაიაფარიკინი – მთები დიარბაქირის პროვინციაში (თურქეთი).

72. ტიკსენი (ტიხსენი) – ოლაფ გერჰარდი (1734 – 1815წ.) გერმანელი აღმოსავლეთმცოდნე, გებრაისტი და ბიბლიოთეკარი. ებრაული წარმშობის ქრისტიანი.

73. ფრენი – ქრისტიან დანიელის ძე. (1782 – 1851წ.) გამორჩეული გერმანელი და რუსი აღმოსავლეთმცოდნე – არაბისტი და ნუმისმატი.

74. ბარათაევი – კნიაზი მიხეილ პეტრეს ძე ბარათაშვილი – (1784 – 1856წ.) ქართველი ისტორიკოსი, ქართული მეცნიერული ნუმისმატიკის ფუძემდებელი, ქართული და აღმოსავლური მონეტების კოლექციონერი.

75. ლანგლუა – შარლ ვიქტორის ძე (1863 – 1929წ.) ფრანგი ისტორიკოსი და პალეოგრაფი. შეისწავლიდა შუასაუკუნეებს.

АЕ. Монета неправильной формы и разного веса (табл. IX, №№151-154)
 Лиц. ст. -- В середине, в две строки: (السلطان / المعظم) (Султан / Высочай-
 ший.) Кругом гладкий ободок, вне которого –
 ة ستماثة ت. е. чеканен этот дирг
 ем в году (во время) 623. Все окружено, гладким ободком.
 ОБ. ст. -- В середине, в две строки: (جلال الدنيا / و الدين) (Джелал -ед-дуниа
 / Веддин)Кругом гладкий ободок, вне которого –
 ة اقباله ت. е. да возвеличет Бог сла
 ву его, продлит тень его и утврдит благоденствие
 его! Все окружено гладким ободком. Е. А. Пахомов. Монеты Грузии.
 Тбилиси 1970г.

№ 01

ამ მონეტის დაწერილობის სწორად წაკითვაში ეჭვი არავის
 ეპარება, თუ არ გავითვალისწინებთ ერთ პატარა ნიუანსს: რევერსზე
 დატანილი ცენტრალურ წარწერა სხვანაირად იკითხება და ასოების
 რაოდენობაც განსხვავებულია. წარმოგიდგენთ მონეტის რევერსის
 გრაფიკულ გამოსახულებას და შემდგომ წაკითხვით მონეტა ახალ
 ინტერპრეტაციაში.

№ 02

გთავაზობთ მონეტის რევერსის არსებულ აღწერილობას, რომლის არაბული ტექსტი დაშლილია ასოებად, თუ დავაკვირდებით № 02 სურათის გრაფიკულ გამოსახულებას დავინახავთ, რომ პირველ სტრიქონზე მხოლოდ 8 ასოა და არა 9, ხოლო მეორე სტრიქონზე ო (ვაგ) კავშირის ჩათვლით 6 ასო, როგორც არსებულ აღწერილობაში.

جلال الدنيا
و الدين

Джелал - ед-дуниа
Веддин

თუ ასოების გრაფიკას კარგად დავაკვირდებით დავინახავთ, რომ პირველ სტრიქონზე სულ 8 ასოა, სახელი ج ل ل (მშვენება) შემდეგ გვრჩება 5 ასო الدين (რელიგია) და არა 6 الدنيا (სამყარო), მეორე სტრიქონზე თუ ო (ვაგ) კავშირის გამოვაკლებთ აქაც დაგვრჩება იგივე 5 ასო الدين (რწმენა).

جلال الدين
و الدين

ჯალალ ედ-დინუ
ვა დინი

შედარებისათვის წარმოგიდგენთ ჯალალის (№ 03) ვერცხლის დირჰემს, რომელიც ნაჭედი იყო ქალაქ კირმანში,⁷⁶ გაწვდით მხოლოდ რევერსის აღწერილობას:

كرمان / جلال الدين و / الدين منكبور / بن السلطان
კრმან / ჯალალ ედ-დინუ
ვა / დინი მინკბურნი / ბენ სულთანისა).

№ 03

ეჭვების გაფანტვის მიზნით მინდა გაჩვენოთ ჯალალის მამის, (ალა ად-დინ აბულ-ფატ მუჰამედ სინჯარ იბნ ტეკეში) (№ 04) ვერცხლის დირჰემი, რომლის რევერსზე კარგად ჩანს ე. პახომოვის მიერ ჯალალის თბილისში მოჭრილ მონეტაზე წაკითხული სიტყვები:

علا الدنيا و الدين محمد / بن السلطان
ალა ად-დინია ვადინი მუჰამედი ბენ სულთანისა)

76. კერმანი – ქალაქი ირანში, პროვინცია კერმანის დედაქალაქი.

№ 04

ასევე საინტერესოა ჯალალ უდ-დინ ფირუზ II-ის მიერ⁷⁷ მოჭრილი მონეტა (№ 05) ამ შემთხვევაშიც რევერსზე მკაფიოდ იკითხება:

علا الدنيا / يا و الدين (ჯალალ ად-დუნია ვა დინი). როგორც ჯალალის მამის მუჰამედ II-ის მონეტაზე.

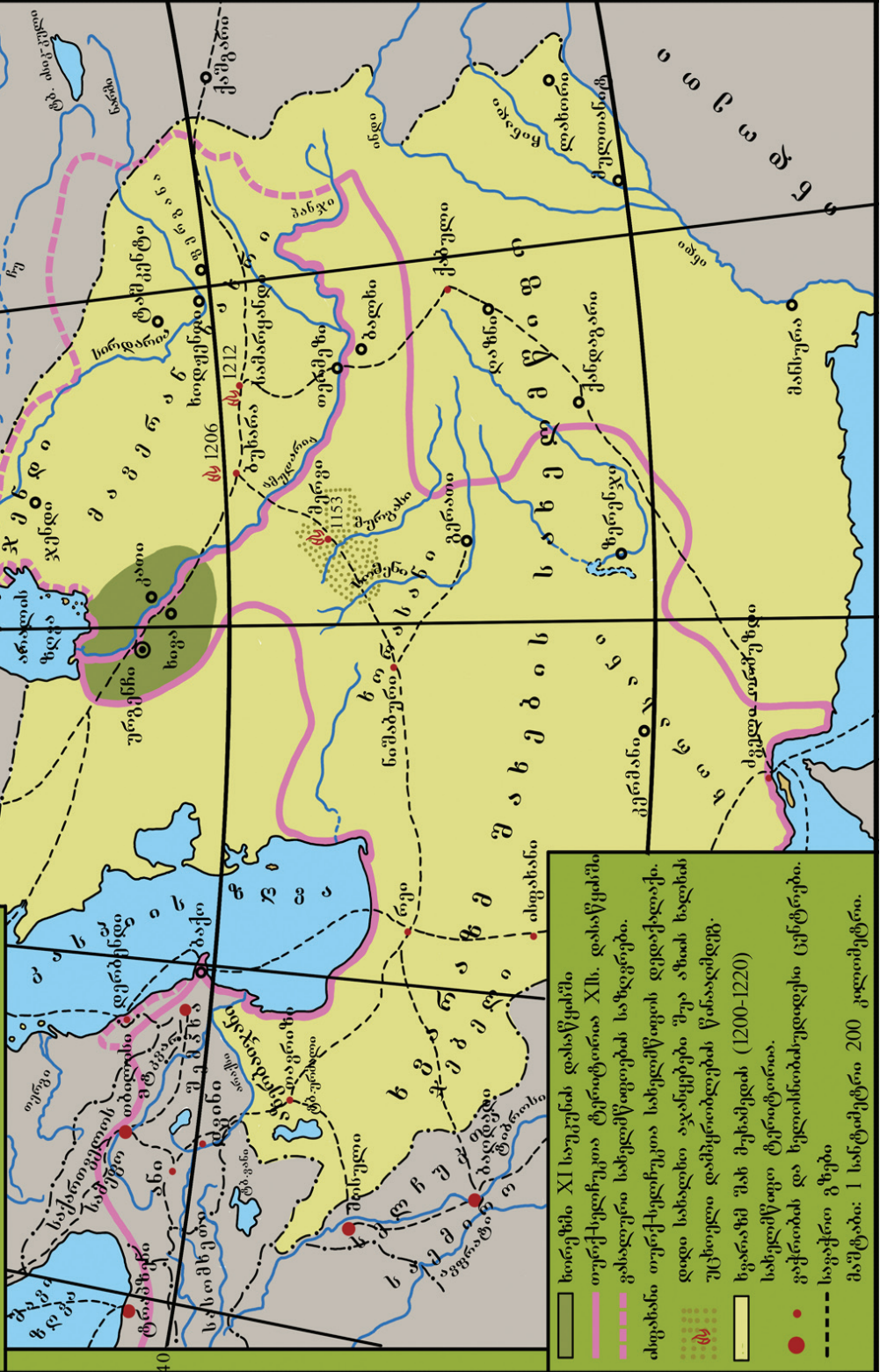
№ 05

მასალების მიხედვით ჩანს, რომ ჯალალის მიერ თბილისში მოჭრილი მონეტის რევერსი წაკითხული იქნა, როგორც მისი მამის მუჰამედ II-ის დირჰემის (№ 04) რევერსის ცენტრალური წარწერა, علا الدنيا و الدين محمد / بن السلطان (ალა ად-დინია ვა დინი მუჰამედი ძე სულთანისა).

ჯალალის თბილისში მოჭრილი მონეტა № 02, და კირმანში ნაჭედი № 03 მონეტის ჩვენთვის საინტერესო ადგილები ერთნაირად იკითხება, (جلال الدين و الدين) (ჯალალ ედ-დინუ ვა დინი) და ითარგმნება: (მშვენება რწმენისა და რელიგიის). ე.ა. პახომოვის მიერ აღწერილ ჯალალის თბილისში მოჭრილი მონეტის რევერსზე იგი კითხულობს, (جلال الدنيا و الدين) ითარგმნება: (მშვენება ქვეყნისა და რელიგიის).

⁷⁷. ჯალალ უდ-დინ ფირუზ II – (1290 – 1320წ.) იყო ჰაჯის დინასტიის დამაარსებელი, დელის პირველი სულთან.

შუა აზხია და მუხომბელი კმეკნები XI - XIII საუკუნის დასაწყისში

- სომეხები XI საუკუნის დასაწყისში
- თურქ-სელჩუკთა ტერიტორია XII, დასაწყისში
- სამეგრელო სახელმწიფოების საზღვრები
- სომხეთი სახელმწიფოების საზღვრები
- სამეგრელო სახელმწიფოს დასაწყისი
- სომხეთი სახელმწიფოს დასაწყისი
- სამეგრელო სახელმწიფოს დასაწყისი
- სომხეთი სახელმწიფოს დასაწყისი
- სამეგრელო სახელმწიფოს დასაწყისი
- სომხეთი სახელმწიფოს დასაწყისი
- სამეგრელო სახელმწიფოს დასაწყისი

ჯალალ ად-დინის სპილენძის მონეტების განძი თელეთიდან

№ 01.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 5.75g. Size: 21 mm.

Obv. Arabic script: ”جلال الدين / و الدين,, ” The beauty of faith and religion,,
Surrounded by the second Arabic inscription: ”الله جلاله و مد ظلاله و ايد اقباله
ضعف,, ”Magnify Lord his glory, extend the shadow of his and strengthen
prosperity of his,,

Rev. Arabic inscription: ”السلطان / المعظم,, ”Sultan/the supreme,,
Surrounded by the second Arabic inscription: ”ضعف الله جلاله و مد ظلاله و ايد اقباله,, ” This
dirham was minted in time AH.623=1226AD,,

№ 02.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 12.48g. Size: 25 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 03.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 6.88g. Size: 32-15 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 04.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 6.30g. Size: 21-14 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 05.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 4.69g. Size: 17 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

Note: it was minted, on the Queen Rusudan and Queen Tamar coin.

№ 06.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 8.84g. Size: 28-16 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 07.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 10.13g. Size: 25-21 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

Note: it was minted, on the Queen Rusudan coin.

№ 08.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 5.22g. Size: 19-17 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 09.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 4.14g. Size: 16 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

Note: it was minted, on the Queen Rusudan coin.

№ 10.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 3.40g. Size: 17-16 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 11.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 7.00g. Size: 20-18 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 12.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 4.70g. Size: 16 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

Note: it was minted, on the Queen Rusudan coin.

№ 13.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 4.50g. Size: 15-13.5 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 14.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 3.02g. Size: 17-15 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 15. AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 3.44g. Size: 14.5 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

Note: it was minted, on the Queen Rusudan coin.

№ 16.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 3.70g. Size: 19-15 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

Note: it was minted, on the Queen Rusudan coin.

№ 17.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 3.13g. Size: 17-16 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 18.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 1.93g. Size: 13-12 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 19.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 2.46g. Size: 21.5-13 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 20.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 3.12g. Size: 19-15 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

№ 21.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 6.72g. Size: 22-20 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

Note: it was minted, on the Queen Tamar coin.

№ 22.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 9.76g. Size: 22-20 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

Note: it was minted, on the Queen Rusudan coin.

№ 23.

AE. Jalâl ad-Dîn AH (623=1226AD). Weight: 1.76g. Size: 12.5-12 mm.

Obv. As on the previous coin.

Rev. As on the previous coin.

გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურის ჩამონათვალი

- Бартольд В. В. Туркестан в эпоху монгольского нашествия. 1963.
- Бартольд В. В. Очерк истории Семиречья, 1963;
- Кожемяко П. Н., Раннесредневековые города и поселения Чуйской долины. 1959;
- История Киргизии. 1963.
- Садр ад-Дин Али ал-Хусайни. Ахбад ад-даулат ас-селджукийа. М. Восточная литература. 1980г.
- Буниятов З. М. Государство Хорезмшахов-Ануштегинидов.1986.
- Буниятов З. М. Государство атабеков азербайджана (1136 – 1225). Баку 1978 г.
- Доманин А.А. Монгольская империя Чингизидов. Чингисхан и его преемники.
- Садр, Ад-Дин Али Ал-Хусайни. Сообщения о сельджукском государстве.1980 г.
- დ. ფაცია. ი ფალავა. ჯალალ ად – დინ მანკბურნის ქართული მონეტები. თბილისი 2009წ.
- დ. კაპანაძე. საქართველოს ნუმისმატიკა. თბილისი 1969წ.
- Lang D. Studies in the Numismatic History of Georgia in Transcaucasian. New-York, 1955.

ოლიმპიური სპორტი და ნუმიზმატიკა
(მესამე ნაწილი)

1984 წლის XXIII ზაფხულის ოლიმპიადა.
ლოს ანჯელესი, კალიფორნიის შტატი, აშშ

XXIII ზაფხულის ოლიმპიურ თამაშებს, რომელიც 1984 წლის 28 ივლისიდან 12 აგვისტოს ჩათვლით გაიმართა უმასპინძლა აშშ-ს კალიფორნიის შტატის ქალაქმა ლოს - ანჯელესმა. ამ ქალაქმა 1932 წლის შემდეგ ოლიმპიურ თამაშებს მეორეჯერ უმასპინძლა.

ემბლემა გამოხატულია შემდეგი შინაარსით. ვარსკვლავი - უნიკალური სიმბოლოა ადამიანის ყველაზე მაღალი მისწრაფებებისაკენ, ჰორიზონტალური ხაზები სიჩქარის სიმბოლიკაა, რომლითაც მონაწილეები ესწრაფიან დახელოვნებისაკენ, ვარსკვლავის სამჯერადი გამეორება პაექრობის სულია ფიზიკურ ფორმაში მყოფ თანასწორ მოპაიქრეთა შორის. ცისფერი, თეთრი და წითელი ფერები, ამორჩეული იყო ტრადიციული წესებიდან გამომდინარე პირველ, მეორე და მესამე პრემიის მიკუთვნებისათვის.

1983 წელს გამოშვებულ იქნა სამახსოვრო ვერცხლის დოლარები, კალიფორნიის შტატის ლოს ანჯელესის 1984 წლის თამაშების აღსანიშნავად, ეს იყო პირველი საიუბილეო ვერცხლის მონეტა გამოცემული 1900 წლიდან.

კალიფორნიის ხელისუფლებამ და მუნიციპალიტეტმა ოლიმპიური თამაშების დაფინანსებაზე უარი განაცხადეს. 1982 წლის 22 ივნისის კანონმდებლობით დაშვებულ იქნა 6 სახეობის ოლიმპიური მონეტების იქნა სამი სხვადასხვა დიზაინით გამოშვება. ამერიკის შეერთებულ შტატებში, მისი ისტორიის მანძილზე ოლიმპიური მონეტები პირველად იქნა გამოშვებული და ასევე პირველად ოქროს მონეტა მთელი 50 წლის შემდეგ. ოლიმპიური მონეტები აშშ-ს დენვერის, ფილადელფიის, სანფრანცისკოსა და ვესტ-პოინტის სამონეტო ეზოების მიერ იქნა გამოშვებული. დენვერისათვის აღნიშნულია ასო "D", ფილადელფიისათვის ასო "P", სან-ფრანცისკოსათვის ასო "S" და ვესტ პოინტისათვის ასო "W"

1 დოლარი. შემადგენლობა: ვერცხლი 0.900, სპილენძი 0.100. დიამეტრი 38,1 მმ. წონა 26.730 გრამი. სისქე 2,79 მმ.**წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში, მარცხნივ გამოსახულია ბერძენ-

ნიდისკის მსროლელი, შესრულებული მირონას მიერ. ჩანს მისი სამი კონტური, რომელიც აძლევს შთამბეჭდავ სახეს მის მოძრაობას. მარჯვნივ არის "ვარსკვლავი მოძრაობაში", ოლიმპიური რგოლებით, რომლის ქვემოთ წერია "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" და "თავისუფლება". მის ზემოთ წრიულად წერია: "XXIII ოლიმპიადა". დისკის მსროლელის მარცხნივ წრიულად წერია: "ლოს ანჯელესი და 1983". წელის ქვემოთ წერია ინგლისური ასოები "D", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 174 014 ცალი. "P", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია ფილადელფიის სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 294 543 ცალი. "S", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია სან-ფრანცისკოს სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 174 014 ცალი. 1983 წლის "S", გაუმჯობესებული სინჯი (Proof) მოჭრილია 1 577 025 ცალი. **უკანა მხარე რევერსი:** ცენტრში, გამოსახულია არწივი, რომლის თავი მიმართულია მარცხნივ და ნისკარტის ქვემოთ წერია: "E Pluribus". მონეტის ირგვლივ გამოკვეთილია კანტი რელიეფური გამოსახულებითა და წარწერებით: "ამერიკის შეერთებული შტატები. ერთი დოლარი". მხატვრობა შესრულებულია ელიზაბედ ჯონსის მიერ.

1 დოლარი. შემადგენლობა: ვერცხლი 0.900, სპილენძი 0.100. დიამეტრი 38,1 მმ. წონა 26.730 გრამი. სისქე 2,79 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** გამოსახულია ლოს ანჯელესის ოლიმპიური კარები, რომელიც იყო მემორიალური კოლისეუმის შესასვლელი. კარის ზღუდარზე, ოლიმპიური ჩირაღდენის ორივე მხარეს დადგმულია უთავო სკულპტურა. მონეტის ზედა მხარეს წრიულად წერია "თ ა ვ ი ს უ ფ ლ ე ბ ა". შუა ნაწილში, ოლიმპიური კარების ორივე მხარეს წერია "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით". მონეტის ქვედა ნაწილში გამოკვეთილია კანტი რელიეფური გამოსახულებითა და წარწერებით ლოს ანჯელესი 1984 ოლიმპიადა". მხატვრობა შესრულებულია რობერტ გრემის მიერ. **უკანა მხარე რევერსი:** ცენტრში, გამოსახულია ხეზე მჯდომი თავმოტვლეპილი არწივი, რომლის თავი მიმართულია მარჯვნივ და კლანჭებში უჭირავს ზეთისხილის ტოტი. მონეტის ზედა ნაწილში წრიული წარწერაა "ამერიკის შეერთებული შტატები". მონეტის ირგვლივ გამოკვეთილია კანტი რელიეფური გამოსახულებითა და წარწერებით "ამერიკის შეერთებული შტატები", მის ქვემოთ "ერთი დოლარი". არწივის დგამზე წარწერაა "E Pluribus". წერია ინგლისური ასოები "D", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 116 675 ცალი. "P", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია ფილადელფიის სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 217 954 ცალი. "S", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია სან-ფრანცისკოს სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 116 675 ცალი. 1984 წლის "S", გაუმჯობესებული სინჯი (Proof) მოჭრილია 1 801 210 ცალი.

10 დოლარი. შემადგენლობა: ოქრო 0.900, სპილენძი 0.100. დიამეტრი 26,92 მმ. წონა 16.718 გრამი. სისქე 2,24 მმ.**წინა მხარე ავერსი:** გამოსახულია მონეტის ზედა მხარეს წრიულად წერია " თ ა ვ ი ს უ ფ ლ ე ბ ა ". ცენტრში გამოსახულია მორბენლები, მორბენლების მარცხნივ, შუა ნაწილში "ლოს ანჯელესი " და ოლიმპიური რგოლები. მათ მარჯვენა მხარეს წერია "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით", ხოლო მის ქვემოთ წერია 1984. ბოლო სეგმენტში "ოლიმპიადა XXIII". მონეტის გარშემო გამოკვეთილია კანტი რელიეფური გამოსახულებით. მხატვრობა შესრულებულია წინა მხარეს ერთობლივად ჯეიმს მ. პიდისა და ჯონ მერკანტის მიერ, **უკანა მხარე რევერსი:** ცენტრში, გამოსახულია ფრთებგამლილი არწივი, რომლის თავი მიმართულია მარცხნივ და ნისკარტში უჭირავს საკვები. მარცხენა კლანჭში უჭირავს ზეთისხილის ტოტი, ხოლო მარჯვენა კლანჭში თავთავი. მონეტის ზედა ნაწილში არწივის თავის ზემოთ გამოსახულია 13 ვარსკვლავი და წრიული წარწერა "ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვედა ნაწილში წრიულად " ათი დოლარი". მონეტის ირგვლივ გამოკვეთილია კანტი რელიეფური გამოსახულების. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია მარტო ჯონ მერკანტის მიერ. მონეტაზე აღნიშნულია ინგლისური ასოები "D", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოში. სულ ბგამომშვებულია 381 085 ცალი. "P", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია ფილადელფიის სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 34 533 ცალი. "S", რომელიც მიანიშნებს, რომ მონეტა მოჭრილია სან-ფრანცისკოს სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 33,309 ცალი. "W" მოჭრილია "West Point"-ს სამონეტო ეზოში. სულ გამოშვებულია 48 551 ცალი.

1988 წლის XXIV ზაფხულის ოლიმპიადა,სეული, კორეა

1988 წლის XXIV ზაფხულის ოლიმპიადა, 1988 წლის 17 სექტემბრიდან 2 ოქტომბრის ჩათვლით კორეის სახალხო რესპუბლიკის ქალაქ სეულში გაიმართა. ეს იყო, იაპონიის შემდეგ აზიურ ქვეყანაში გამართული ოლიმპიური თამაშები და ბოლო საბჭოთა კავშირისა და გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკისათვის, ვინაიდან ეს ქვეყნები დაიშალა და აღარ არსებობენ. ემბლემის შექმნას საფუძვლად დაედო "Teguk" ტრადიციული კორეული ქარგვის ნიმუში და გრაფიკული გამოსახულება, რომელიც განასახიერებს კორეას. ეს მოქარგვა ფართოდ გამოიყენება სახლების კარიბჭეების, დღესასწაულების, მატერიალურ კულტურული ძეგლების და ხალხურ რეწვაში. ემბლემაზე გამოსახული ამოდრაობის ნიმუში ორი მიმართულებით: ცენტრისკენული და ცენტრიდანული; ცენტრისკენული ამოდრაობა წარმოადგენს ადამიანებს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით შეკრებილები კორეაში, რომელიც სიმბოლურად განასახიერებს მსოფლიოს ჰარმონიას მსოფლიოში, ხოლო ცენტრიდანული ამოდრაობის ადამიანის ნაბიჯია წინ ბედნიერებისა და კეთილდღეობის მიეზაში.

ოლიმპიური თამაშების აღსანიშნავად კორეის მთავრობამ 1 000, 2 000, 5 000, 10 000, 25 000 და 50 000 ვონი სხვადასხვა დიზაინის ოთხ სერიად გამოუშვა.

პირველი სერია:

1 000 ვონი, შემადგენლობა: სპილენძ-ნიკელი (სპილენძი 75 %, ნიკელი 25%), დიამეტრი 30,0 მმ, წონა 12.000 გრამი. სისქე 2,2 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში გამოსახულია კალათბურთის თამაში. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მარცხნივ ოლიმპიური რგოლები. კალათბურთელების ქვემოთ, ნომინალი - 1000 ვონი. **უკანა მხარე რევერსი:** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1986, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 560 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 140000 ცალი.

2 000 ვონი, შემადგენლობა: ნიკელი, დიამეტრი 33,0 მმ, წონა 17.000 გრამი. სისქე 2,6 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში გამოსახულია კრივი. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მარჯვნივ ოლიმპიური რგოლები. მოკრივეების ქვემოთ, ნომინალი -2000 ვონი. **უკანა მხარე რევერსი:** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1986, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია ი.ს. ლისა და ი.კ. ჰამის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 560 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 140 000 ცალი.

5 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 32,0 მმ, წონა 16.810 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში გამოსახულია ოლიმპიადის თილისმა. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მარჯვნივ ოლიმპიური რგოლები. თილისმის ქვემოთ, ნომინალი - 5000 ვონი. **უკანა მხარე რევერსი:** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1986, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. მინის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

5 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 32,0 მმ,

წონა 16.810 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში გამოსახულია სპორტის სახეობა ჩეკი-კისკინგ და ჯეგი ჩაკი (არის კორეის ტრადიციული გარე თამაში, რომელშიც მოთამაშეები ურტყამენ ქაღალდის ჯიხებს ჰაერში და ცდილობენ შეინახონ იგი მაღლა. კორეაში, ბავშვები, როგორც წესი, თამაშობენ მარტო ან მეგობრებთან ერთად ზამთრის სეზონში, განსაკუთრებით მთვარიან ახალ წელს). მარცხნივ მოთამაშის მოხრილი ფეხის ქვემოთ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მოთამაშეების ქვემოთ, ნომინალი - 5000 ვონი. **უკანა მხარე რევერსი:** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

10 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0.75, დიამეტრი 40,0 მმ, წონა 33,620 გრამი. სისქე 3,00 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში გამოსახულია მართონული მოებენალი. მისგან მარცხნივ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მართონელის ქვემოთ, ნომინალი -10 000 ვონი. **უკანა მხარე რევერსი:** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1986, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია კ.ჰ. კიმის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

10 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0.75, დიამეტრი 40.0 მმ, წონა 33,620 გრამი. სისქე 3,00 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში გამოსახულია ტრამპლინიდან წყალში მხტომელი. მისგან მარჯვნივ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". წყალში

მეტომელის ქვემოთ, ნომინალი - 10 000 ვონი. უკანა მხარე რევერსი: შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987 მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. მინის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

25 000 ვონი, შემადგენლობა: ოქრო, 0.925, ვერცხლი 0.30 და და სპილენძი 0,45, დიამეტრი 27,0 მმ, წონა 16,813 გრამი. სისქე 2,00 მმ. წინა მხარე ავერსი: ცენტრში ფერმერთა ცეკვა. მოცეკვავეების ზემოთ, მარცხნივ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მოცეკვავეების ქვემოთ, ნომინალი - 25 000 ვონი. უკანა მხარე რევერსი: შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1986, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 42 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 117 500 ცალი.

50 000 ვონი, შემადგენლობა: ოქრო, 0.925, ვერცხლი 0.30 და და სპილენძი 0,45, დიამეტრი 35,0 მმ, წონა 33.626 გრამი. სისქე 2,4 მმ. წინა მხარე ავერსი: ცენტრში კუს გემი. მის მარჯვნივ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". გემის ქვემოთ, ნომინალი - 50 000 ვონი. უკანა მხარე რევერსი: შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1986 მონეტის გამოშვების წლები. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია ი.ს ჰამის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია მხოლოდ გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 30 000 ცალი.

მეორე სერია:

1 000 ვონი, შემადგენლობა: სპილენძ-ნიკელი (სპილენძი 75 %, ნიკელი 25%), დიამეტრი 30,0 მმ, წონა 12.000 გრამი. სისქე 2,2 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში გამოსახულია ჩოგბურთის თამაში. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მარჯვნივ ოლიმპიური რგოლები. ჩოგბურთელის ქვემოთ, ნომინალი - 1000 ვონი. **უკანა მხარე რევერსი:** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 560 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 140 000 ცალი.

2 000 ვონი, შემადგენლობა: ნიკელი, დიამეტრი 33,0 მმ, წონა 17.000 გრამი. სისქე 2,6 მმ. **წინა მხარე ავერსი:** ცენტრში გამოსახულია ძიუდო. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მარჯვნივ ოლიმპიური რგოლები. ძიუდოისტების ქვემოთ, ნომინალი - 2000 ვონი. **უკანა მხარე რევერსი:** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 560 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 140 000 ცალი.

5 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 32,0 მმ, წონა 16.810 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია სპორტის სახეობა ჩეკი-კისკინგ და ჯეგი ჩაკი (არის კორეის ტრადიციული გარე თამაში, რომელშიც მოთამაშეები ურტყამენ ქაღალდის ჯიხებს ჰაერში და ცდილობენ შეინახონ იგი მაღლა. კორეაში, ბავშვები, როგორც წესი, თამაშობენ მარტო ან მეგობრებთან ერთად ზამთრის სეზონში, განსაკუთრებით მთვარიან ახალ წელს). მარცხნივ მოთამაშის მოხრილი ფეხის ქვემოთ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV OLYMPIAD SEOUL 1988". მოთამაშეების ქვემოთ, ნომინალი - 5000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა

მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

5 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 32,0 მმ, წონა 16.810 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია ოლიმპიური სტადიონი. მის ზემოთ ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV OLYMPIAD SEOUL 1988". სტადიონის ქვემოთ, ნომინალი - 5000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია კ.ს. პარკის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

10 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 40,0 მმ, წონა 33,620 გრამი. სისქე 3,00 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია მშვილდოსანი. მისგან მარჯვნივ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV OLYMPIAD SEOUL 1988". მშვილდოსნის ქვემოთ, ნომინალი -

10 000 ვონი. უკანა მხარე (რევერსი): შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია ი.ს. ლისა და დ.კ. მინის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

10 000 ვონი, შემაღენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 40,0 მმ, წონა 33,620 გრამი. სისქე 3,00 მმ. წინა მხარე (ავერსი): ცენტრში გამოსახულია ფრენბურთი. მისგან მარჯვნივ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". ფრენბურთელების ქვემოთ, ნომინალი - 10 000 ვონი. უკანა მხარე (რევერსი): შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. მინის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

25 000 ვონი, შემაღენლობა: ოქრო, 0.925, ვერცხლი 0.30 და სპილენძი 0,45, დიამეტრი 27,0 მმ, წონა 16,813 გრამი. სისქე 2,00 მმ. წინა მხარე (ავერსი): ცენტრში გულშემატკივართა ცეკვა, კორეის ხალხური ცეკვა. მოცეკვავეების ზემოთ, შუაში გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მოცეკვავეების ქვემოთ, ნომინალი - 25 000 ვონი. უკანა მხარე (რევერსი): შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 42 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 117 500 ცალი.

50 000 ვონი, შემადგენლობა: ოქრო, 0.925, ვერცხლი 0.30 და და სპილენძი 0,45, დიამეტრი 35,0 მმ, წონა 33.626 გრამი. სისქე 2,4 მმ. **წინა მხარე (ავერსი)**: ცენტრში სამხრეთის დიდი კარიბჭე. მის ზემოთ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". კარიბჭეს ქვემოთ, ნომინალი - 50 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი)**: შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987 მონეტის გამოშვების წლები. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია კ.კ. კიმის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია მხოლოდ გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 30 000 ცალი.

მესამე სერია:

1 000 ვონი, შემადგენლობა: სპილენძ-ნიკელი (სპილენძი 75 %, ნიკელი 25%), დიამეტრი 30,0 მმ, წონა 12.000 გრამი. სისქე 2,2 მმ. **წინა მხარე (ავერსი)**: ცენტრში გამოსახულია ხელბურთის თამაში. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მარცხნივ ოლიმპიური რგოლები. ხერბურთელების ქვემოთ, ნომინალი - 1000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი)**: შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია ი.ს. ლისა და კ.კ. კიმის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 560 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 140 000 ცალი.

2 000 ვონი, შემადგენლობა: ნიკელი, დიამეტრი 33,0 მმ, წონა 17.000 გრამი. სისქე 2,6 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია ჭიდაობა. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV OLYMPIAD SEUL 1988". მარჯვნივ ოლიმპიური რგოლები. მოჭიდავეების ქვემოთ, ნომინალი - 2000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან

გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია ი.ს. ლისა და კ.კ. კიმის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 560 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 140 000 ცალი.

5 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 32,0 მმ, წონა 16.810 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია გოგონები სვინგის კონკურსზე. მათ მარცხნივ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV OLYMPIAD SEUL 1988". გოგონების ქვემოთ, ნომინალი - 5000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

5 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 32,0 მმ, წონა 16.810 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია ტაიკვანდოს მონაწილეები (კორეული საბრძოლო ხელოვნება). მათ მარჯვნივ, ქვემოთ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV OLYMPIAD SEUL 1988". ტაიკვანდოს მონაწილეების ქვემოთ, ნომინალი - 5000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორ-

ტყეული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

10 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 40,0 მმ, წონა 33,620 გრამი. სისქე 3,00 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია მხატვრული ტანმოვარჯიშე. მისგან მარცხნივ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". ტანმოვარჯიშის ქვემოთ, ნომინალი - 10 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყეული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. მინის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 15 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 110 000 ცალი.

10 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 40,0 მმ, წონა 33,620 გრამი. სისქე 3,00 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია ცხენოსნობა. მისგან მარჯვნივ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". ცხენოსნის ქვემოთ, ნომინალი - 10 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყეული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988, მონეტის გამოშვების წელი. წინა და უკანა მხარის მხატვრობა დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 15 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 110 000 ცალი.

25 000 ვონი, შემადგენლობა: ოქრო, 0.925, ვერცხლი 0.30 და და სპილენძი 0,45, დიამეტრი 27,0 მმ, წონა 16,813 გრამი. სისქე 2,00 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში კატის საფრენი თამაში, მოთამაშეთა მარჯვნივ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მოთამაშეთა ქვემოთ, ნომინალი - 25 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987 ან 1988 მონეტის გამოშვების წლები. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია კ.კ. კიმისა და ს.ა. ლის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. თითოეულ წელს გამოშვებულია 47 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 47 500 ცალი.

50 000 ვონი, შემადგენლობა: ოქრო, 0.925, ვერცხლი 0.30 და და სპილენძი 0,45, დიამეტრი 35,0 მმ, წონა 33.626 გრამი. სისქე 2,4 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში კერამიკული ცხენი და მხედარი, შელიას ეპოქის რელიქვია. მის მარცხნივ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". ცხენისა და მხედარის ქვემოთ, ნომინალი - 50 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1987 მონეტის გამოშვების წლები. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია კ.კ. კიმის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია მხოლოდ გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 30 000 ცალი.

მეოთხე სერია :

1 000 ვონი, შემადგენლობა: სპილენძ-ნიკელი (სპილენძი 75 %, ნიკელი 25%), დიამეტრი 30,0 მმ, წონა 12.000 გრამი. სისქე 2,2 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია მაგიდის ჩოგბურთის თამაში. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მარცხნივ ოლიმპიური რგოლები. მაგიდის ჩოგბურთელის ქვემოთ, ნომინალი - 1000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია ი.ს. ლისა და კ.კ. კიმის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 560 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 140 000 ცალი.

2 000 ვონი, შემადგენლობა: ნიკელი, დიამეტრი 33,0 მმ, წონა 17.000 გრამი. სისქე 2,6 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია ძალოსნობა, აკვრა. მონეტის ზემოთ წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მარჯვნივ ოლიმპიური რგოლები. ძალოსნის ქვემოთ, ნომინალი - 2000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 560 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 140 000 ცალი.

5 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0,925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 32,0 მმ, წონა 16.810 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია კორეული ჭიდაობის მონაწილეები. მათ მარჯვნივ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მჭიდავეების ქვემოთ, ნომინალი - 5000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

5 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0,925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 32,0 მმ, წონა 16.810 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია კორეული ბიჭების სართავი თამაში. მათ მარცხნივ, ზემოთ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მოთამაშეების ქვემოთ, ნომინალი - 5000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 117 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 227 500 ცალი.

10 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0,925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 40,0 მმ, წონა 33,620 გრამი. სისქე 3,00 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში გამოსახულია ველოსპორტი. მისგან მარჯვნივ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". ველოსპორტსმენის ქვემოთ, ნომინალი - 10 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი):** შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია ი.ს. ლისა

და დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 15 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 110 000 ცალი.

10 000 ვონი, შემადგენლობა: ვერცხლი, 0.925 და სპილენძი 0,75, დიამეტრი 40,0 მმ, წონა 33,620 გრამი. სისქე 3,00 მმ. **წინა მხარე (ავერსი)**: ცენტრში გამოსახულია ფეხბურთი. მისგან მარჯვნივ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". ფეხბურთელების ქვემოთ, ნომინალი - 10 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი)**: შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988, მონეტის გამოშვების წელი. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. მინის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია 15 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 110 000 ცალი.

25 000 ვონი, შემადგენლობა: ოქრო, 0.925, ვერცხლი 0.30 და სპილენძი 0,45, დიამეტრი 27,0 მმ, წონა 16,813 გრამი. სისქე 2,00 მმ. **წინა მხარე (ავერსი)**: ცენტრში ბავშვების საქანელას, აიწონ-დაიწონას თამაში, მოთამაშეთა ზემოთ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". მოთამაშეთა ქვემოთ, ნომინალი - 25 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი)**: შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988 მონეტის გამოშვების წლები. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.ჰ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. თვითოეულ წელს გამოშვებულია 42 500 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 117 500 ცალი.

50 000 ვონი, შემადგენლობა: ოქრო, 0.925, ვერცხლი 0.30 და და სპილენძი 0,45, დიამეტრი 35,0 მმ, წონა 33.626 გრამი. სისქე 2,4 მმ. **წინა მხარე (ავერსი)**: ცენტრში დაბოტას პოგოდა, აშენდა მე-8 საუკუნეში და მდებარეობს კიყნგ ჯოოს ბუდისტთა ტაძრის ბაღში. მის მარჯვნივ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები. მონეტის ზემო ნაწილში წრიულად წერია "XXIV ოლიმპიადა სეული 1988". ტაძრის ქვემოთ, ნომინალი - 50 000 ვონი. **უკანა მხარე (რევერსი)**: შუაში, ზემოთ სამხრეთ კორეის რესპუბლიკის გერბი, ქვემოდან გარშემორტყმული ხუთი ვარდით "შარონით". მათ ქვემოთ 1988 მონეტის გამოშვების წლები. წინა მხარის მხატვრობა შესრულებულია კ.კ. კიმის მიერ. უკანა მხარის მხატვრობა შესრულებულია დ.კ. ოჰისა და დ.კ. მინის მიერ. გამოშვებულია მხოლოდ გამჯობესებული ხარისხის (Proof) 30 000 ცალი.

1992 წლის XXV ზაფხულის ოლიმპიადა, ბარსელონა, ესპანეთი

XXV ზაფხულის ოლიმპიადა, 1992 წლის 25 ივლისიდან 9 აგვისტოს ჩათვლით, ესპანეთის ქალაქ ბარსელონაში ჩატარდა.

XXV ზაფხულის ოლიმპიადის ემბლემა ბარსელონელი დიზაინერის ხოსე მ. ტრისის მიერაა დამუშავებული. მასზე გამოხატულია ადამიანის ფიგურა წინააღმდეგობის გადალახვისას, რომლის როლსაც თამაშობს ოლიმპიური რგოლები. დიზაინში გამოყენებულია უბრალო ხაზები, შემდგარი სამი დეტალისაგან, რომლებიც ამარტივებენ ადამიანის გამოსახვას. თავი (ცისფერი, რომელიც სიმბოლურად განასახიერებს ხმელთაშუა ზღვას), ხელები (ფართოდ გაშლილი სტუმართმოყვარეობის ნიშანი, ყვითელი ფერი კი მზის ფერი), და ფეხები (წითელი, კაშკაშა ფერი).

ესპანეთის მთავრობის მიერ, ოლიმპიური თამაშების აღსანიშნავად, 25, 50, 2 000, 10 000, 20 000 და 80 000 პესეტას ნომინალები, მეტალის სხვადასხვა შემადგენლობით, წონით დიამეტრით სისქით, რაოდენობითა და დიზაინით გამოუშვა.

25 პესეტა. შემადგენლობა: სპილენძი 88,4 %, ნიკელი 5 %, ალუმინი 5 %, 1 % რკინა და 0,6 მაგნეზიუმი. დიამეტრი 19,5 მმ, ცენტრში გახვრეტილია. წონა 4.250 გრამი. სისქე 2,11 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** დისკოს მსროლელი მარჯვნივ. მონეტის ზემო ნაწილში, მარცხნივ წერია "ესპანეთი" "ESPANA", და მის ქვემოთ წერია თარიღი 1990 ან 1991, მონეტის გამოშვების წლები. **უკანა მხარე (რევერსი):** ზემოთ ბარსელონას ოლიმპიური თამაშების ემბლემა. მის ქვემოთ ნომინალი 25 პესეტა. ქვემოთ "ბარსელონა' 92" და ოლიმპიური რგოლები. პიტნის გრავიურები. თითოეულ წელს 150 000 000 ცალია გამოშვებული.

25 პესეტა. შემადგენლობა: სპილენძი 88,4 %, ნიკელი 5 %, ალუმინი 5 %, 1 % რკინა და 0,6 მაგნეზიუმი. დიამეტრი 19,5 მმ, ცენტრში გახვრეტილია. წონა 4.250 გრამი. სისქე 2,11 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** სიმალღეზე მხტომელი მარჯვნივ ცენტრში. მარცხნივ წრიული წარწერა ბარსელონა' 92". შუაში ოლიმპიური თამაშების ემბლემა და ოლიმპიური რგოლები. ქვემოთ, შუაში ნომინალი 25 პესეტა. **უკანა მხარე (რევერსი):** მარჯვნივ მეფე ხუან კარლოს I-ის გამოსახულება და სტყვიერი წარწერა ზემოთ. მარცხნივ ზემოდან ქვემოთ წრიული სიტყვიერი წარწერა "ესპანეთი". ქვემოთ შუაში მონეტის გამოშვების წელი 1990 ან 1991. პიტნის გრავიურები. დიზაინი დამუშავებულია ლუის ხოსე დიაზის მიერ. 1990 წელს 30 478 000 ცალი, ხოლო 1991 წელს 87 000 000 ცალია გამოშვებული.

50 პესეტა. შემადგენლობა: სპილენძ - ნიკელი. დიამეტრი 20,5 მმ, წონა 5.600 გრამი. სისქე 2,30 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** მონეტის ქვედა ნაწილში, გამოსახულია კასა მილა, როგორც ცნობილია ლა პედრერა ან "ქვის კარიერი". ეს შენობა აგებული იყო როგორც ორი მრავალსართულიანი შენობა, რომელსაც მხოლოდ ერთი შესასვლელი ქონდა და არატრადიციული უხეში ერთი ფასადი. მის ზემოთ, შუაში წრიული წარწერა "ესპანეთი". მონეტის მარჯვენა მხარეს შუაში სიმალღეზე, ზემოდან ქვემოთ წერია 1992, მონეტის გამოშვების წელი. გრავიურა შესრულებულია ლუის ანტონიო გარსიას მიერ. **უკანა მხარე (რევერსი):** მარჯვნივ შუაში გამოსახულია ოლიმპიური თამაშების ემბლემა. ზემოთ, მარცხნივ წრიულად, ორ სტროფად "ბარსელონა '92". მის ქვემოთ მონეტის ნომინალი "50 პტასი". ქვემოთ შუაში ასო "M", რომლის თავზეც სამეფო გვირგვინია გამოსახული. გრავიურა შესრულებულია რაფაელ ვალეხოს მიერ. სულ 40 370 000 მონეტაა გამოშვებული.

2 000 პესეტა. - ხუან კარლოს I (ოლიმპიადა). შემადგენლობა: ვერცხლი 0.925, და სპილენძი 0.075. დიამეტრი 40,0 მმ. წონა 27.000 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრშიმეფედონხუან კარლოს I-ის და პრინცი ფილიპეს ბიუსტია გამოსახული. მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც წრიულად სიტყვიერი წარწერაა: ხუან კარლოს I ესპანეთის სიმბოლო. იმავე კანტში ქვემოთ 1990, მონეტის გამოშვების წელია აღნიშნული. **უკანა მხარე (რევერსი):** მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც მარცხნიდან წრიულად მარჯვნივ მიმართულებით ჩაწერილია "XXV ოლიმპიადა ბარსელონა 1992". ამ ტექსტის ქვემოთ, შუაში მონეტის ნომინალი "2000 პტასი". ისინი ერთმანეთისაგან მარცხნივ ასო "M", თავზე სამეფო გვირგვინიათა და მარჯვენა მხარეს ოლიმპიური ემბლემათაა გამოსახული. მონეტა გამოშვებულია 52 524 ცალი, ხოლო გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 130 993 ცალი.

2 000 პესეტა. - ხუან კარლოს I (ზარსელონა'92). შემადგენლობა: ვერცხლი 0.925, და სპილენძი 0.075. დიამეტრი 40,0 მმ. წონა 27.000 გრამი. სისქე 2,45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრშიმეფედონხუან კარლოს I-ის და პრინცი ფილიპეს ბიუსტია გამოსახული. მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც წრიულად სიტყვიერი წარწერაა: ხუან კარლოს I ესპანეთის სიმბოლო. იმავე კანტში ქვემოთ 1990, მონეტის გამოშვების წელია აღნიშნული. **უკანა მხარე (რევერსი):** მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც მარცხნიდან წრიულად მარჯვნივ მიმართულებით ჩაწერილია "XXV ოლიმპიადა ბარსელონა 1992". ამ ტექსტის ქვემოთ, შუაში მონეტის ნომინალი "2000 პტასი". ისინი ერთმანეთისაგან მარცხნივ ასო "M", თავზე სამეფო გვირგვინიათა და მარჯვენა მხარეს ოლიმპიური ემბლემათაა გამოსახული. მონეტა გამოშვებულია 52 524 ცალი, ხოლო გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 130 993 ცალი.

20 000 პესეტა. შემადგენლობა: ოქრო (.999). დიამეტრი 23,0 მმ. წონა 6.750 გრამი. სისქე 1.02 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრშიმეფედონხუან კარლოს I-ის პორტრეტი. მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც წრიულად სიტყვიერი წარწერაა: ხუან კარლოს I ესპანეთის სიმბოლო. იმავე კანტში ქვემოთ 1990, მონეტის გამოშვების წელი. **უკანა მხარე (რევერსი):** ცენტრში ზაგრადა ფამილია (წმინდა ოჯახის საკათედრო ტაძარი). მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც წრიულად სიტყვიერი წარწერაა: "XXV ოლიმპიადა M ბარსელონა 1992" და ქვემოთ ნომინალი 20 000 პესეტა. პიტნის გრავიურები. გამოშვებულია 42 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 37 000 ცალი.

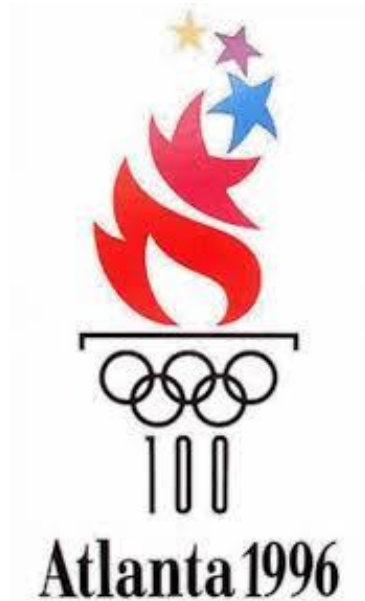
80 000 პესეტა. შემადგენლობა: ოქრო (.999). დიამეტრი 38,0 მმ. წონა 27.000 გრამი. სისქე 1.45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში სამეფო ოჯახის პორტრეტი. მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც წრიულად სტყვიერი წარწერაა: ხუან კარლოს I ესპანეთის სიმბოლო. იმავე კანტში ქვემოთ 1990, მონეტის გამოშვების წელი. **უკანა მხარე (რევერსი):** ცენტრში კოსმოსური სპორტსმენი სალვადორ დალის ფერწერა. მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც წრიულად სიტყვიერი წარწერაა: "XXV ოლიმპიადა M ბარსელონა 1992" და ქვემოთ ნომინალი 80 000 პესეტა. პიტნის გრავიურები. გამოშვებულია 25 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 30 000 ცალი.

80 000 პესეტა. შემადგენლობა: ოქრო (.999). დიამეტრი 38,0 მმ. წონა 27.000 გრამი. სისქე 1.45 მმ. **წინა მხარე (ავერსი):** ცენტრში სამეფო ოჯახის პორტრეტი. მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც წრიულად სტყვიერი წარწერაა: ხუან კარლოს I ესპანეთის სიმბოლო. იმავე კანტში ქვემოთ 1991, მონეტის გამოშვების წელი. **უკანა მხარე (რევერსი):** ცენტრში პრინცი ბალტაზარ კარლოსი ცხენზე მჯდომი. მონეტას შემოყოლებული აქვს ირგვლივ გამოკვეთილი კანტი, რომელშიც წრიულად სიტყვიერი წარწერაა: "XXV ოლიმპიადა M ბარსელონა 1992" და ქვემოთ ნომინალი 80 000 პესეტა. პიტნის გრავიურები. გამოშვებულია 8 000 ცალი. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) 8 000 ცალი.

1996 წლის XXVI ზაფხულის ოლიმპიადა, ატლანტა აშშ.

1996 წლის XXVI ზაფხულის ოლიმპიადა, აშშ - ქალაქ ატლანტაში, 1996 წლის 19 ივლისიდან 4 აგვისტოს ჩათვლით ჩატარდა.

ემბლემაზე გამოსახულია ჩირაღდანი, რომელსაც საფუძვლად უდევს სტილიზირებული ბერძნული გუმბათი ოლიმპიური რგოლებითა და ციფრი - 100, რომლითაც აღინიშნება თანამედროვეობის ოლიმპიური თამაშების ჩატარებიდან 100 წლისთავი. ოლიმპიური ჩირაღდანის ალის ენები თანდათანობით გადადის იდეალურ ვარსკვლავებში, ემბლემაში გამოყენებული ოქროსფერი სიმბოლოურად გამოხატავს ოქროს მედელებს. მწვანე ფერი გამოხატავს დაფნის ფოთლებს, რომლის გვირგვინსაც ანტიკური დროის გამარჯვებულს ჩამოაცვამდნენ და ამავე დროს გამოხატავს ქალაქ ატლანტის დიდებას, როგორც ხეების ქალაქის.

ატლანტის ოლიმპიური თამაშების აღსანიშნავად, შეერთებული შტატების მთავრობამ გამოუშვა 16 სახეობის ოლიმპიური მონეტები: ოთხი სახეობის 1/2, (ნახევარ) დოლარიანი, 7 სახეობის 1 დოლარიანი და ოთხი სახეობის 5 დოლარიანი.

1/2 დოლარის შემადგენლობა ყველა ერთნარია სპილენძ - ნიკელი შენაერთი სპილენძთან, დიამეტრი არის 30,61 მმ, წონა 11.340 გრამი.

1/2 დოლარი, ავერსი ; მონეტის შუაში, ცენტრში გამოსახულია ოლიმპიურ თამაშებში მონაწილე სამი ახალგაზრდა მამაკაცი კალათბურთის თამაშის მომენტში. მონეტის ზედა ნაწილში წრიული წარწერაა: " მშვიდობა" (LIBERTY). კალათბურთელების მარცხენა მხარეს, შუაში გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები, რომლის ზემოთ წარწერაა აშშ (USA). კალათბურთელების მარჯვენა მხარეს, შუაში, წარწერა "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST) და მის გასწვრივ წრიულად : "ოლიმპიადა". მის ქვემოთ, შუაში, წრიულად 1995 - მონეტის გამოშვების წელი. გრავიურა შესრულებულია კლინტ ჰანსენის მიერ. მონეტა მოჭრილია სან-ფრანცისკოს სამონეტო ეზოს მიერ 171 001 რაოდენობით და გაუმჯობესებული ხარისხის 169 655 ცალი. **რევერსი**: მონეტას

გარშემო შემოყოლებული აქვს გამოკვეთილი წრიული კანტი, რომლის შიგნით, ზემოთ ნახევარსფეროში წერია "ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ ნახევარსფეროში კი "ნახევარი დოლარი". მონეტის შუაში, ცენტრში, ვერტიკალურად გამოსახულია ოლიმპიური ჩირაღდანის, რომლი ქვემოთ წარწერა "ატლანტა" და "E Pluribus". მის გარშემო კი წრიულად გამოსახულია ხუთივე კონტინენტის გრაფიკული გამოსახულების რუქები. გრავიურა შესრულებულია თ. ჯეიმს ფერელის მიერ.

1/2 დოლარი, ავერსი ; მონეტის შუაში, ცენტრში გამოსახულია ოლიმპიურ თამაშებში ბეისბოლის თამაშის მონაწილე მამაკაცები, სათამაშო ბურთის მსროლელი და დამჭერი. მონეტის მარცხენა ნაწილში წრიული წარწერაა: " მშვიდობა" (LIBERTY). მის მარჯვნივ, ოდნავ ზემოთ, გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები, რომლის ზემოთ წარწერაა აშშ (USA). ბეისბოლელების მარჯვენა მხარეს, შუაში, წარწერა "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST) მის ქვემოთ, შუაში, წრიულად 1995 - მონეტის გამოშვების წელი. გრავიურა შესრულებულია ედგარ სტევერის მიერ. მონეტა მოჭრილია სან-ფრანცისკოს სამონეტო ეზოს მიერ 164 605 რაოდენობით და გაუმჯობესებული ხარისხის 118.087 ცალი. **რევერსი**: მონეტას გარშემო შემოყოლებული აქვს გამოკვეთილი წრიული კანტი, რომლის შიგნით, ზემოთ ნახევარსფეროში წერია "ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ ნახევარსფეროში კი "ნახევარი დოლარი". მონეტის შუაში, ცენტრში, ვერტიკალურად გამოსახულია ოლიმპიური ჩირაღდანის, რომლის ქვემოთ წარწერა "ატლანტა" და "E Pluribus". მის გარშემო კი წრიულად გამოსახულია ხუთივე კონტინენტის გრაფიკული გამოსახულების რუქები. გრავიურა შესრულებულია თ. ჯეიმს ფერელის მიერ.

1/2 დოლარი, ავერსი ; მონეტის შუაში, ცენტრში გამოსახულია საცურაო აუზში მოცურავე ქალი, რომელიც საცურაო ბილიკზე პირისახით მარჯვნივ ცურავს. საცურაო ქუდზე გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები, რომლის ზემოთ წარწერაა "მშვიდობა" (LIBERTY). მის ქვემოთ, ჰორიზონტალურად წერია "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდო-

ბით" (IN GOD WE TRUST). მონეტის ქვემოთ ნაწილში, შუაში, წრიულად აღნიშნულია 1996 - მონეტის გამოშვების წელი. გრავიურა შესრულებულია უილიამ კრავლევიჩის მიერ. **რევერსი:** მონეტას გარშემო შემოყოლებული აქვს გამოკვეთილი წრიული კანტი, რომლის შიგნით, ქვემოდან ზემოთ წრიულად წერია "ამერიკის შეერთებული შტატები". შემდგომ ვარსკვლავით გამოყოფილია წარწერა "E Pluribus". ქვემოთ ნახევარსფეროში წრიული წარწერაა "ატლანტა 1996". მონეტის შუაში მთელ სიმაღლეზე გამოსახულია ატლანტის ოლიმპიური თამაშების ჩირაღდანი ოლიმპიური რგოლებითა და ციფრი 100, რომელიც თანამედროვეობის ოლიმპიური თამაშების საიუბილეო თარიღის მაჩვენებელია. ჩირაღდნის მარცხენა მხარეს წერია "ნახევარი", ხოლო მარჯვენა მხარეს "დოლარი", რომელიც მიუთითებს მონეტის ნომინალს. ოლიმპიური რგოლების მარჯვნივ აღნიშნულია ასო "S", რომელიც მიუთითებს, რომ მონეტა სან-ფრანცისკოს სამონეტო ეზოს მიერაა მოჭრილი. გრავიურა შესრულებულია მალკოლმ ფარლეს მიერ. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) მონეტა 114 315 ცალია გამოშვებული, ხოლო უმაღლესი ხარისხის (დაუზიანებელი) 49 533 ცალი.

1/2 დოლარი, ავერსი ; მონეტის შუაში, ცენტრში, გამოსახულია ფეხბურთელი ქალი თამაშის მომენტში. მათ ზემოთ წრიული წარწერაა "მშვიდობა" (LIBERTY). ფეხბურთელების მარცხნივ, შუაში გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები და მის ზემოთ წარწერა "აშშ". ფეხბურთელების მარჯვნივ წერია "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST). მონეტის ქვემოთ ნაწილში, შუაში, წრიულად წერია "ატლანტა 1996 XXVI ოლიმპიადა". გრავიურა შესრულებულია კლინტ ჰანსენის მიერ. **რევერსი:** მონეტას გარშემო შემოყოლებული აქვს გამოკვეთილი წრიული კანტი, რომლის შიგნით, ქვემოდან ზემოთ წრიულად წერია "ამერიკის შეერთებული შტატები". შემდგომ ვარსკვლავით გამოყოფილია წარწერა "E Pluribus". ქვემოთ ნახევარსფეროში წრიული წარწერაა "ატლანტა 1996". მონეტის შუაში მთელს სიმაღლეზე გამოსახულია ატლანტის ოლიმპიური თამაშების ჩირაღდანი ოლიმპიური რგოლებითა და ციფრი 100, რომელიც თანამედროვეობის ოლიმპიური თამაშების საიუბილეო თარიღის მაჩვენებელია. ჩირაღდნის მარცხენა მხარეს წერია "ნახევარი", ხოლო მარჯვენა მხარეს "დოლარი", რომელიც მიუთითებს მონეტის ნომინალს. ოლიმპიური რგოლების მარჯვნივ აღნიშნულია ასო "S", რომელიც მიუთითებს, რომ მონეტა სან-ფრანცისკოს სამონეტო ეზოს მიერაა მოჭრილი. გრავიურა შესრულებულია მალკოლმ ფარლეს მიერ. გაუმჯობესებული ხარისხის (Proof) მონეტა 112 412 ცალია გამოშვებული, ხოლო უმაღლესი ხარისხის (დაუზიანებელი) 52 836 ცალი.

1 დოლარიანი მონეტების შემადგენლობა ყველა ერთაირი მეტალისაგანაა დამზადებული. ვერცხლი 900 %, სპილენძი 100 %. დიამეტრია 38,01 მმ. წონაა 26 730 გრამი.

1 დოლარი.ავერსი: მონეტის ცენტრში გამოსახულია სამი ველოსიპედისტი შოსეზე. მათ მარცხნივ, შუაში, ოლიმპიური რგოლები წარწერით "აშშ", ხოლო მარჯვნივ, ასევე შუაში წარწერა: "XXVI ოლიმპიადა", მის ქვემოთ კი "მშვიდობა" (LIBERTY). მონეტის ქვედა სფეროში, შუაში წარწერა "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST) და 1995, მონეტის მოჭრის თარიღი. გრავიურა შესრულებულია ჯონ მერკანტის მიერ. **რევერსი:** მონეტის ზედა ნახევარ სფეროში, შუაში ოლიმპიადის ემბლემა, რომლის მარცხნივ წარწერაა: "E Pluribus Unum", ხოლო მარჯვნივ "ატალანტა". ზემოთ ნახევარსფეროში, მარცხნიდან მარჯვნივ წრიულად გასდევს წარწერა " ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ ნახევარსფეროში, ჩირაღდნის ქვემოთ, ორი ხელია გადახლართული, რომელიც შეიძლება გავიგოთ, როგორც ძმობა და ოლიმპიურ თამაშებში გუნდური სულისკვეთება. ქვემოთ წრიულად ნომინალის რაოდენობა 1 დოლარი, რომლის ზემოთ ჩაწერილია ასო "P", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ იგი მოჭრილია ფილადელფიას სამონეტო ეზოს მიერ და 118.795 ცალია, ხოლო მონეტის იმავე ადგილზე, სადაც აწერია ასო " D ", მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოს მიერ 19.662 რაოდენობით. ტ. ჯეიმს ფერელის ნიმუშის მიხედვით დიზაინი დამუშავებულია უილიამ კრავლევიჩის მიერ.

მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

1 დოლარი.ავერსი: მონეტის ცენტრში გამოსახულია ორი სპრინტერი ფინიშის ხაზთან. მათ უკან მესამე სარბენ ბილიკზე, შუაში, აღნიშნულია ოლიმპიური რგოლები წარწერით "აშშ", ხოლო მარჯვნივ, ასევე შუაში წარწერა: " მშვიდობა" (LIBERTY). ხოლო მეოთხე სარბენ ბილიკზე " XXVI ოლიმპიადა". მორბენლების ზემოთ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები და მის ზემოთ წარწერა "აშშ". მონეტის ქვედა სფეროში, შუაში წარწერა "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST) და 1995, მონეტის მოჭრის თარიღი. გრავიურა შესრულებულია ჯონ მერკანტის მიერ. **რევერსი:** მონეტის

ზედა ნახევარ სფეროში, შუაში ოლიმპიადის ემბლემა, რომლის მარცხნივ წარწერაა: "E Pluribus Unum", ხოლო მარჯვნივ "ატლანტა". ზემოთ ნახევარსფეროში, მარცხნიდან მარჯვნივ წრიულად გასდევს წარწერა "ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ ნახევარსფეროში, ჩირაღდნის ქვემოთ ორი ხელია გადახლართული, რომელიც შეიძლება გავიგოთ, როგორც ძმობა და ოლიმპიურ თამაშებში გუნდური სულისკვეთება. ქვემოთ წრიულად ნომინალის რაოდენობა 1 დოლარი, რომლის ზემოთ ჩაწერილია ასო "P", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ იგი მოჭრილია ფილადელფიას სამონეტო ეზოს მიერ და 143 304 ცალია, ხოლო მონეტის იმავე ადგლზე, სადაც აწერია ასო "D", მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოს მიერ 25 425 რაოდენობით. ტ. ჯეიმს ფერელის ნიმუშის მიხედვით დიზაინი დამუშავებულია უილიამ კრავლევიჩის მიერ.

მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

1 დოლარი. **ავერსი:** მონეტის ცენტრში გამოსახულია ორი ტანმოვარჯიშე. მარჯვნივ, მამაკაცი რგოლებზე ილეთის შესრულების დროს და მარცხნივ ქალი მხატვრული ტანვარჯიშის შესრულების დროს. ტანმოვარჯიშე მამაკაცის მარჯვენა ფეხის ქვემოთ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები წარწერით "აშშ", ხოლო მარჯვნივ, წარწერა "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST). მონეტის მარცხენა მხარეს, შუა ნაწილიდან ზემოთ მიმართულებით წრიული წარწერაა: "მშვიდობა" (LIBERTY) და 1995, მონეტის მოჭრის თარიღი. გრავიურა შესრულებულია ჯეიმს ს. შარპეს მიერ. **რევერსი:** მონეტის ზედა ნახევარსფეროში, შუაში ოლიმპიადის ემბლემა, რომლის მარცხნივ წარწერაა: "E Pluribus Unum", ხოლო მარჯვნივ "ატლანტა". ზემოთ ნახევარსფეროში, მარცხნიდან მარჯვნივ წრიულად გასდევს წარწერა "ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ ნახევარსფეროში, ჩირაღდნის ქვემოთ ორი ხელია გადახლართული, რომელიც შეიძლება გავიგოთ, როგორც ძმობა და ოლიმპიურ თამაშებში გუნდური სული. ქვემოთ წრიულად ნომინალის რაოდენობა 1 დოლარი, რომლის ზემოთ ჩაწერილია ასო "P", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ იგი მოჭრილია ფილადელფიას სამონეტო ეზოს მიერ და 182 676 ცალია, ხოლო მონეტის იმავე ადგლზე სადაც აწერია ასო "D", მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოს მიერ 42 497 რაოდენობით. ტ. ჯეიმს ფერელის ნიმუშის მიხედვით დიზაინი დამუშავებულია უილიამ კრავლევიჩის მიერ. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან, წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

1 დოლარი. ავერსი: მონეტის ცენტრში გამოსახულია ბრმა მორბენალი მის თანმხლებ მაცურებელ კომპონიონთან ერთად ხელიხელ ჩაკიდებული. მორბენლებიდან მარჯვენა მხარეს გამოსახულია პარალიმპიადის ლოგო ტიპი ოლიმპიური ჩირაღდნით და წარწერით: "სულისკვეთება". მორბენლებს შორის, ქვემოთ წარწერა "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST). მონეტას მარცხნიდან მარჯვენა მიმართულებით წრიული წარწერა აქვს: "ადამიანის სულისკვეთების ტრიუმფი". "პარალიმპიადა", მშვიდობა" (LIBERTY) და 1995, მონეტის მოჭრის თარიღი. გრავიურა შესრულებულია ჯეიმს ს. შარპის მიერ.

რევერსი: მონეტის ზედა ნახევარ სფეროში, შუაში ოლიმპიადის ემბლემა, რომლის მარცხნივ წარწერაა: "E Pluribus Unum", ხოლო მარჯვნივ "ატალანტა". ზემოთ ნახევარსფეროში, მარცხნიდან მარჯვნივ წრიულად გასდევს წარწერა "ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ ნახევარსფეროში, ჩირაღდნის ქვემოთ ორი ხელია გადახლართული, რომელიც შეიძლება გავიგოთ, როგორც ძმობა და ოლიმპიურ თამაშებში გუნდური სული. ქვემოთ წრიულად ნომინალის რაოდენობა 1 დოლარი, რომლის ზემოთ ჩაწერილია ასო "P", რომელიც მიუთითებს მასზე, რომ იგი მოჭრილია ფილადელფიის სამონეტო ეზოს მიერ და 138 337 ცალია, ხოლო მონეტის იმავე ადგილზე აწერია ასო "D", მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოს მიერ 28 649 რაოდენობით. ტ. ჯეიმს ფერელის ნიმუშის მიხედვით დიზაინი დამუშავებულია უილიამ კრავლევიჩის მიერ. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

1 დოლარი. ავერსი: მონეტის ცენტრში გამოსახულია ინვალიდი, მჯდომი ბორბლებიან სავარძელში, რომელსაც გამარჯვების სიმბოლოდ ორივე ხელი აქვს ზემოთ აწეული. ამ გაშლილ ხელებს შორის წერია "ადამიანის სულისკვეთების ტრიუმფი". სპორტსმენის მარჯვენა ხელის ქვემოთ წარწერაა "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST), ხოლო მარცხენა ხელის ქვემოთ გამოსახულია პარალიმპიადის ლოგო ტიპი ოლიმპიური ჩირაღდნით. მონეტის ქვემოთ, ნახევარსფეროში, მარცხნი-

დან მარჯვენა მიმართულებით წრიული წარწერა აქვს: "პარალიმპიადა", მშვიდობა" (LIBERTY) და 1996, მონეტის მოჭრის თარიღი. გრავიურა შესრულებულია ჯეიმს ს. შარპის მიერ.

რევერსი: მონეტის მარცხენა მხარეს გამოსახულია ოლიმპიადის ემბლემა, რომლის მარჯვენა მხარეს, ზემოთ წერია: "E Pluribus Unum", ხოლო შუაში "ატლანტა 1996" და მის ქვემოთ " ოლიმპიადის ცენტრალური თამაშები. მონეტის მარცხენა ნახევარსფეროდან ზემოთ მარჯვენისაკენ, შუამდე წერია " ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ, წრიულად, მარცხნიდან მარჯვნივ მონეტის ნომინალ 1 დოლარი. მის ზემოთ კი ასო "P", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ იგი მოჭრილია ფილადელფიის სამონეტო ეზოს მიერ და 84 280 ცალია, ხოლო მონეტის იმავე ადგილზე სადაც აწერია ასო " D ", მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოს მიერ 14 497 რაოდენობით. დიზაინი შესრულებულია თომას დ. როჯერსი უფროსის მიერ. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

1 დოლარი. **ავერსი:** მონეტის ცენტრში გამოსახულია ჩოგბურთელი ქალი, რომელსაც მარჯვენა ხელში ჩოგანი უჭირავს ბურთთან ერთად თამაშის მომენტში. ჩოგბურთელიდან მარცხნივ ოლიმპიური რგოლები, რომლის ზემოთ წერია: "აშშ". მონეტის მარცხენა მხარეს წრიული წარწერაა: "მშვიდობა" (LIBERTY), მონეტის გამოშვების წელი "1996 ატლანტა" ორ ვარსკვლავს შორისაა მოქცეული. მონეტის მარჯვენა მხარეს ქვემოდან მარჯვნივ წრიულად წერია : "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST), გრავიურა შესრულებულია ჯეიმს ს. შარპის მიერ.

რევერსი: მონეტის მარცხენა მხარეს გამოსახულია ოლიმპიადის ემბლემა, რომლის მარჯვნივ, ზემოთ წერია: "E Pluribus Unum", ხოლო შუაში "ატლანტა 1996" და მის ქვემოთ " ოლიმპიადის ცენტრალური თამაშები". მონეტის მარცხენა ნახევარსფეროდან ზემოთ მარჯვენისაკენ, შუამდე წერია " ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ, წრიულად, მარცხნიდან მარჯვნივ მონეტის ნომინალი "1 დოლარი". მის ზემოთ კი ასო "P", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ იგი მოჭრილია ფილადელფიის სამონეტო ეზოს მიერ და 92 016 ცალია, ხოლო მონეტის იმავე ადგილზე აწერია ასო "D", მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოს მიერ 15 983 რაოდენობით. დიზაინი შესრულებულია თომას დ. როჯერსის მიერ. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

1 დოლარი. ავერსი: მონეტის ცენტრში გამოსახულია ოთხი ნიჩბოსანი ასპარეზობის დროს. მათ ზემოთ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები, რომლის ზემოთ წერია: "აშშ". მონეტის მარცხენა მხარეს, ზემოთ წრიული წარწერაა: "XXVI ოლიმპიადა". ნიჩბოსნების ქვემოთ, შუაში წარწერა: "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST). მის ქვემოთ, შუაში კი წრიული წარწერაა: "მშვიდობა" (LIBERTY) 1996". გრავიურა შესრულებულია ბარტ ფორბსის მიერ.

რევერსი: მონეტის მარცხენა მხარეს გამოსახულია ოლიმპიადის ემბლემა, რომლის მარჯვნივ, ზემოთ წერია: "E Pluribus Unum", ხოლო შუაში "ატლანტა 1996" და მის ქვემოთ "ოლიმპიადის ცენტრალური თამაშები". მონეტის მარცხენა ნახევარსფეროდან ზემოთ მარჯვნივსაკენ შუამდე წერია "ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ წრიულად მარცხნიდან მარჯვნივ მონეტის ნომინალი "1 დოლარი". მის ზემოთ კი ასო "P", რომელიც მიუთითებს მასზე, რომ იგი მოჭრილია ფილადელფიის სამონეტო ეზოს მიერ და 151 890 ცალია, ხოლო მონეტის იმავე ადგილზე აწერია ასო "D", მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოს მიერ 16 258 რაოდენობით. დიზაინი შესრულებულია თომას დ. როჯერსის მიერ. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

1 დოლარი. ავერსი: მონეტის ცენტრში გამოსახულია სიმაღლეზე მბტომელი სპორტსმენი, რომელიც თასმაზე გადალახვის დროს ფოსბიურის ტექნიკას იყენებს. სპორტსმენის ზემოთ, მონეტის გასწვრივ, მარცხნიდან მარჯვნივ მიმართულებით წრიული წარწერაა: "მ შ ვ ი დ ბ ა" (LIBERTY) 1996". სპორტსმენის ქვემოთ გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები, მის მარცხნივ წერია "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST), ხოლო მარჯვნივ "1996", მონეტის გამოშვების წელი. გრავიურა შესრულებულია კალვინ მესის მიერ.

რევერსი: მონეტის მარცხენა მხარეს გამოსახულია ოლიმპიადის ემბლემა, რომლის მარჯვნივ, ზემოთ წერია: "E Pluribus Unum", ხოლო შუაში "ატლანტა 1996" და მის

ქვემოთ "ოლიმპიადის ცენტრალური თამაშები". მონეტის მარცხენა ნახევარსფეროდან ზემოთ მარჯვენისაკენ, შუამდე წერია " ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვემოთ, წრიულად, მარცხნიდან მარჯვნივ მონეტის ნომინალი "1 დოლარი". მის ზემოთ კი ასო "P", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ იგი მოჭრილია ფილადელფიის სამონეტო ეზოს მიერ და 124 502 ცალია, ხოლო მონეტის იმავე ადგილზე აწერია ასო " D ", ის მოჭრილია დენვერის სამონეტო ეზოს მიერ 15 697 რაოდენობით. დიზაინი შესრულებულია თომას დ. როჯერსის მიერ. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

5 დოლარიანი მონეტების შემადგენლობა, დიამეტრი და წონა ერთნაირია. იგი დამზადებულია ოქროს მეტალისაგან 900 % და სპილენძისაგან 100 %. დიამეტრია 21,6 მმ. წონაა 8.359 გრამი. ოლიმპიურ თამაშებთან დაკავშირებით, სულ ოთხი სახეობის მონეტაა გამოშვებული.

5 დოლარი. ავერსი: მონეტის შუაში გამოსახულია ჩირაღდნით მორბენალი, რომლის მარჯვნივაც, უკანა ფონზე ჩანს ატლანტას კონტური, რომლის ქვემოთაც წარწერაა : "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST), მის ქვემოთ "1995", მონეტის გამოშვების წელი. მორბენლის უკან მონეტის მარჯვენა მხარეს, მთიანი კომპლექსის ზემოთ, ატლანტის ოლიმპიური თამაშების ემბლემა. გრავიურა შესრულებულია ფრენკ გასპაროს მიერ. **რევერსი:** მონეტის შუაგულში გამოსახულია მიწაზე მდგომი არწივი პირისახით მარჯვნივ. მას ნისკარტში უჭირავს, ლენტა ბანერით, მიემართება ზემოთ და აწერია: "1996", რომელიც თანამედროვე ოლიმპიური თამაშების 100 წლისთავის აღმნიშვნელია. არწივის ზემოთ წრიული წარწერაა: "ამერიკის შეერთებული შტატები" და მის ქვემოთ ასევე წრიულად აწერია "E Pluribus Unum", არწივის ქვემოთ თეთრი ფონით წერია " ხუთი დოლარი ". მის ზემოთ, მარჯვნივ ასო "W", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ ა ----- ჩვეულებრივი მონეტა მოჭრილია 14 675 ცალი, ხოლო გაუმჯობესებული (Proof) ხარისხის 57 442 ცალი. გრავიურა შესრულებულია **ჯონ მერკანტის** მიერ. ? მონეტის ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

5 დოლარი. ავერსი: მონეტის ქვედა ნახევარში, ცენტრიდან მარჯვენა მხარისაკენ გამოსახულია ოლიმპიური სტადიონი, რომლის ქვემოთ წერია: "ატლანტა: ოლიმპიური სტადიონის ზემოთ მარცხნივ "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST). მის მარჯვნივ, ზემოთ წარწერაა: "საუკუნოვანი თამაშები". სტადიონის მარჯვენა მხარეს, მთელს სიმაღლეზე გამოსახულია ატლანტის ოლიმპიური თამაშების ემბლემა. ზემოთ წრიული წარწერაა: "მშვიდობა", რომელიც მარცხნიდან მოთავსებულია ვარსკვლავსა და მარჯვნივ ჩირაღდნის ვარსკვლავებს შორის. მონეტის ქვემოთ, შუაში წერია "1995", რომელიც მონეტის გამოშვების წლის მაჩვენებელია. გრავიურა შესრულებულია მარსელ იოვინეს მიერ. რევერსი: მონეტის შუაგულში გამოსახულია მიწაზე მდგომი არწივი პირისახით მარჯვნივ. მას ნისკარტში უჭირავს, ლენტა, ბანერით, მიემართება ზემოთ და აწერია: "1896 .1996", რომელიც თანამედროვე ოლიმპიური თამაშების 100 წლის-თავის აღმნიშვნელია. არწივის ზემოთ წრიული წარწერაა: " ამერიკის შეერთებული შტატები" და მის ქვემოთ ასევე წრიულად აწერია "E Pluribus Unum", არწივის ქვემოთ თეთრი ფონით წერია " ხუთი დოლარი ". მის ზემოთ, მარჯვნივ ასო "W", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ ჩვეულებრივი მონეტა მოჭრილია ----- 14 675 ცალი, ხოლო გაუმჯობესებული (Proof) ხარისხის 57 442 ცალი. გრავიურა შესრულებულია ჯონ მერკანტის მიერ. ? მონეტის ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

5 დოლარი. ავერსი: მონეტის შუაში. მთელ სიმაღლეზე გამოსახულია სპორტსმენი, რომელიც მარცხენა ხელში დაჭერილი ჩირაღდნით ანთებს ოლიმპიურ ცეცხლს. მარჯვენა ფეხი კი დადებული აქვს ამ დანადგარის საფეხურზე, რომელზედაც აწერია მონეტის მოჭრის წელი '1996'. სპორტსმენის უკანა მხარეს მარცხნიდან მარჯვენა მიმართულებით წერია: "მშვიდობა". ანთებული ოლიმპიური ცეცხლის მარჯვენა მხარეს შუაში გამოსახულია რგოლები, რომლის ზემოთ წერია: "აშშ". მის ქვემოთ კი "ღმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST). გრავიურა შესრულებულია ფრენკ გასპეროს მიერ. რევერსი: მონეტის შუაგულში მთელს სიმაღლეზე გამოსახულია ოლიმპიური ემბლემა და მის ქვემოთ წარწერაა: "E Pluribus Unum", ემბლემის ორივე მხრიდან დაფნის გვირგვინის ფრაგმენტებითაა შემკობილი. მონეტის ზედა ნახევარსფეროში მარცხნიდან მარჯვნივ წრიული წარწერაა "ამერიკის შეერთებული შტატები". ქვედა ნახევარსფეროში მარცხნიდან მარჯვნივ, მონეტის ნომინალი "ხუთი დოლარი". მის ზემოთ, შუაში წერია ასო "W", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ მონეტა ----- ჩვეულებრივი მონეტა მოჭრილია 9 210 ცალი, ხოლო გაუმჯობესებული (Proof) ხარისხის 38 555 ცა-

ლი. გრავიურა შესრულებულია უილიამ კრავლევიჩის მიერ. მონეტის ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

5 დოლარი. ავერსი: მონეტის შუაში. გამოსახულია ამერიკელი სპორტსმენები, რომლებსაც მოაქვთ ამერიკის დროშა და შედიან სტადიონზე. სპორტსმენების მარცხნივ მონეტა ქვედა ნახევარსფეროში ზემოდან ქვემოთ წრიული წარწერაა: "ლმერთს, რომელსაც ჩვენ ვენდობით" (IN GOD WE TRUST). იმავე მხარეს ზედა ნახევარსფეროში კი წერია: "მშვიდობა". მონეტის მარჯვენა მხარეს ზედა ნაწილში გამოსახულია რგოლები, რომლის ზემოთ წერია: "აშშ". მის ქვემოთ მონეტის ქვედა ნაწილში გამოშვების წელი 1996. გრავიურა შესრულებულია პატრიცია ლ. ვერანის მიერ. რევერსი: მონეტის შუაგულში მთელს სიმაღლეზე გამოსახულია ოლიმპიური ემბლემა და მის ქვემოთ წარწერაა: "E Pluribus Unum" და ემბლემის ორივე მხრიდან დაფნის გვირგვინის ფრაგმენტებითაა შემკობილი. მონეტის ზედა ნახევარსფეროში მარცხნიდან მარჯვნივ წრიული წარწერაა "ამერიკის შეერთებული შტატები". მისგან წერტილებითაა გამოყოფილი ქვედა ნახევარსფეროში ასევე მარცხნიდან მარჯვნივ, მონეტის ნომინალი "ხუთი დოლარი". მის ზემოთ, შუაში წერია ასო "W", რომელიც მიუთითებს იმაზე, რომ მონეტა ----- ჩვეულებრივი მონეტა მოჭრილია 9 210 ცალი, ხოლო გაუმჯობესებული (Proof) ხარისხის 38 555 ცალი. გრავიურა შესრულებულია უილიამ კრავლევიჩის მიერ. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

2000 წლის XXVII ზაფხულის ოლიმპიადა,
სიდნეი, ავსტრალია 59 სახეობის მონეტები.

XXVII ზაფხულის ოლიმპიური თამაშები 2000 წლის 15 სექტემბრიდან 1 ოქტომბრის ჩათვლით ავსტრალიის ქალაქ სიდნეიში ჩატარდა.

ემბლემაზე გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები, რომლის ზემოთ ჩაწერილია "სიდნეი და 2000", რომელიც მიუთითებს ოლიმპიური თამაშების ჩატარების ქალაქსა და წელს. მის ზემოთ ტიპიური ავსტრალიური ფორმებითა და ფერებით გამოსახულია სპორტსმენი ჩირაღდნით. ბუმერანგი და ფერებთან ერთად, მზისა და მთების პირობითი გამოსახულება, რომლებიც განასახიერებს პორტებს, სანაპიროებს, კონტინენტის შიგა წითელი სივრცე გვამცნობს ავსტრალიის უნიკალურ პეიზაჟებსა და ძირძველ მოსახლეობას. სპორტსმენის თავზე ოლიმპიური ჩირაღდნიდან გამონაბოლი კვამლი სიდნეის საოპერო თეატრს განასახიერებს.

ავსტრალიის მთავრობამ დიდი ყურადღება გამოიჩინა და ოლიმპიურ თამაშებთან დაკავშირებით 59 სხვადასხვა თემატიკისა და სპორტის სახეობების სამახსოვრო მონეტები გამოუშვა.

5 დოლარიანი მონეტის 5 სახეობა დამზადებულია ვერცხლის მეტალისაგან და 0.999 ნიმუშისაა. მათი დიამეტრიც ყველა ერთნაირია 40,5 მმ, ხოლო წონაა 31.635 გრამი.

1. 5 დოლარი. **ავერსი:** მონეტის შუაში ელიზაბედ II-ს გვირგვინიანი გრავიურაა პირისახით მარჯვნივ. თავის უკანა მახარეს წრიული წარწერაა: "ელიზაბედ II". სახის წინ მარჯვნივ წრიული წარწერაა: "ავსტრალია 2000". მონეტის ქვედა ნაწილში წრიულად წერია: "ხუთი დოლარი". გრავიურა შესრულებულია იან პანკ-ბროდლის მიერ. **რევერსი:** მონეტის შუაში გამოსახულია ხვლიკი, რომელსაც გვირგვინით აქვს კისერი დაფარული. მის ირგვლივ, წრიულად ხის ფოთლებისაგან გრავიურაა შემოყოლებული. მონეტის შუაში, ქვემოთ, სიდნეის ოლიმპიადის ემბლემაა გამოსახული. გრავიურა შესრულებულია სტიუარტ დებლინის მიერ. მონეტას მისი მოჭრის წელი არ აწერია, მაგრამ კატალოგის მიხედვით აღნიშნულია 2000 (1998) P. სულ 100 000 მონეტაა მოჭრილი. მო-

ნეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან, წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

2. 5 დოლარი. ავერსი: მონეტის შუაში ელიზაბედ II-ს გვირგვინიანი გრავიურა პირისახით მარჯვნივ. თავის უკანა მახარეს წრიული წარწერაა: " ელიზაბედ II ". სახის წინ, მარჯვნივ, წრიული წარწერაა: "ავსტრალია 2000". მონეტის ქვედა ნაწილში წრიულად წერია: "ხუთი დოლარი". გრავიურა შესრულებულია იან პანკ-ბროდლის მიერ. რევერსი: მონეტის შუაში გამოსახულია ავსტრალიის სხვადასხვა რასისი 9 პირი. მათ ქვემოთ სიდნეის ოლიმპიადის ემბლემაა გამოსახული, რომლის ორივე მხრიდან გამოსახულია სანაოსნო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებები. გრავიურა შესრულებულია სტიუარტ დებლინის მიერ. მონეტას მოჭრის წელი არ აწერია, მაგრამ კატალოგის მიხედვით აღნიშნულია 2000 (1998) P. სულ 100 000 მონეტაა მოჭრილი. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

3. 5 დოლარი. ავერსი: მონეტის შუაში ელიზაბედ II-ს გვირგვინიანი გრავიურა პირისახით მარჯვნივ. თავის უკანა მახარეს წრიული წარწერაა: " ელიზაბედ II ". სახის წინ, მარჯვნივ, წრიული წარწერაა: "ავსტრალია 2000". მონეტის ქვედა ნაწილში წრიულად წერია: "ხუთი დოლარი". გრავიურა შესრულებულია იან პანკ-ბროდლის მიერ. რევერსი: მონეტის ირგვლივ გამოსახულია გვირგვინი, რომლის შიგნით გამოსახულია ორი სირაქლემა კვერცხებითა და ორი წიწილით. აქვე ჩაწერილია ასო "C". მათ ქვემოთ სიდნეის ოლიმპიადის ემბლემაა გამოსახული. გრავიურა შესრულებულია სტიუარტ დებლინის მიერ. მონეტას მოჭრის წელი არ აწერია, მაგრამ კატალოგის მიხედვით აღნიშნულია 2000(1999) C. სულ 100 000 მონეტაა მოჭრილი. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

4. 5 დოლარი. ავერსი: მონეტის შუაში ელიზაბედ II-ს გვირგვინიანი გრავიურაა პირისახით მარჯვნივ. თავის უკანა მხარეს წრიული წარწერაა: "ელიზაბედ II". სახის წინ, მარჯვნივ, წრიული წარწერაა: "ავსტრალია 2000". მონეტის ქვედა ნაწილში წრიულად წერია: "ხუთი დოლარი". გრავიურა შესრულებულია იან პანკ-ბროდლის მიერ. რევერსი: მონეტის შუაგულში გამოსახულია ავსტრალიის რუკა, რომლის შუაშიც მორბენალი ორი ადამიანია გამოსახული. მათგან ორივე მხარეს, შავ და თეთრ ფერებში ორ-ორი ფეხის ნაკვალევაა გამოსახული. რუკის შიგნიდან, ირგვლივ და მის გარეთ, ჩახატულია ტრადიციული ორნამენტები. მონეტის ქვემოთ, შუაში სიდნეის ოლიმპიადის ემბლემაა გამოსახული, რომლის ზემოთაც იალქნიანი ნავია გამოსახული და იქვე წერია ასო "C". ემბლემის ირგვლივ, გამოკვეთილ რელიეფზე ჩახატულია იალქნიანი ნავები. გრავიურა შესრულებულია სტიუარტ დებლინის მიერ. მონეტას მოჭრის წელი არ აწერია, მაგრამ კატალოგის მიხედვით აღნიშნულია 2000 წ. სულ 100 000 მონეტაა მოჭრილი. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან, წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

5. 5 დოლარი. ავერსი: მონეტის შუაში ელიზაბედ II-ს გვირგვინიანი გრავიურაა პირისახით მარჯვნივ. თავის უკანა მხარეს წრიული წარწერაა: "ელიზაბედ II". სახის წინ მარჯვნივ წრიული წარწერაა: "ავსტრალია 2000". მონეტის ქვედა ნაწილში წრიულად წერია: "ხუთი დოლარი". გრავიურა შესრულებულია იან პანკ-ბროდლის მიერ. რევერსი: მონეტის შუაგულში გამოსახულია ორი დიდი ზვიგენი, რომელთაგანაც ერთს, ზემოთ მოცურავს, პირი აქვს დაღებული, ხოლო ქვევით მოცურავის მარჯვენა ფარფლთან წერია ასო "C". მონეტის ქვემოთ, შუაში სიდნეის ოლიმპიადის ემბლემაა გამოსახული, რომლის ორივე მხარეს ტრადიციული ორნამენტებით გვირგვინია დახატული. გრავიურა შესრულებულია სტიუარტ დებლინის მიერ. მონეტას მისი მოჭრის წელი არ აწერია, მაგრამ კატალოგის მიხედვით აღნიშნულია 2000 წ. სულ 100 000 მონეტაა მოჭრილი. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან, წრიულად მისდევს რელიეფური კანტი.

5 დოლარიანი მონეტების სპორტის 28 სახეობის მიხედვით, რომელიც ოლიმპიადაზე ჩატარდა მათი მონეტების შემადგენლობა ყველა ერთნაირია და დამზადებული ალუმინ-ბრინჯაოს შენადნობებისაგან, რომლებშიც სპილენძი 92 %-ა, ალუმინი-6 % და ნიკელი-2 %. ბრინჯაოს შენაერთით. დიამეტრი 38,74 მმ-ია, სისქე 3 მმ-ია, ხოლო წონა 20.000 გრამს შეადგენს.

1. 5 დოლარიანი. **ავერსი:** მეფე ჯორჯ IV-ს სამეფო გვირგვინით, დედოფალ ელიზაბედ II-ს მესამე პორტრეტი, პირისახით მარჯვნივ გამოსახული, რომლის უკან წრიული წარწერაა " ელიზაბედ II ". ხოლო სახის წინა მხარეს ასევე წრიული წარწერა: "ავსტრალია 2000". გრავიურა შესრულებულია რაფაელ დევიდ მაკლუფის მიერ. **რევერსი:** შუაში, ოლიმპიური ცეცხლის ენების ფონზე, ათლეტი სპრინტერის გამოსახულებაა სტარტის ადების მომენტში, პირისახით მარცხნივ. მარჯვენა ხელსა და მარცხენა ფეხს შორის გამოსახულია ოლიმპიური რგოლები, რომლის ზემოთ წერია "სიდნეი 2000". მონეტის მარცხენა მხარეს, მონეტის ქვედა ნაწილში, მარცხნიდან მარჯვნივ, წრიულად წერია: "5 დოლარი". მონეტას მოჭრის წელი არ აწერია, მაგრამ კატალოგის მიხედვით აღნიშნულია 2000 წელი და სულ 203 000 მონეტაა მოჭრილი. მონეტას ირგვლივ, ორივე მხრიდან, წრიულად გასდევს რელიეფური კანტი.

2. 5 დოლარიანი. **ავერსი:** მეფე ჯორჯ IV-ს სამეფო გვირგვინით, დედოფალ ელიზაბედ II-ს მესამე პორტრეტი, პირისახით მარჯვნივ გამოსახული, რომლის უკან წრიული წარწერაა " ელიზაბედ II ", ხოლო სახის წინა მხარეს ასევე წრიული წარწერა: "ავსტრალია 2000". გრავიურა შესრულებულია რაფაელ დევიდ მაკლუფის მიერ. **რევერსი:** შუაში, ოლიმპიური ცეცხლის ენების ფონზე, გამოსახულია ტანმოვარჯიშე ილეითის შესრულების მომენტში, რომელსაც ორივე ხელი მიახლოებული აქვს მარცხენა ფეხთან, თავი კი მოთავსებულია მათ შორის. მარცხენა ფეხიდან ქვემოთ მიმართულებით წრიულად წერია: "5 დოლარი". მონეტას მოჭრის წელი არ აწერია, მაგრამ კატალოგის მიხედვით აღნიშნულია 2000 წელი და სულ 100 000 მონეტაა მოჭრილი. მონეტას ირგვლივ, ორივე

მხრიდან, წრიულად გასდევს რელიეფური კანტი.

ვერცხლის მონეტები ასახავს "სიდნეი 2000" ოლიმპიური თამაშების უფრო ფართო როლს, როგორც მშვიდობისა და კულტურული ჰარმონიის სიმბოლოს და ავსტრალიის გარემოს უნიკალურობას. "სიდნეი 2000" ოლიმპიური ვერცხლის მონეტების კოლექცია შედგება 16 მტკიცებულების ხარისხის მონეტებისაგან, რომლებიც 1997 წლის ოქტომბრისა და 2000 წლის თებერვალს ორჯერ გაათავისუფლეს.

2004 წლის XXVIII ზაფხულის ოლიმპიადა, ათენი, საბერძნეთი.

2004 წლის XXVIII ზაფხულის ოლიმპიადა ჩატარდა საბერძნეთის დედაქალაქ ათენში 13 აგვისტოდან 29 აგვისტოს ჩათვლით. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ თანამედროვეობის პირველი ოლიმპიური თამაშები ჩატარდა საბერძნეთის დედაქალაქ ათენში და მის შემდეგ გავიდა 108 წელი და ათენს მეორედ ეწვია ბედნიერება. ეს უფლება მას მიენიჭა 1997 წლის 17 სექტემბერს

ოლიმპიური თამაშების ემბლემა წარმოადგენს ზეითუნის ხის ფოთლებისაგან ან "კოტინოსისაგან" შეკრულ გვირგვინს. ეს ემბლემა მიმართულია ანტიკური ოლიმპიური თამაშებისაკენ, სადაც გვირგვინი იყო ოფიციალური ჯილდო ოლიმპიური ჩემპიონე-

ბისათვის. ამას გარდა, ზეითუნის ხე იყო ათენის წმინდა ხე. ემბლემაში გამოყენებულია თეთრი და ცისფერი, რომელიც საბერძნეთის დროშის ფერებია.

საბერძნეთის ცენტრალური ბანკის გუბერნატორმა ლუკას პაპადიმოუმ, 2000 წლის 1 ნოემბერიდან წარადგინა 6 სახეობის 500 დრახმიანი მონეტები, რომლებიც შეიქმნა ათენის XXVIII ოლიმპიური თამაშების საპატივცემულოდ. მონეტები დამზადებული იყო სპილენძისა და ნიკელის შენაერთისაგან. სპილენძის შემადგენლობა შეადგენდა 75 პროცენტს, ხოლო ნიკელის 25 პროცენტს. ყველა მონეტის დიამეტრი შეადგენდა 28,5 მმ-ს, მონეტის სისქე 1,98 (+/- 0,001) მმ-ს, წონა შეადგენს 9.540 გრამს. მონეტის ფორმა წრიულია. თვითოეული მონეტა გამოშვებულია 4 000 000 რაოდენობით. გრავიურა შესრულებულია ნიკიფოროს ლიტრასის მიერ.

ექვსივე მონეტის ავერსი (წინა მხარე) ერთნაირი აღწერილობისაა. მონეტის ზედა მხარეს წარწერაა ბერძნულ ენაზე: "ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ", მონეტის შუაში, ზედა მხარეს, გამოსახულია ათენის ოლიმპიური თამაშების ლოგო წარწერით "ათენი - 2004" - მის ქვემოთ ოლიმპიური რგოლები და უფრო ქვემოთ, მონეტის ნომინალი "500 ΔΡΑΧΜΕΣ".

1. მონეტის რევერსი (უკანა მხარე), შუაში, ცენტრში, გამოსახულია ნიკე - გამარჯვების სიმბოლო, ისე, როგორც ის იყო გამოსახული ბერძნული სტატუეტით, დაახლოებით ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 200 წელს. Nike of Samothrace (ასევე ცნობილია, როგორც Winged Victory), წარმოადგენს ჰელინიზმის ეპოქის ერთ-ერთ ცნობილ ბერძნულ სკულპტურას. ადრე მდებარეობდა კუნძულ სამოტრაკზე და დღეს სკულპტურა წარმოადგენს საფრანგეთის, ლუვრსკის მუზეუმის კოლექციის ნაწილს. დიზაინი არის თანამედროვე ოლიმპიური თამაშების, ათენის 1896 წლის ოქროს მედალი. მონეტის ზედა მხარეს წრიულად აწერია "ათენი 1896" , შუაში, მარჯვენა მხარეს წერია ციფრი 2000, რომელიც არის მონეტის გამოშვების წელი. მონეტის ქვემოთ, ბერძნული სიტყვებით წრიულად წერია: "მედალი".

2. რევერსი. 776 წელს ჩვენს წელთაღრიცხვამდე, ძველი ბერძნების მიერ საუცხოო ატმოსფერო იყო შერჩეული ადგილი, სადაც ტარდებოდა უძველესი პან-ბერძნული თამაშები, რომლებმაც შემდეგში საფუძველი ჩაუყარა თანამედროვე ოლიმპიურ თამაშებს. ძველი ოლიმპიური თამაშების უმნიშვნელოვანესი ძეგლია სამვალე, გრძელი და ვიწრო გასასვლელი, რომლის საშუალებითაც მონაწილე სპორტსმენები და მსაჯები შედიოდნენ სტადიონზე, რომელმაც საბოლოოდ მიიღო სიმბოლური მნიშვნელობა და ნიშნავდა თამაშების გახსნას. მონეტის შუაში გამოსახულია უძველესი ოლიმპიური სტადიონის

თაღოვანი შესასვლელი, რომლის ქვემოთ მარჯვნივ აღნიშნულია მონეტის გამოშვების თარიღი 2000. მონეტის ქვემოთ წრიული წარწერაა " სტადიონი".

3. რევერსი. მონეტის შუაში გამოსახულია ოლიმპიური თამაშების ჩირაღდანზე ცეცხლის გადასვლის ცერემონიალი, რომელიც ტარდება ყოველ ოლიმპიურ წელს, უძველესი ოლიმპიადის ადგილზე და მორბენლების გადაადგილებით მიაღწევს მისი ჩატარების ადგილს. მონეტის ქვემოთ წრიული წარწერაა " ოლიმპიური ცეცხლოვანი განათება და ციფრი "2000", რომელიც არის მონეტის გამოშვების წელი.

4. რევერსი. გამოსახულია ლუის სპირიდონი (1873-1940), რომელიც იყო ბერძენი, წყლების გამყიდველი და მწყემსი, სოფელი მარუსიდან და იგი გახდა ეროვნული გმირი პირველ თანამედროვე ოლიმპიური თამაშების დროს, რომელიც ჩატარდა ათენში 1896 წელს, როდესაც მან მოიგო 40 კილომეტრიანი მარათონი 2 საათს 58 წუთსა და 50 წამში. მისი პორტრეტი გამოსახულია მონეტის შუა ნაწილში, რომლის ორივე მხარეს ჩანს ხეები. ამ ფონის უკანა მხარეს, მარჯვნივ გამოსახულია მისი საფლავი. მონეტის მარჯვენა მხარეს, შუაში, ოდნავ ქვემოთ წერია ციფრი "2000", რომელიც არის მონეტის გამოშვების წელი. მონეტის ქვემოთ წრიულად, ბერძნულ ენაზე წერია: " ოლიმპიური ჩემპიონი სპიროს ლუისი".

5. რევერსი. დიაგორას როდოსი იყო ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მეხუთე საუკუნის ძველსაბერძნეთის მოკრივე, რომელიც ორჯერ გახდა ოლიმპიური თამაშების ჩემპიონი.

მისი სამივე შვილი იყო ასევე ოლიმპიური თამაშების ჩემპიონები, რომლის უშუალო მნახველი თვითონ დიაგორაც იყო. ლეგენდის მიხედვით, გამარჯვების შემდეგ, შვილებმა ზეთისხილის ფოთლების გვირგვინი დაადვეს მამას თავზე და მხრებზე აყვანილებმა ოვაციებისა და შეძახილების ფონზე შემოატარეს მთელი სტადიონი. მაყურებლისგან იყო შეძახილები "დიოგარას ვერ გახდები ჩემპიონი და ვილაცამ ურჩია მომკვდარიყო, რის შემდეგ იგი დაეშვა შვილების ბეჭებიდან მიწაზე და მყისვე განუტევა სული. სწორედ სტადიონზე შემოტარების ცერემონიალია ასახული მონეტის შუაში. მონეტის ქვემოთ წრიული წარწერაა: "ოლიმპიელი დიაგორასები", ხოლო მათ ზემოთ, მარცხნივ, აღნიშნულია ციფრი "2000", რომელიც არის მონეტის გამოშვების წელი.

6. რევერსი. შუაშიგამოსახულია ორი პორტრეტი. მარცხნივ, ბარონი პიერ დე კუპერტინი (1.1.1863 - 2.9.1937). იგი იყო ფრანგი პედაგოგი, მოაზროვნე, მთავარი ორგანიზატორი თანამედროვე ოლიმპიური თამაშების ჩატარებისა 1880 - იანი წლების დასასრულს. საფრანგეთის მთავრობამ მას დაავალა შეექმნა უნივერსალური სპორტული ასოციაცია, ხოლო 1894 წელს მან მიიწვია პარიზში რამოდენიმე ქვეყნის წარმომადგენელი, სადაც მან შესთავაზა ოლიმპიური თამაშების ორგანიზაცია. მეორე პორტრეტი მარჯვნივ არის გამოსახული დიმიტრიოს ვიკელასი (15. 2.1835-20.07.1906) რომელიც იყო პარიზის მუდმივი მცხოვრები, ბერძენი კომერსანტი, პოეტი, მთარგმნელი, ფილოლოგი, საერთაშორისო ოლიმპიური კომიტეტის პირველი პრეზიდენტი (1894-1896). სორბონეს ყრილობაზე, დელეგატებიმა ერთხმად მიიღეს გადაწყვეტილება, რომ ქალაქ ათენში ჩატარებულიყო პირველი ოლიმპიური თამაშები. მონეტის მარცხენა მხარეს მისი პორტრეტია, წრიულად ბერძნულ ენაზე წარწერაა "პიერ დე კუპერტინი", ხოლო მარჯვენა მხარეს "დიმიტრიოს ვიკელასი". პორტრეტების ქვემოთ შუაში წერია ციფრი 2000, რომელიც არის მონეტის გამოშვების წელი.

ეს არის არამართო პირველი მონეტები მიძღვნილი 2004 წლის ათენის ოლიმპიადისადმი, არამედ ითვლება ბოლო გამოშვების მონეტებად, რომლებიც მოჭრილი და გამოშვებული იყო საბერძნეთის ცენტრალური ბანკის მიერ. მანამდე, ვიდრე ქვეყანა 2002 წლის 1 იანვრიდან ევრო ზონაში შევიდა.

2 ევრო - შემადგენლობა. მეტალის სახეობა - ბი მეტალიკ - ნიკელ - ლატუნი, შენაერთი ნიკელთან ცენტრში, სპილენძი ნიკელში ირგვლივ. დიამეტრი - 25,75 მმ. 8. 500 გრ. რაოდენობა 34 500 000. გაუმჯობესებელი ხარისხის 500 000 რაოდენობის. გრავიურა შესრულებულია პანაიოტის გრავალოსისა და კონსტანტინოს კაზაკოსის მიერ. **ავერსი**. მონეტის გარე წრიულზე, რომელიც სპილენძ-ნიკელის შენადნობითაა დამზადებული, გამოსახულია ევროკავშირის 12 წევრ ქვეყნების რაოდენობის ვარსკვლავი (2004 წლისათვის 12 ქვეყანა ევროკავშირის ეგიდით გამოცემდა თავიანთი ქვეყნის სახელით ევროს). ამავ წრეში, მონეტის ქვემოთ, შუაში, გამოსახულია ციფრები "2004", რომელთა შორის ვარსკვლავია მოთავსებული და მონეტის გამოშვების წელის მაჩვენებელია. მონეტის შუა ნაწილში გამოსახულია უძველესი დიზაინის ამსახველი ბადროს მტყორცნელი, რომელიც მარჯვენა ხელით ცდილობს ბადროს ტყორცნას. სპორტსმენიდან მარცხენა მხარეს გამოსახულია ოლიმპიური თამაშების ლოგო ტიპი ბერძნული წარწერით: "ათენი 2004"-ოლიმპიური თამაშების ჩატარების თარიღი. ათლეტის მარჯვნივ, ქვემოთ, გამოსახულია ციფრი "2" და ბერძნულ ენაზე წარწერა "ევრო", რაც ნომინალის მაჩვენებელია. საკონტროლო წერტილი ასახულია ათლეტის თავის ზემოთ. ჩვეულებრივი სახის მონეტა 34 500 000 ცალია, ხოლო გაუმჯობესებელი ხარისხის (Proof) 500 000 ცალია გამოშვებული.

საყურადღებოა ის გარემოება, რომ ყველა წყაროში, სადაც აღნიშნულია ოლიმპიური მონეტების გამოშვება, ათენის ოლიმპიური თამაშების დროს მინიშნებულია მხოლოდ ერთი მონეტა. ეს გასაკვირიც არ არის, რადგან 2002 წლიდან ევროკავშირში თავდაპირველად გაერთიანებული იყო ევროპის 12 ქვეყანა და მათ შორის საბერძნეთიც, რომელსაც ევროკავშირმა მიუძღვნა 2 ევროიანი მონეტის გამოშვება, ხოლო მანამდე კი, 2000 წელს გამოუშვა ექვსი სხვადასხვა სახეობის 6 მონეტა.

რეცენზია

შოთა ირემაშვილის ნაშრომზე „ხეკორძულას ხევის არქეოლოგიური ძეგლები“

აკად. ანდრია აფაქიძის სახ. არქეოლოგიის ინსტიტუტისა და ევროპის უნივერსიტეტის ისტორიულ-არქეოლოგიური მუზეუმის ძალისხმევით გამოცემულ ნაშრომში „ხეკორძულას ხევის არქეოლოგიური ძეგლები“ (თბილისი, 2020) მოცემულია ბატონ შოთა ირემაშვილის მიერ ხეკორძულასა და მის შენაკადებში წლების განმავლობაში განხორციელებული არქეოლოგიური დაზვერვებისა და რამდენიმე წლიანი ინტენსიური გათხრების შედეგები.

მდ. ხეკორძულასა და მისი შენაკადების მიმდებარე ტერიტორია უძველესი დროიდანაა (პალეოლითი) ათვისებული ადამიანის მიერ და აქ ცხოვრება სხვადასხვა ინტენსივობით (რიგ შემთხვევაში არც თუ უმნიშვნელო დროითი ხარვეზებით), დღემდე გრძელდება. ნათქვამის მყარ ნივთიერ საბუთს წარმოადგენს სხვადასხვა დროის ათობით არქეოლოგიურ-ეთნოგრაფიული ძეგლი, რომელთა მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ სარეცენზიო წიგნის ავტორის მიერაა მიკვლევულ-დაფიქსირებული; ნაწილი კი გათხრილ-გამოკვლეული.

შოთა ირემაშვილი მიერ აღმოჩენილი არაერთი საყურადღებო არქეოლოგიური ძეგლიდან, ნაწილი შესწავლილია სრულად ან ნაწილობრივ (სათოვლე-ნაბალები, სამადლო, ბარგიყარია, ოხერახევი და სხვ.), უმრავლესობა კი მხოლოდ მონიშნულია და ელის მომავალ მკვლევარს.

წინამდებარე პუბლიკაციის ავტორის მიერ, გასული საუკუნის 60-80-იან წლებში ჩატარებული სადაზვერვო თუ სტაციონარული საველე-არქეოლოგიური კვლევის ინტენსივობისა და მასშტაბის დასანახად, საკმარისია თვალი გადავა-ვლოთ გამოვლენილ-გათხრილი ძეგლების ჩამონათვალს - „ძვ. ქვის ხანის ზედა პალეოლითის ხანის ღია სადგომი, მდ. მტკვრისა და მდ. ხეკორძულას ხერთვისში, ძვ. წ. XII-VII სს. გორანამოსახლარი, ძვ. წ. XII-ძვ. წ. XI სს. სამაროვანი (ადგილი “უკანჭალა“ და ა. შ.

მდ. ხეკორძულას ხეობაშიარსებული და სარეცენზიო წიგნში მოცემული 18 არქეოლოგიური ძეგლიდან, 15 აღმოჩენილია მცხეთის მუდმოვმოქმედი არქეოლოგიური ექსპედიციის (ხელ-ლი აკად. ანდრია აფაქიძე) სათოვლე-ნაბალების რაზმის მიერ, რომელსაც დღიდან შექმნისა ხელმძღვანელობდა ბატონი შოთა ირემაშვილი.

და, მაინც. არქეოლოგიური თვალსაზრისით ძალზედ საინტერესო მიკრორაიონში, ავტორის მრავალწლიანი საქმიანობის გვირგვინად იქცა, ბევრი პარამეტრით უმნიშვნელოვანესი ძეგლი - სათოვლე ნაბალების ძვ. წ. VIII-VII სს. სამაროვანი.

მეგლი ძალიან მაღალ დონეზე იქნა გათხრილი და დოკუმენტირებული; განათხარი მასალა კარგად გაანალიზებული და გამოსაცემად სათანადოდ მომზადებული სარეცენზიო ნაშრომის ავტორის, ბატონ შოთა ირემაშვილის მიერ.

არ შევუდგები ნაბადრების სამაროვნის დაწვრილებით დახასიათებას. ეს მშვენივრად აქვს გაკეთებული მეგლის გამთხრელსა და წიგნის ავტორს. წინამდებარე პუბლიკაციის შემდეგ კი, დარწმუნებული ვარ, ამ მრავალმხრივ საინტერესო და დიდი ინფორმაციის მატარებელი სამაროვნის ანალიზს, რეზენზენტზე უკეთ გააკეთებენ ამ ტიპის მასალაზე მომუშავე ჩემი კოლეგები.

მე მოკლედ შევეხები მხოლოდ ორიოდ მომენტს.

1. სათოვლე-ნაბადრების არქეოლოგიურმა კვლევამ, დოკუმენტურად დაადასტურა, რომ: ა. აქ ძირძველ მოსახლეობას სწორედაც, რომ ქართველები წარმოადგენდნენ. დოკუმენტურად მეთქი, რომ ვამბობ, ვგულისხმობ გვიანბრინჯაო-ადრერკინის ხანის სამარხებში დაფიქსირებულ სამკვდრო წესის სხვადასხვა ელემენტს, მათ შორის მიცვალებულის დამხრობას თავით დასავლეთისაკენ, რომელიც ემბრიონის პოზასთან ერთად, დადასტურებულად ითვლება ჩვენი წინაპრების რელიგიური აზროვნების ერთ მნიშვნელოვან და ძალზედ მყარ შემადგენელად; იმდენად მყარს, რომ მას არც თუ იშვიათად, ვხვდებით ახ. წ. VII-VIII სს. სამაროვნებზეც კი;

2. აკად. ნიკო ბერძენიშვილის აპრიორი მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ ხეკორძულას ხეობა და საკუთრივ აბულეთის გორა (ამ ტერმინს იგი ხელოვნურად შექმნილად მიიჩნევდა), მნიშვნელოვან ეკონომიკურ ცენტრს წარმოადგენდა საუკუნეების მანძილზე, ფაქტობრივი (თანაც როგორი ხარისხის) მასალით განამტკიცა სათოვლე-ნაბადრების სამაროვანმა;

3. სათოვლე-ნაბადრების გვიანბრინჯაო-ადრერკინის ხანის სამაროვანმა, შემოგვინახა არაერთი უნიკალური ნაკეთობა, რომლებმაც სრულიად ახლებურად დაგვანახვეს ავთოხთონი მოსახლეობის - ქართველების ძალზედ მაღალი დონე, მეურნეობის სხვაგასხვა დარგში, მათ შორის თიხისა და ლითონის მხატვრულ დამუშავებაში.

4. სამაროვანზე აღმოჩენილმა ბრინჯაოს სარტყლებმა ახალი კითხვის ნიშნები გააჩინეს მათი მფლობელებისა და გამოყენების თაობაზე. ბრინჯაოს სარტყლები, ისტორიული დიდი მცხეთისა და მიმდებარე პუნქტებში (ნარეკვავი, წეროვანი, ნაბადრები) აღმოჩენილია მხოლოდ მამაკაცების განსასვენებლებში, რომელთაგან ნაწილი მაინც, უდავოდ გამოირჩევა თავისი სოციალური სტატუსით. ნათქვამის დასტურად გამოდგება, ამ რიგის სამარხებში, სარტყლებთან ერთად თიხის

ჭურჭლის, სამკაულის და რაც მთავარია, საბრძოლო იარაღის ხაზგასმით დიდი რაოდენობით აღმოჩენა. ამავე რიგის რამდენიმე სამარხში დადასტურებულია ხელისუფლების ინსიგნიებიც (შტანდარტები, კვერთხის თავები და ა. შ.).

გამოცემას დამატებით ღირსებას მატებს, გონივრულად და გემოვნებით შერჩეულ-განლაგებული ფოტო და გრაფიკული საილუსტრაციო მასალა. ამის განხორცილება ვერ მოხერხდებოდა, რომ არა მცხეთის მუდმივმოქმედი არქეოლოგიური ექსპედიციის უცვლელი მხატვარი წლების მანძილზე ქალბატონი ელზა გომარელი. მის მიერ დიდი

პროფესიონალიზმით შესრულებული გრაფიკული ჩანახაზ-ჩანახატები, ესთეტიური მხარის გარდა, იოლად აღსაქმელს ხდიან მასალას, ხაზს უსვამენ პუბლიკაციის აკადემიურობას.

შეჯამების სახით მინდა ვთქვა, რომ დიდი დაგვიანებით, მაგრამ ქართულმა არქეოლოგიურმა (და არა მარტო) საზოგადოებამ, განსჯისა და გონებრივი ვარჯიშობისათვის, მიიღო უმნიშვნელოვანესი და მრავალფეროვანი მასალა, რომელიც დარწმუნებელი ვარ არა ერთი საინტერესო ნაშრომის შექმნას შეუწყობს ხელს.

და ბოლოს, კიდევ ერთხელ მინდა ხაზგასმით ავღნიშნო, ევროპის უნივერსიტეტისა (რექტორი ლაშა კანდელაკიშვილი) და აკად. ანდრია აფაქიძის სახ. ინსტიტუტის (დირექტორი დოქტ. ალ.ნონეშვილი) მიერ დაგეგმილ-განხორციელებული საველე არქეოლოგიური, სამუზეუმო და საგამომცემლო მუშაობა, რომლის ერთმა (და, რამდენადაც ვიცი, არა პირველმა და არა უკანასკნელმა) კონკრეტულმა შედეგმა უკვე იხილა დღის სინათლე, სარეცენზიო ნაშრომის სახით.

ბატონ შოთა ირემაშვილს კი მსურს ვუსურვო დიდხანს არ დაეკარგოს მხნეობა და მისთვის ესოდენ დამახასიათებელი კეთილგანწყობა ახლობლებისა და, საზოგადოდ, გარშემო მყოფთა მიმართ.

5.12. 2020

დოქტ. თემურ ბიბილური

ს ა რ ჩ ე ვ ი

<i>მარინე ფუთურიძე.</i> გამოჩენილი ქართველი არქეოლოგი ოთარ ჯაფარიძე ...	6
<i>გივი ინანიშვილი, გიორგი ჩუბინიშვილი.</i> ძვ. წ. I ათასწლეულის კოლხეთის მხატვრული ბრინჯაოს ნაწარმის ქიმიურ-ტექნოლოგიური გამოკვლევა	19
<i>გურამ ყიფიანი.</i> ფარნავაზის ცხოვრების ეპიზოდები	28
<i>თემურ ბიბილური.</i> ქართლის სამეფოს ქრისტიანობაზე მოქცევა	33
<i>ვ. ლიჩელი, გ. გაგოშიძე, მ. კასრაძე, ზ. გიორგაძე.</i> არქეოლოგიური გამოკვლევები კვიპროსზე ჩატარებულია რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის გრანტის (HE17_43) ფარგლებში.....	46
<i>ა.ნონეშვილი, შ. ირემაშვილი, თ.ბიბილური, ი. ბიბილური, კ. ფაჩოშვილი</i> ოხერახევის ნამოსახლარისა და სამაროვნის არქეოლოგიური კვლევის 2019 წ. ანგარიში	83
<i>გოჩა გერაძე.</i> ოქროს ზოდები – კოლხური ფულის მონეტამდელი ფორმა	98
<i>გოგა გაბაშვილი.</i> ჯალალ ად-დინის სპილენძის მონეტების განძი თელეთიდან	107
<i>გ. ფილიპაშვილი.</i> ოლიმპიური სპორტი და ნუმიზმატიკა (მესამე ნაწილი)....	131
<i>თ.ბიბილური, რეცენზია.</i> შოთა ირემაშვილის ნაშრომზე „ხეკორძულას ხევის არქეოლოგიური ძეგლები“	173